

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA

**Załącznik nr 1 do Uchwały Nr ...X/77/15..... Rady Gminy Gruta
z dnia ..13 listopada 2015 r... w sprawie uchwalenia zmiany studium uwarunkowań
i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Gruta**

*Tekst ujednolicony studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego
gminy Gruta, uchwalonego uchwałą nr XXIII/174/13 Rady Gminy Gruta z dnia 25 marca 2013 r.*

- tekst wyróżniony czcionką Arial oraz Times New Roman stanowi dotychczasową treść, pozostawioną w dokumencie studium
- tekst **wyróżniony** czcionką **Arial** (kolorem, kursywą i pogrubieniem) stanowi zmianę w treści dokumentu studium

Grudziądz, Gruta -- marzec 2013
Olsztyn, Gruta 2015

Niniejsze opracowanie sporządził:

Wójt Gminy Gruta

Jednostka projektowa:

Projektowo – Doradcze Biuro Architektoniczno – Urbanistyczne PROJ-PLAN s.c.

ul. Chełmińska 103/8, 86-300 Grudziądz

Zespół autorski w składzie:

mgr Artur Składanek – główny projektant,

członek Północnej Okręgowej Izby Urbanistów, nr G-255/2009

zagadnienia ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków:

mgr Eliza Marcjanik – Żak

zagadnienia ochrony środowiska i przyrody

mgr Małgorzata Kuklińska

mgr Izabela Annuth

inż. Monika Kłosowska

współpraca: mgr Sławomir Flanz

asystenci:

mgr Małgorzata Kuklińska

Alicja Witczak

Zespół autorski zmiany studium stanowią:

mgr inż. Piotr Gromelski

mgr Łukasz Złakowski

mgr inż. Maria Bohutyn

mgr inż. Sylwia Długosz

mgr inż. Katarzyna Deptuła

inż. Patrycja Giczewska

mgr inż. Julita Alsztyński

PODSTAWA FORMALNO – PRAWNA

Podstawę formalno – prawną opracowania stanowi:

- art. 3 ust. 1 i art. 27 ustawy z dnia 27 marca 2003 r., o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
  - §8 Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r., w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
  - Uchwała Rady Gminy Gruta Nr XXXIII/182/10 z dnia 27 października 2010 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gruta.
- Uchwała Rady Gminy Gruta Nr XXXV/269/14 z dnia 29 września 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gruta.**

Niniejsze opracowanie stanowi zmianę studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gruta uchwalonego uchwałą Rady Gminy Gruta Nr II/13/02 z dnia 6 grudnia 2002 r., opracowane przez Projektowo – Doradcze Biuro Architektoniczno – Urbanistyczne PROJ-PLAN s.c. w Grudziądzu. Przedmiot i cel niniejszego opracowania określa art. 9 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r., o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z późniejszymi zmianami). Przedmiotem opracowania jest zagospodarowanie przestrzenne obszaru gminy Gruta w granicach administracyjnych, zaś celem określenie polityki przestrzennej, w tym lokalnych zasad zagospodarowania. Tak zdefiniowany przedmiot i cel określa podstawową, polityczną funkcję studium.

W świetle art. 9 ust. 2 ww. ustawy studium jest także narzędziem koordynowania planowania przestrzennego na szczeblu lokalnym i strategicznych zamierzeń gminy z planowaniem krajowym i regionalnym. Jest to druga koordynacyjna funkcja studium.

Rangę studium określa art. 9 ust. 4 i 5 w myśl, których, pomimo iż studium nie jest aktem prawa miejscowego ma moc wiążącą dla opracowywanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium z 2002 r. było opracowane według nieaktualnej na dzień dzisiejszy ustawy o planowaniu przestrzennym z 7 lipca 1994 r., w której ranga studium była zupełnie inna. Na terenie gminy Gruta zaszło wiele istotnych zmian, zarówno prawnych jak i przestrzennych. Opracowując niniejsze studium uznano, że zmiany nie mogą dotyczyć poszczególnych ustaleń. Mają one równocześnie uwzględniać zmieniające się potrzeby i możliwości rozwojowe gminy, jak również obejmować pełny zakres i formę studium określoną w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. jak i rozporządzeniu w sprawie zakresu projektu studium w części tekstowej i graficznej (Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28.04.2004 r. opublikowane w Dz. U z 2004 r. nr 118, poz. 1233). Konsekwencją tego było opracowanie jednolitego tekstu i rysunku studium mającego ujednoliczoną formę, ale w rzeczywistości stanowiącego nowe opracowanie, w którym wykorzystano część zapisów z opracowania studium z 2002 r.

Opracowanie zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gruta w oparciu o uchwałę Rady Gminy Gruta Nr XXXV/269/14 z dnia 29 września 2014 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Gruta wynika z potrzeby zmiany lokalizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, krajowym, jaką jest budowa dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 400 kV relacji Grudziądz–Pelplin–Gdańsk Przyjaźń.

Linia wpisuje się w szeroko zakrojone plany Polskich Sieci Elektroenergetycznych, będące

realizacją Planu rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025 sporządzonego w oparciu o rządowy program Polityki energetycznej Polski do 2030 roku opracowany i przyjęty przez Ministerstwo Gospodarki uchwałą Nr 202/2009 Rady Ministrów z dnia 10 listopada 2009 r. sprawie „Polityki energetycznej Polski do 2030 r.” Ustalenia Koncepcji Zagospodarowania Przestrzennego Kraju do 2030 roku również uwzględniają przedmiotową linię elektroenergetyczną.

ZAKRES PRZEDMIOTOWY STUDIUM

Zakres przedmiotowy studium jest zgodny z ustawą z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. Nr 80. z 2003 r. poz. 717) i Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury w sprawie zakresu Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego z 28 kwietnia 2004 r. (Dz.U. nr 118 z 2004 r.).

Studium składa się z dwóch części tekstowych:

- Część I – Uwarunkowania,
- Część II – Kierunki oraz uzasadnienia i synteza studium,

oraz załączników:

- Rysunek Studium – Uwarunkowania i Kierunki Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Gruta

pomocnicze schematy

- nr 1 Komunikacja
- nr 2 Infrastruktura Techniczna
- nr 3 Dobra Kultury
- nr 4 Ochrona Środowiska
- nr 5 Sytuacja Planistyczna
- nr 6 Bonitacja

Spis treści

1.	Wprowadzenie	8
2.	Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu oraz stan ładu przestrzennego, wymogów jego ochrony	8
2.1.	Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne w gminie Gruta – stan prawny	8
2.2.	Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy	9
2.3.	Ilość decyzji administracyjnych wydanych przez Wójta	12
2.4.	Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie terenów	12
2.5.	Tereny mieszkaniowe	13
2.6.	Tereny usługowo – produkcyjne	14
2.7.	Tereny zieleni	15
2.8.	Tereny infrastruktury technicznej	15
2.9.	Spis terenów zamkniętych	16
3.	Stan środowiska, w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego	17
3.1.	Zasoby środowiska przyrodniczego	17
	Geomorfologia, rzeźba terenu i budowa geologiczna	17
	Surowce naturalne - występowanie udokumentowanych złóż kopalin	20
	Warunki geologiczno-inżynierskie	20
	Gleby	21
	Ocena wartości gleb	22
	Klimat	23
	Hydrologia	23
	Wody powierzchniowe	25
	Fauna z powiązaniem przyrodniczymi	26
3.2.	Leśna przestrzeń produkcyjna	30
3.3.	Rolnicza przestrzeń produkcyjna	33
3.4.	Stan środowiska przyrodniczego	33
	Przekształcenia powierzchni ziemi i zagrożenie występowania masowych ruchów ziemi	33
	Zagrożenia stanu powietrza atmosferycznego	33
	Klimat akustyczny	35
	Zagrożenie i stan wód	35
	Zagrożenie powodziowe	37
3.5.	Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej	37
	Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego	37
	Zabytki sakralne	40
	Zespoły dworsko-parkowe, pałacowo-parkowe i folwarczne	42
	Zabytki techniki i kultury materialnej	48
	Miejsca pamięci narodowej	49
	Zabytki archeologiczne	49
4.	Warunki i jakość życia mieszkańców	54
4.1.	Potencjał demograficzny	54
4.2.	Sytuacja na rynku pracy	55
4.3.	Infrastruktura społeczna	57
5.	Zagrożenie bezpieczeństwa ludności i jej mienia	62
6.	Potrzeby i możliwości rozwoju gminy	62
7.	Stan prawny gruntów	65
8.	Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych	66
8.1.	Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody	66
	Obszary Natura 2000	66
	Obszary Chronionego Krajobrazu	66
	Rezerваты przyrody	66
	Zespół przyrodniczo – krajobrazowy	66
	Pomniki przyrody	66
	Użytki ekologiczne	67
	Korytarze ekologiczne	68
8.2.	Obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie zabytków	68
8.3.	Obiekty i obszary chronione na podstawie przepisów o ochronie wód	72
	8.4. Tereny chronione na podstawie ustawy Prawo Lotnicze	74
9.	Naturalne zagrożenia geologiczne	7374

10.	Występowanie udokumentowanych złóż kopalin, ~~oraz~~ zasobów wód podziemnych <i>oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla</i>	<i>7375</i>
11.	Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych	<i>7476</i>
12.	Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno – ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami	<i>7476</i>
12.1.	Stan systemu komunikacji	<i>7476</i>
12.2.	Gospodarka wodno-ściekowa	<i>7778</i>
	Zaopatrzenie w wodę	<i>7778</i>
	Oczyszczalnie ścieków i sieć kanalizacyjna	<i>7779</i>
12.3.	Gospodarka odpadami	<i>7981</i>
	Odpady komunalne	<i>7981</i>
	Odpady przemysłowe	<i>8183</i>
12.4.	Sieć elektroenergetyczna	<i>8587</i>
12.5.	Gazownictwo, ciepłownictwo	<i>8688</i>
12.6.	Telefonia komórkowa	<i>8688</i>
13.	Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych	<i>8688</i>
14.	Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej	<i>8789</i>

1. Wprowadzenie

Gmina Gruta położona jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie grudziądzkim ziemskim. Zajmuje obszar o wielkości ok. 124 km².

Graniczy z gminami: Grudziądz, Rogóźno, Łasin, Świecie n/Osą, Radzyń Chełmiński. Północno-wschodnią granicę gminy tworzy rzeka Osa.

Gmina składa się z następujących sołectw: Annowo, Boguszewo, Dąbrówka Królewska, Gołębiewko, Gruta, Jasiewo, Kitnowo, Mełno Cukrownia, Mełno, Nicwałd, Okonin, Orle, Plemięta, Pokrzywno, Salno, Słup, Wiktorowo. Wielkość sołectw jest bardzo zróżnicowana i wynosi od 149 ha (Mełno Cukrownia) do 1725 ha (Gruta). Gmina posiada status gminy wiejskiej.

Tabela 1 Ludność gminy Gruta ogółem według sołectw i płci w 2009 roku

Jednostka terytorialna	ogółem	mężczyźni	kobiety
	2009	2009	2009
	[osoba]	[osoba]	[osoba]
Annowo	280	152	128
Boguszewo	330	157	173
Dąbrówka Królewska	678	355	323
Gołębiewko	232	113	119
Gruta	1418	685	733
Jasiewo	196	102	94
Kitnowo	213	116	97
Mełno	949	480	469
Nicwałd	447	231	216
Okonin	481	237	244
Orle	303	151	152
Plemięta	352	167	185
Pokrzywno	374	187	187
Słup	310	153	157
Wiktorowo	138	79	59
Gmina Ogółem	6701	3365	3336

źródło: GUS

W 2009 roku zamieszkiwało ją 6701 mieszkańców, 3365 to mężczyźni, 3336 kobiety. Gęstość zaludnienia w 2010r. wynosiła 52 osoby na 1 km². Siedzibą władz gminnych jest Gruta.

2. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie i uzbrojenie terenu oraz stan ładu przestrzennego, wymogi jego ochrony

2.1. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne w gminie Gruta – stan prawny.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego ma charakter obowiązkowy. Prace nad nim podejmowane są na mocy uchwały rady gminy. Zadaniem własnym gminy, wynikającym z ustawy o samorządzie gminnym jest m.in. prowadzenie polityki w zakresie gospodarowania przestrzenią i zapewnienie ładu przestrzennego. Zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki terytorialne, zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów oraz określania zasad ich zagospodarowania i zabudowy są określone w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. (Dz.U. Nr 80 poz. 717) . W celu określenia polityki np. przestrzennej, w tym lokalnych zasad zagospodarowania przestrzennego sporządza się studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które nie jest aktem prawa

miejscowego tylko dokumentem kierunkowym, stanowiącym podstawę polityki przestrzennej władz samorządowych. Aktami prawa miejscowego są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Gmina Gruta posiada „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego”, które Rada Gminy Gruta uchwaliła uchwałą nr II/13/02 z dnia 6 grudnia 2002r.

Obowiązujące pozostają wszystkie sporządzone plany miejscowe oraz ich zmiany uchwalone po 1 stycznia 1995 r., które zostały opracowane na podstawie ustawy 7 lipca 1994 r., o zagospodarowaniu przestrzennym oraz ustawy z dnia 27 marca 2003 o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Na podstawie sporządzonego planu miejscowego inwestor może zlecić wykonanie dokumentacji budowlanej i ubiegać się o decyzje o pozwoleniu na budowę, wydawaną przez Starostę Powiatu. Starosta Powiatu z dniem 1 stycznia 2004 roku stracił prawo upoważnienia burmistrzów i wójtów do wydawania takich decyzji w swoim imieniu.

Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w przypadku braku planu miejscowego przewiduje dla terenów przeprowadzenia dwóch różniących się procedur zmierzających do ustalenia warunków zabudowy i zagospodarowania terenu:

- lokalizację inwestycji celu publicznego ustala się w drodze decyzji o lokalizacji inwestycji celu publicznego,
- sposób zagospodarowania przestrzennego terenu i warunki zabudowy dla innych inwestycji ustala się w drodze decyzji o warunkach zabudowy.

Wykonanie projektu decyzji musi dokonać osoba wpisana na listę izby samorządu zawodowego urbanistów albo architektów. Przygotowaną decyzję przez uprawnioną osobę wydaje Wójt. Wyjątkiem w tej kwestii są inwestycje celu publicznego na terenach zamkniętych, dla których organem właściwym jest wojewoda.

2.2. Spis obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy.

Na dzień sporządzania niniejszej zmiany studium Rada Gminy uchwaliła następujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

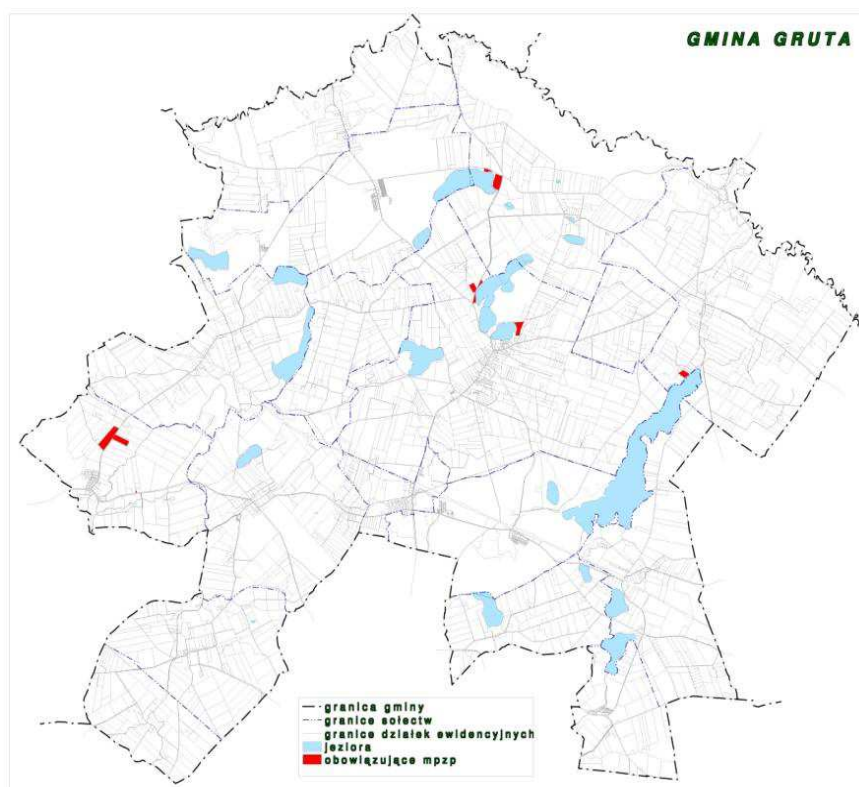
- 1)** Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gruta. Uchwała Nr XVII/140/01 Rady Gminy Gruta z dnia 20 marca 2001 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 36 poz. 574 z dnia 22 czerwiec 2001 r.) (dotyczy działki numer 9 we wsi Pokrzywno).
- 2)** Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gruta. Uchwała Nr XVII/138/01 Rady Gminy Gruta z dnia 20 marca 2001 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 36 poz. 572 z dnia 22 czerwiec 2001 r.) (dotyczy działki numer 35 we wsi Słup).
- 3)** Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gruta. Uchwała Nr XVII/139/01 Rady Gminy Gruta z dnia 20 marca 2001 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 36 poz. 573 z dnia 22 czerwiec 2001 r.) (dotyczy działki numer 38/1 we wsi Pokrzywno).

- 4) Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gruta. Uchwała Nr XVII/137/01 Rady Gminy Gruta z dnia 20 marca 2001 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 36 poz. 571 z dnia 22 czerwiec 2001 r.) (dotyczy działek numer: 345/1, 345/2, 345/3, 345/4 i cz. Działki nr 299/2 we wsi Gruta).
- 5) Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gruta. Uchwała Nr XIX/149/01 Rady Gminy Gruta z dnia 29 czerwca 2001 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 3 poz. 56 z dnia 29 styczeń 2002 r.) (dotyczy działki numer 654/3 we wsi Gruta).
- 6) Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gruta. Uchwała Nr XXIII/181/2002 Rady Gminy Gruta z dnia 22 marca 2002 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 59 poz. 1122 z dnia 13 czerwiec 2002 r.) (dotyczy działek numer 346 we wsi Gruta).
- 7) Zmiana miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Gminy Gruta. Uchwała Nr XIII/111/2000 Rady Gminy Gruta z dnia 29 czerwca 2000 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 86 poz. 656 z dnia 06 listopad 2000 r.) (dotyczy działek numer: 333/10, 333/11, 333/12, 333/13, 333/14, 333/15, 333/16, 333/17, 333/18 we wsi Słup).
- 8) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działek nr 24/3 we wsi Pokrzywno. Uchwała Nr XXXI/183/06 Rady Gminy Gruta z dnia 17 października 2006 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 4 poz. 61 z dnia 11 styczeń 2007r.).
- 9) Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu działek nr 39/2, 40 i 38/4 we wsi Orle. Uchwała Nr IV/19/11 Rady Gminy Gruta z dnia 28 lutego 2011 r. (Dziennik Urzędowy Woj. Kujawsko-Pomorskiego nr 153 poz. 1296 z dnia 28 lutego 2011r.).

Główne kierunki zmiany przeznaczenia w uchwalonych planach to:

- podział nieruchomości na mniejsze działki budowlane,
- wprowadzenie funkcji zabudowy rekreacyjno - letniskowej,
- wprowadzenie funkcji zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej,
- tereny komunikacyjne,
- tereny urządzeń komunikacji – stacja paliw.

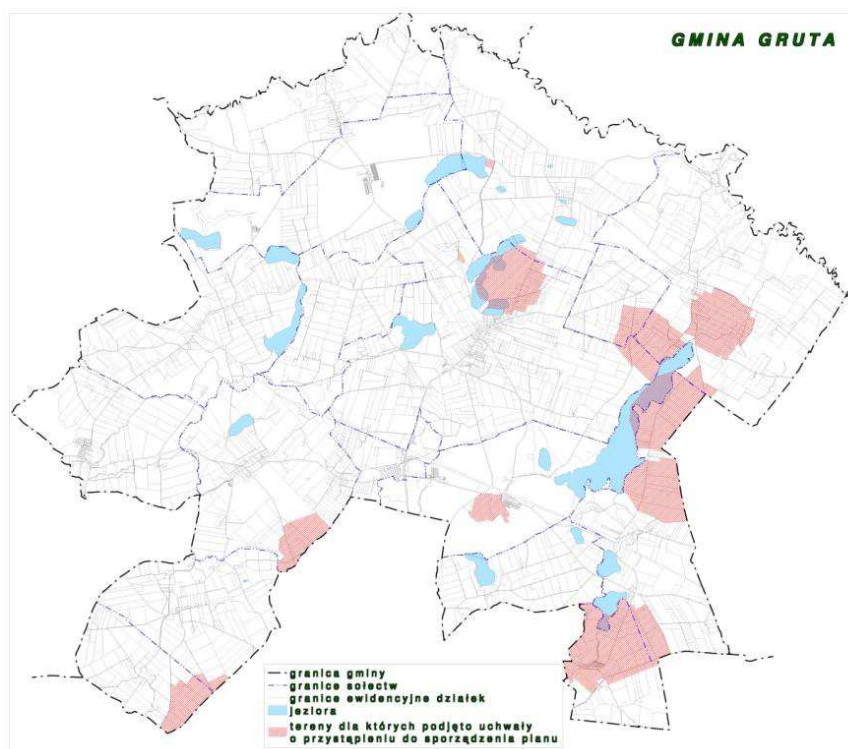
Sytuacja planistyczna gminy w styczniu 2012r. przedstawia się następująco: pokrycie obszarami posiadającymi miejscowe plany sięga ok. 0,15% powierzchni gminy. Poniżej przedstawiono graficznie procent pokrycia planami miejscowymi obszaru gminy Gruta.

Rysunek 1 Procent pokrycia obowiązującymi planami miejscowymi w gminie Gruta

źródło: opracowanie własne

Obszary, dla których zostały podjęte uchwały o przystąpieniu do sporządzenia planów miejscowych, stanowią około 8% powierzchni gminy.

Rysunek 2 Tereny, dla których podjęto uchwały o przystąpieniu do sporządzania miejscowego planu w gminie Gruta

źródło: opracowanie własne

Część z tych planów jest w trakcie opracowywania. Główne kierunki zmian to w tym przypadku:

lokalizacja elektrowni wiatrowych w terenach zabudowy zagrodowej i rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz zabudowa mieszkaniowa.

2.3. Ilość decyzji administracyjnych wydanych przez Wójta

Tabela 2 Wydane decyzje administracyjne w latach 2002-2011.

Lata	Decyzje o		RAZEM
	warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu	ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego	
2002	-	-	-
2003	3	3	6
2004	29	4	33
2005	72	5	77
2006	67	1	68
2007	46	5	51
2008	58	6	64
2009	55	6	61
2010	51	2	53
2011	34	3	37
Razem:	415	35	450

Źródło: dane udostępnione przez Urząd Gminy, 2011.

W latach 2002- 2011 wydano 450 decyzji, z czego 415 były to decyzje o warunkach zabudowy, a 45 to decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

W przypadku konieczności ustalenia warunków zabudowy na terenach zamkniętych, decyzje o warunkach zabudowy, decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego na terenach zamkniętych wydaje wojewoda. W przypadku opracowania planu miejscowego, w którego granice opracowania włączono tereny zamknięte, ustala się tylko granice tych terenów oraz granice ich stref ochronnych. W strefach ochronnych ustala się ograniczenia w zagospodarowaniu i korzystaniu z terenów, w tym zakaz zabudowy.

2.4. Dotychczasowe przeznaczenie, zagospodarowanie terenów.

Tabela 3 Użytkowanie ziemi w gminie Gruta (stan na dzień 01.01.2012r.)

Rodzaje gruntów		Powierzchnia	Udział w powierzchni ogólnej (%)
Użytki rolne (ha)	grunty orne	9132	74,5
	sady	118	1,0
	Łąki trwałe	240	2,0
	Pastwiska trwałe	266	2,2
	Grunty rolne zabudowane	230	1,9
	Grunty pod stawami	0	0,0
	Grunty pod rowami	26	0,2

		Razem	10012	81,7
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (ha)		Lasy	1036	8,5
		Grunty zadrzewione i zakrzewione	65	0,5
		Razem	1101	9,0
Grunty zabudowane i zurbanizowane (ha)	tereny mieszkaniowe	21	0,2	
	tereny przemysłowe	18	0,1	
Grunty zabudowane i zurbanizowane (ha)	inne tereny zabudowane	29	0,2	
	zurbanizowane tereny niezabudowane	0	0,0	
	tereny rekreacyjno wypoczynkowe	12	0,1	
	tereny komunikacyjne	drogi	267	2,2
		tereny kolejowe	46	0,4
		inne	0	0,0
	Użytki kopalne	0	0,0	
Razem	393	3,2		
Grunty pod wodami (ha)	morskimi wewnętrznymi	0	0,0	
	powierzchniowymi płynącymi	428	3,5	
	powierzchniowymi stojącymi	66	0,5	
	Razem	494	4,0	
Użytki ekologiczne		51	0,4	
Nieużytki		206	1,7	
Tereny różne		2	0,0	
POWIERZCHNIA EWIDENCYJNA RAZEM		12259	100,0	

źródło: Starostwo Powiatowe w Grudziądzu

Jak wynika z powyższej tabeli największy udział procentowy w powierzchni gminy mają użytki rolne, które zajmują 81,7 % z czego grunty orne zajmują 74,5 %. Drugim co do wielkości zajmowanego terenu są grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione z wielkością 9,0 %. Użytki rolne oraz leśne zajmują 90,7 % w stosunku do powierzchni całej gminy. Należy wspomnieć, że tereny zabudowane zurbanizowane zajmują zaledwie 3,2 % powierzchni całej gminy.

2.5. Tereny mieszkaniowe

Tabela 4 Zasoby mieszkaniowe gminy Gruta

	Jednostka miary	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
LUDNOŚĆ											
Ludność w mieszkaniach											
ogółem	osoba	6775	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ZASOBY MIESZKANIOWE											
Zasoby mieszkaniowe wg form własności											
ogółem											
mieszkania	mieszk.	1817	1808	1822	1831	1836	1841	1846	1856	1862	1867
izby	izba	6728	7010	7079	7127	7160	7182	7215	7273	7301	7324
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	124392	139210	140928	142167	143439	143853	144564	146224	146862	147561
zasoby gmin (komunalne)											

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA**

mieszkania	mieszk.	97	112	110	110	110	110	106	-	-	-
izby	izba	339	285	365	365	362	362	349	-	-	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	4688	5001	4925	4925	4792	4792	4627	-	-	-
zasoby spółdzielni mieszkaniowych											
mieszkania	mieszk.	-	0	45	45	0	0	0	-	-	-
izby	izba	-	0	117	117	0	0	0	-	-	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	-	0	2678	2678	0	0	0	-	-	-
zasoby zakładów pracy											
mieszkania	mieszk.	-	94	94	94	84	84	84	-	-	-
izby	izba	-	309	309	309	278	278	278	-	-	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	-	5104	5104	5104	4499	4499	4499	-	-	-
zasoby osób fizycznych											
mieszkania	mieszk.	-	1588	1559	1568	1628	1633	1642	-	-	-
izby	izba	-	6365	6237	6285	6469	6491	6537	-	-	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	-	128064	127180	128419	133107	133521	134397	-	-	-
zasoby pozostałych podmiotów											
mieszkania	mieszk.	-	14	14	14	14	14	14	-	-	-
izby	izba	-	51	51	51	51	51	51	-	-	-
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	-	1041	1041	1041	1041	1041	1041	-	-	-
Zasoby mieszkaniowe wg lokalizacji											
ogółem											
mieszkania	mieszk.	1817	1808	1822	1831	1836	1841	1846	1856	1862	1867
izby	izba	6728	7010	7079	7127	7160	7182	7215	7273	7301	7324
powierzchnia użytkowa mieszkań	m ²	124392	139210	140928	142167	143439	143853	144564	146224	146862	147561
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne											
ogółem											
wodociąg	mieszk.	-	1729	1734	1737	1742	1747	1752	1762	1768	1773
ustęp splukiwany	mieszk.	-	1387	1401	1408	1413	1418	1423	1433	1439	1444
łazienka	mieszk.	-	1399	1413	1420	1425	1430	1435	1445	1451	1456
centralne ogrzewanie	mieszk.	-	1213	1228	1235	1240	1245	1250	1260	1284	1289
gaz sieciowy	mieszk.	-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mieszkania wyposażone w instalacje - w % ogółu mieszkań											
na wsi											
wodociąg	%	-	-	95,2	94,9	94,9	94,9	94,9	94,9	95,0	95,0
łazienka	%	-	-	77,6	77,6	77,6	77,7	77,7	77,9	77,9	78,0
centralne ogrzewanie	%	-	-	67,4	67,4	67,5	67,6	67,7	67,9	69,0	69,0

Źródło: GUS

Analiza z danych pozyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego z 2010 r. wykazała iż mieszkańcy gminy Gruta zamieszkiwali w 1867 mieszkaniach. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 79 m². W przeliczeniu na 1 mieszkańca przypadało więc 21,8 m² ogólnej powierzchni mieszkalnej. Większość mieszkań wyposażonych jest w podstawowe instalacje komunalne – wodociąg (95%), łazienkę (78%), centralne ogrzewanie (69%).

2.6. Tereny usługowo – produkcyjne.

Na terenie gminy nie występują obiekty handlu wielko-powierzchniowego o powierzchni sprzedaży powyżej 2000 m². Mamy tu raczej do czynienia z obiektami o powierzchni sprzedażowej dużo mniejszej, nie przekraczającej 1000 m² powierzchni użytkowej obiektu. Tereny o funkcjach usługowo-produkcyjnych (w tym handel) w gminie mają charakter rozproszony. Stanowią one wydzielone funkcjonalnie obszary z przeważającą koncentracją w ciągu istniejących dróg z tym, że na terenie gminy zamykają się w obszarach zurbanizowanych. Poniżej przedstawiono wykaz większych przedsiębiorstw działających na terenie gminy, większość z nich związana jest z przemysłem rolno- spożywczym.

Tabela 5 Wykaz większych przedsiębiorstw działających w gminie Gruta

Lp.	Przedsiębiorstwo	Miejscowość
1.	Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna "Nowa Droga" w Gołębiewku	Gołębiewko
2.	Allter Power Sp. z o.o., ul. Chałubińskiego 8, 00-613 Warszawa	Mełno
3.	Ampol-Merol Sp. z o.o., ul. Mikołaja z Ryńska 28A, 87-200 Wąbrzeźno	Mełno
4.	Kujawsko- Pomorskie Zrzeszenie Plantatorów Tytoniu, ul. Chełmińska 121, 86-300 Grudziądz	Mełno
5.	Firma Handlowo - Usługowa "ORZEŁ" Justyna Wiśniewska	Pokrzywno
6.	Masarnia Adam Sobociński	Mełno
7.	Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Mełno Sp. z o.o.	Mełno
8.	Rolno - Handlowa Spółka z o.o. "PACHT"	Salno
9.	Firma Handlowo - Usługowa Ewa Górską	Gruta
10.	Firma Produkcyjno - Handlowo - Usługowa Zenon Osuch Piekarnia	Mełno
11.	Piekarnia Jan Łopatka	Gruta
12.	Masarnia Tomasz Kawski	Gruta
13.	Masarnia Jan Neumann	Gruta
14.	Rolnicze Biuro Handlowe Ziemowit Rębisz	Gruta
15.	Grupa Producentów Owoców i Warzyw POLGRUD, ul. Waryńskiego 72, Grudziądz	Mełno
16.	Firma Bakun Przedsiębiorstwo Handlowo - Produkcyjno - Usługowe Alina Bakun	Pokrzywno
17.	Zakład Robót Ziemnych Alicja Kurkowska	Pokrzywno

źródło: Urząd Gminy Gruta

2.7. Tereny zieleni.

W skład terenów zielonych na terenie gminy wchodzi:

zielen cmentarna,

ogrody działkowe,

parki,

zielen publiczna urządzona i nieurządzona.

2.8. Tereny infrastruktury technicznej

W granicach gminy możemy wyróżnić następujące tereny infrastruktury technicznej:

- kanalizacja – kilka zbiorczych sieci kanalizacyjnych, które obejmują Grutę, Mełno, Salno i Gołębiewko. W Grucie, Mełnie i ZSD Mełno jest to kanalizacja komunalna, z której ścieki odprowadzane są do gminnej oczyszczalni Cukrowni Mełno. Natomiast ścieki z zabudowy w Salnie są odprowadzane do gminnej oczyszczalni ścieków w Salnie. Istnieje również oczyszczalnia ścieków w Gołębiewku.
- wodociągi – pracują w oparciu o studnie głębinowe znajdujące się w stacjach uzdatniająco – hydroforowych. W gminie znajduje się 7 stacji (ujęć), które usytuowane są w następujących wsiach:
  - ujęcie Gruta (komunalne) – posiada 3 studnie głębinowe, z których zaopatrywane są miejscowości Gruta, Jasiewo, Orle i Słup; (aktualnie studnia nr 2 jest wyłączona z eksploatacji),

- ujęcie Plemięta (komunalne) - posiada 3 studnie głębinowe, z których zaopatrywane są miejscowości Plemięta, Pokrzywno, Wiktorowo, Okonin, Nicwałd, Annowo, Salno, Dąbrówka Królewska,
- ujęcie Boguszewo (komunalne) – posiada 2 studnie głębinowe i stację uzdatniania wody. Ujęcie zaopatruje w wodę wsie Boguszewo, Kitnowo i Gołębiewko,
- ujęcie Mełno (komunalne) – ujęcie to powstało i funkcjonowało jako ujęcie zakładowe dla potrzeb byłej cukrowni i potrzeb bytowo- gospodarczych osiedli zakładowych. Ujęcie składa się z dwóch studni głębinowych, zlokalizowane jest na terenie byłej cukrowni,
- ujęcie ZZD Mełno (zakładowe) – wodociąg zakładowy Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki w Mełnie,
- ujęcie PACHT Salno (zakładowe) – wodociąg zakładowy Rolno-Handlowej spółki „PACHT” w Salnie 1 studnia,
- ujęcie RSP Gołębiewko (zakładowe) – wodociąg zakładowy RSP w Gołębiewku 1 studnia,
- gaz – gmina nie jest w ogóle zgazyfikowana
- elektroenergetyki:
  - Napowietrzne linie elektroenergetyczne 110 kV relacji:
    - GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Jabłonowo,
    - GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Łasin,
    - GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Kwidzyn Celuloza Wschód,
    - GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Kwidzyn Celuloza Zachód,
  - Napowietrzna linia elektroenergetyczne NN 400 kV relacji:
    - GPZ Gdańsk Błonia – GPZ Grudziądz Węgrowo,
  - Napowietrzne i wewnętrzne stacje transformatorowe 15/04 kV,
  - Napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne SN 15 kV i nN 0,4 kV służące do zasilania w energię elektryczną odbiorców na terenie gminy.
- telekomunikacja – jeden maszt w Dąbrówce Królewskiej oraz 3 nadajniki telefonii komórkowej umieszczone na kominie w Mełnie Cukrowni.

2.9. Spis terenów zamkniętych

Tabela 6 Wykaz terenów zamkniętych w gminie Gruta

Lp.	Województwo	Powiat	Gmina	Obręb	Nr działki	Pow.[ha]
1.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Boguszewo	91/2	9,5397
2.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Boguszewo	71	0,06
3.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Boguszewo	138	0,03
4.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	28/6	1,7834
5.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	29/4	0,0453
6.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	165	0,07
7.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	166	0,04
8.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	188	0,03
9.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	192	3,62
10.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	212	0,3
11.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	221	0,17
12.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Gruta	222	0,07
13.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Kitnowo	105	0,14
14.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Mełno	78	0,15
15.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Mełno	87/4	11,6432

16.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Mełno	121	0,04
17.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Mełno	128	0,41
18.	kujawsko-pomorskie	grudziądzki	Gruta	Nicwałd	75/2	11,6432

źródło: Urząd Gminy Gruta

3. Stan środowiska w tym stan rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska przyrodniczego i krajobrazu kulturowego

3.1. Zasoby środowiska przyrodniczego

Gmina Gruta położona jest w północno-wschodniej części województwa kujawsko-pomorskiego, w powiecie grudziądzkim ziemskim. Zajmuje obszar o powierzchni ok. 124 km².

Graniczy z gminami: Grudziądz, Rogóźno, Łasin, Świecie n/Osą, Radzyń Chełmiński. Północno-wschodnią granicę gminy tworzy rzeka Osa.

Gmina składa się z następujących sołectw: Annowo, Boguszewo, Dąbrówka Królewska, Gołębiewko, Gruta, Jasiewo, Kitnowo, Mełno Cukrownia, Mełno, Nicwałd, Okonin, Orle, Plemięta, Pokrzywno, Salno, Słup, Wiktorowo. Wielkość sołectw jest bardzo zróżnicowana i wynosi od 149 ha (Mełno Cukrownia) do 1725 ha (Gruta). Gmina posiada status gminy wiejskiej.

Geomorfologia, rzeźba terenu i budowa geologiczna.

Głównymi jednostkami geomorfologicznymi budującymi obszar gminy są wysoczyzna morenowa, rynny subglacjalne oraz dolina Osy.

Wysoczyzna morenowa płaska, obejmująca północną część gminy wykazuje niewielkie deniwelacje nie przekraczające 2,0m, a nachylenia zboczy 2°. Natomiast wysokości bezwzględne są zróżnicowane i wahają się od 90,0 –100,0m n.p.m. w części północno-wschodniej, do 85,0 –90,0 m n.p.m. na pozostałym terenie. Generalnie rzędne terenu obniżają się w kierunku północnym i w sąsiedztwie doliny Osy najczęściej osiągają wartość 75,0m n.p.m. Zbudowana jest ona z gliny morenowej o różnym stopniu spiaszczenia.

W kierunku południowym i zachodnim, morena denna płaska przechodzi w morenę denną falistą, gdzie wysokości względne wynoszą 2-5,0m, a nachylenie zboczy jest różne. Wysokości bezwzględne najczęściej wynoszą 95,0-100,0m, a miejscami dochodzą do 104,0 m n.p.m. Na powierzchni budują ją głównie gliny morenowe, albo piaski i żwiry zwałowe z domieszką gładów. Na analizowanym terenie jest to podstawowy, najbardziej powszechny element rzeźby polodowcowej, obejmujący największe powierzchnie.

Na zachodzie, przy krawędzi doliny Wisły, wysoczyzna silnie obniża się (55,0- 60,0m n.p.m.) w wyniku procesów niszczących zachodzących w holocenie. Procesy erozyjne i denudacyjne są tu wzmożone z uwagi na dużą różnicę wysokości między dnem doliny a wysoczyzną, sięgającą 60,0-70,0m.

W obrębie wysoczyzny morenowej duże urozmaicenie w rzeźbie terenu wprowadzają strefy pagórków moren czołowych, zbudowanych z glin zwałowych, piasków i żwirów fluwioglacjalnych z domieszką gładów. Najbardziej wyraźny ciąg tych form występuje w południowej części gminy. Jest to północny fragment tzw. moren północnowąbrzeskich, zaliczanych do subfazy krajeńskiej (krajeńsko-wąbrzeskiej) zlodowacenia wiślańskiego. Jeden z tych pagórków stanowi najwyższy punkt w gminie Gruta – 107,9 m n.p.m.

Drugi ciąg moren czołowych, osiągający wysokość około 106,0 – 108,0 m n.p.m. występuje na linii Gruta – Świecie nad Osą. Maksymalne wysokości bezwzględne osiągają tereny położone na wysoczyźnie morenowej w rejonie wsi Kitnowo (na północ od Jeziora Kitnowskiego), najwyższy punkt osiąga wysokość 107,9 m.n.p.m. Najniżej położonym obszarem jest dno doliny Osy, gdzie rzędne schodzą poniżej 29,0 m. n.p.m, czyli deniwelacje dochodzą do 79,0 m.

Na omawianym obszarze występują nieliczne formy powstałe w wyniku działalności wód lodowcowych. Są one na tym terenie niewielkie i stanowią drugorzędne elementy rzeźby terenu. Występują tu jedynie kemy, w postaci łagodnych pagórów, miejscami przykrytych gliną zwałową, zbudowane z piasków drobnoziarnistych i mułków. Kształt form jest na ogół owalny lub wydłużony, nachylenie zboczy wynosi około 20° a wysokości względne do kilkunastu metrów. Lokalne są to tylko łagodne wyniosłości zbudowane z piasków i mułków leżących na glinie zwałowej. Największe nagromadzenie kemów obserwowane jest w strefie przykrawędziowej głębokich rynien rozcinających wysoczyznę w rejonie Maruszy, Pokrzywna, Zakrzewa. Pojedyncze pagóry znane są również z rejonu Gruty.

Oprócz wypukłych form glacialnych, na rozpatrywanej wysoczyźnie, występują formy wklęsłe: rynny subglacialne i zagłębienia wytopiskowe.

Rynny subglacialne, są najciekawszymi i najbardziej charakterystycznymi elementami rzeźby w obrębie moreny dennej. Występujące w nich progi i odnogi, które rozcinają wysoczyznę morenową na szereg półwyspów i wysp, stwarzają niezwykle urozmaicony krajobraz. Zlokalizowane głównie w środkowej i południowej części gminy, przyjmują głównie kierunek z północnego-wschodu na południowy-zachód, wpływając na zróżnicowanie warunków fizyczno-geograficznych oraz na wartość gospodarczą i osadniczą tego obszaru. Cała sieć hydrograficzna wiąże się genetycznie z systemem rynien subglacialnych. Największą i najgłębszą z nich jest rynna biegnąca od Jeziora Salno, przez Annowo, Okonin, Plemięta, a kończy się w rejonie Dębieńca. Wysokość zboczy dochodzi do 15,0 m, a głębokość maksymalna do 60,0. Wartości te występują w obrębie Jeziora Salno, które ma głębokość 45,0m a otaczająca je wysoczyzna wznosi się około 15,0m ponad lustro wody. Lustro wody jeziora zalega na rzędnej 85,9 m. n.p.m., a przyległa wysoczyzna morenowa na poziomie 100,50 m.n.p.m. W rynnach tej przegłębienia wypełnione są jeziorami: Salno, Małe, Kruszyn, Skąpe i Okońskie.

Niewielka rynna o układzie południkowym biegnie od Jeziora Mełno, na północ w kierunku Gruty, wykorzystywana przez niewielki bezimienny ciek.

Występujące na omawianym obszarze rynny subglacialne wykorzystywane są również przez rzeki, przez które zostały częściowo przekształcone. W topografii terenu najbardziej zaznaczają się rynna Maruszy i Strugi Radzyńskiej. Marusza wykorzystując rynnę w swym górnym biegu, wcina się w wysoczyznę morenową pod Pokrzywnem na głębokość 25,0 m. Struga Radzyńska płynąc w rynnach na długości około 18 km, wcina się w otaczającą wysoczyznę morenową falistą na głębokość 18,0-25,0m. Rynna ta w okolicy Boguszewa osiąga szerokość około 250m.

Bardzo wyraźnie zaznaczającym się w rzeźbie terenu elementem morfologicznym jest występujące na północ od strefy występowania wzgórz morenowych zagłębienie powstałe na skutek nierównomiernej działalności lodowcowej. Jest to szerokie obniżenie rozpoczynające się w rejonie Radzyna Chełmińskiego i biegnące po okolicę Mełna, gdzie osiąga ono maksymalną szerokość 4 km. Obniżenie to ograniczone jest wyraźnymi krawędziami o wysokości 15,0 – 20,0 m. W dnach występuje glina zwałowa, na powierzchni której znajdują się liczne obniżenia wypełnione osadami holoceniowymi. W zachodniej i wschodniej części dna obniżenia jest urozmaicone łagodnymi garbami, natomiast w części centralnej jest ono prawie płaskie. Licznie występują tu, jako drugorzędne elementy rzeźby misy jezior wytopiskowych, z których największym jest Jezioro Mełno.

Urozmaiceniem powierzchni wysoczyznowej są też licznie występujące, o różnych rozmiarach i kształtach, zagłębienia wytopiskowe po martwym lodzie, z jeziorami lub równinami torfowymi rozsiane są po całej wysoczyźnie. Największym zagłębieniem jest wspomniana wyżej misa Jeziora Mełno, a najmniejsze formy mają 100m średnicy.

Największe skupisko zagłębień znajduje się w obrębie szerokiego obniżenia w rejonie Mełna, gdzie osiągają stosunkowo duże rozmiary (jeziora: Kitnowskie, Piętki, Dąbrówka, Bobrowo- leżące częściowo poza granicami gminy). Bardzo liczne, ale małe formy występują w południowo-wschodniej części gminy, między Grutą, Mełnem, Okoninem i Plemiętami.

Wzdłuż północnej granicy, obszar gminy otacza głęboko wcięta dolina Osy.

Dolina Osy, o erozyjnym charakterze, rozwinęła się na linii równoleżnikowo ułożonych rynien marginalnych i obniżeń wytopiskowych. Jest to dolina o bardzo zróżnicowanych parametrach morfometrycznych. Głębokość jej waha się od kilkunastu metrów (w obniżeniu wytopiskowym jez. Płowęż) do 40,0 m, a nawet ponad 50,0m. (poniżej ujścia Lutryny). Szerokość doliny w zwężeniach wynosi od 250 do 300 m, a w rozszerzeniach od 600 do 700 m. W jej przebiegu występują liczne załamania spadku (progi, wyniesienia). W dolinie Osy, poza terasą zalewową stwierdzono fragmenty teras erozyjno- akumulacyjnych o wysokości: 1,5-2,0 m, 2,5-4,0 m, 7,0-8,0 m i 14,0-16,0 m. Zbocza dolinne są najczęściej strome, spadki osiągają ponad 40°. Duże różnice wysokości względnych i nachylenia zboczy są przyczyną bardzo intensywnego rozwoju form erozyjnych. Odpływ wód opadowych, roztopowych i podziemnych przyczynił się do powstania gęstej sieci rozcięć erozyjnych, osiągających głębokości do 30,0 m i długości ponad 1 km. Dolinki boczne towarzyszą krawędzi na całej jej długości. Występują tu zarówno stare, zawieszane formy denudacyjne, jak i młode, erozyjne o stromych zboczach i wąskich dnach. U ich wylotu ukształtowały się liczne, niewielkie stożki napływowe. Na najbardziej stromych partiach zboczy dolinnych występują czynne osuwiska i obrywy mas skalnych.

Dolina Osy i jej bezpośrednie otoczenie odznacza się niezwyklejmi walorami krajobrazowymi. Zadecydowało to o utworzeniu w tym rejonie obszaru chronionego krajobrazu „Dolina Osy i Gardęgi”, a środkowa część samej doliny Osy jest rezerwatem krajobrazowym przyrody „Dolina Osy”.

Istotnym elementem fizjograficznym, decydującym o rozwoju osadnictwa oraz rolniczym użytkowaniu terenu, są nachylenia, spadki terenu. Zbyt duże nachylenia utrudniają a nawet uniemożliwiają zabudowę, a w rolnictwie są powodem erozji wodnej gleb. Zbocza o nachyleniu przekraczającym 15° nie powinny być przeznaczane na grunty orne, ale jako trwałe użytki zielone. (głównie pastwiska). Na terenie gminy Gruta, przeważają jednak zbocza o nachyleniach od 0% do 12%. Na tych obszarach występują lokalnie ograniczenia rozwoju osadnictwa i upraw rolnych. Spadki powyżej 12 % występują jedynie na zboczach rynien i dolin Osy oraz Strugi Radzyńskiej.

Zasadnicze znaczenie dla rozwoju gospodarczego mają utwory czwartorzędowe. Od nich bowiem w znacznym stopniu zależą typy genetyczne i wartość użytkowa gleb, warunki budowlane, możliwość zaopatrzenia w wodę, występowanie surowców mineralnych. Dominują wśród nich utwory plejstoceny związane z ostatnimi postojami lądolodu, a następnie deglacją lądolodu na linii tzw. moren wąbrzeskich, subfazy krajeńskiej (krajeńsko-wąbrzeskiej) zlodowacenia wiślańskiego. Miąższość kompleksu utworów czwartorzędowych sięga od około 120 m w środkowej części gminy, do około 170,0m w części południowej (na podstawie szczegółowej mapy geologicznej Polski w skali 1:50000 ark. Grudziądz i Gardęja). W najgłębszym na terenie gminy otworze hydrogeologicznym w miejscowości Słup (znajdującym się w północno-wschodniej części gminy), do 132,0 m występują utwory czwartorzędowe. Wykształcone są one głównie w postaci plejstoceny glin polodowcowych przewarstwionych piaskami i żwirami wodnolodowcowymi, zalegającymi na różnych głębokościach i mających

różną miąższość. W wykształceniu utworów powierzchniowych zdecydowanie przeważają gliny zwałowe. Lokalnie, w obniżeniach bezodpływowych, w dolinach rzek i w sąsiedztwie jezior występują utwory zastoiskowe i organiczne mułki i torfy. Natomiast najmłodsze terasy rzeczne zbudowane są z piasków i żwirów rzecznych.

Surowce naturalne - występowanie udokumentowanych złóż kopalin

Na terenie gminy stwierdzono trzy obszary prognostyczne występowania torfów. Pierwszy, położony jest w pobliżu Annowa (I). Jest to torfowisko niskie, mechowiskowo-olesowe o powierzchni 1,5 ha (Ostrzyżek, Dembek, 1996). Średnia miąższość kopaliny wynosi 4,4 m, a w nadkładzie występuje tylko warstwa gleby. Torfy charakteryzują się średnią zawartością popiołu 16,0% i stopniem rozkładu około 35%. Ich zasoby wynoszą 66 tys. m³. Kolejne dwa obszary znajdują się w pobliżu miejscowości Plemięta (II i III). Pierwszy z nich to torfowisko niskie, mechowiskowe o powierzchni 4,7 ha średniej miąższości kopaliny 2,02 m. Torfy zawierają 14,20% popiołu, a ich stopień rozkładu osiągnął 35%. Drugi obszar stanowią mechowiskowe torfy niskie, które występują na powierzchni 2,0 ha i posiadają średnią miąższość 1,62 m. Zawartość popiołu dochodzi do 15%, przy rozkładzie około 35%. Zasoby prognostyczne tych dwóch obszarów wynoszą odpowiednio 95 tys. m³ i 32 tys. m³.

Udokumentowano jeden obszar występowania surowców ilastych ceramiki budowlanej w miejscowości Orle - Gruta (IV), (Domańska, 1975). Wykonano tu dziewięć sond do głębokości 7,5 m, które wykazały występowanie glin zwałowych z domieszką frakcji żwirowej i otoczków w stropie, w których zalegały piaski średnioziarniste, a w spągu mułkowate piaski drobnoziarniste. Kopaliny przydatnej na potrzeby ceramiki budowlanej nie stwierdzono.

Odnośnie kruszywa naturalnego w gminie występują trzy rejony - Grabowiec- Dąbrówka Królewska (V), Pokrzywno (VI) i Podgórze - część wsi Orle (VII), rozpoznano pracami geologicznymi w 1975 r. (Sylwestrzak, 1975). W pierwszym z nich wykonano dziewięć sond do głębokości 10,0 m, którymi stwierdzono występowanie gliniastych piasków drobno- i średnioziarnistych, o miąższości 0,4-2,5 m, zalegających na glinie zwałowej. Rejon uznano za negatywny. W rejonie Pokrzywna odwiercono 12 sond o głębokości 7,5-10,0 m. W północno-zachodniej części tego obszaru, bezpośrednio pod warstwą gleby występuje glina zwałowa, a w pozostałej części piaski o niewielkiej miąższości, często gliniaste w spągu, w których występuje glina. W kolejnym rejonie, w okolicy miejscowości Podgórze stwierdzono piaski drobno- i średnioziarniste, często gliniaste o miąższości od jednego do ponad siedmiu metrów. Poniżej serii piaszczystej, w części południowej tego obszaru występuje mułek piaszczysty, a na północy - glina zwałowa.

Warunki geologiczno – inżynierskie

Warunki korzystne dla budownictwa występują na gruntach spoistych: zwartych, półzwartych i twaroplastycznych oraz gruntach niespoistych piaszczystych średniozagęszczonych i zagęszczonych, w których zwierciadło wody zalega na głębokości poniżej 2 m od powierzchni terenu.

Warunkami niekorzystnymi, utrudniającymi budownictwo, charakteryzują się obszary występowania gruntów słabonośnych. Wśród utworów spoistych są to grunty, znajdujące się w stanie plastycznym i miękkoplastycznym, a wśród niespoistych w stanie luźnym. Niekorzystne warunki występują również na terenach, gdzie zwierciadło wody zalega na głębokości mniejszej niż 2 m, terenach zalewanych w czasie powodzi oraz powierzchniach o nachyleniu powyżej 12%.

Tereny o warunkach niekorzystnych dla budownictwa znajdują się na obszarze całej wysoczyzny morenowej, w otoczeniu jezior oraz w nieckach morfologicznych. W miejscach tych, przeważają grunty organiczne (namuły i torfy) oraz osady jeziorne, znajdujące się w stanie plastycznym i miękkoplastycznym ility i mułki oraz luźne piaski.

Kolejnym utrudnieniem dla posadowienia obiektów budowlanych są obszary o spadkach terenu powyżej 12%. Występują one w strefie krawędziowej wysoczyzny polodowcowej oraz na stokach głęboko wciętych w podłoże dolin rzecznych. Można je napotkać wzdłuż doliny Osy, sporadycznie występują na krawędziach mis jeziornych np. jeziora Skąpe, Piaseczno, Kruszyna. Wysokie i strome skarpy dolin są zbudowane z przewarstwiających się gruntów spoistych, twaroplastycznych i plastycznych oraz piaszczystych. Utwory te są często silnie nasączone wodą. Jest to spowodowane intensywnym wypływem wód podziemnych na skarpach dolin. Taka sytuacja sprzyja spełyzywaniu zboczy i powstawaniu osuwisk. Obszary o niekorzystnych warunkach budowlanych ze względów geologiczno – inżynierskich oraz obszary podmokłe zostały odpowiednio oznaczone na rysunku studium.

Gleby

Typologiczne zróżnicowanie gleb jest głównie wynikiem ukształtowania terenu, warunków wodnych i szaty roślinnej. Na podstawie mapy glebowo-rolniczej na terenie gminy Gruta wyróżnia się następujące typy gleb: gleby brunatne, gleby bielcowe, czarne ziemie, mady i gleby organiczne (torfowe i murszowe).

Wśród wymienionych typów dominują gleby brunatne. Zajmują one około 80 % powierzchni użytków rolnych i występują głównie na terenach ukształtowanych. Wśród gleb brunatnych, największy procent zajmują gleby brunatne właściwe. Są to gleby utworzone z glin całkowitych lub piasków gliniastych i charakteryzują się dużą żyznością. Zaliczane są głównie do klasy IIIa i IIIb, ale występują również w klasie II oraz IVa i IVb. Część gleb brunatnych utworzona jest z piasków całkowitych określanych jako słabe i bardzo słabe gleby.

Gleby bielcowe zajmują około 5,0% powierzchni użytków rolnych. Wytworzone są najczęściej z glin spiaszczonych lub z piasków gliniastych podścielonych glinami. Na ogół są to gleby dobre, zaliczane do klas od IIIa i do IVa. Najwięcej gleb bielcowych występuje na terenie wsi: Orle, Dąbrówka Królewska i Annowo.

Czarne ziemie występują głównie w obniżeniach terenu, gdzie na ogół notuje się wysoki poziom wód gruntowych. Gleby te, utworzone z glin, posiadają czarny lub ciemno-szary, głęboki poziom próchniczny sięgający warstwę 30-60 cm. Charakteryzują się wysoką urodzajnością, często obniżoną w wyniku nadmiernego uwilgotnienia, najczęściej liczone do klasy IVa, IIIb oraz IVb.

Występujące w dolinie rzeki Osy mady charakteryzują się warstwowym układem materiału glebowego. Są to na ogół gleby piaszczyste i zajmują nieznaczną powierzchnię.

Gleby organiczne wyścielają dna rynien i wytopisk. Są to gleby torfowe w wierzchnich poziomach zmurszałe lub zamulone, wykorzystywane pod użytki zielone, zaliczone do III-VI klasy bonitacyjnej, najczęściej jednak należą do IV i V klasy.

Tabela 7 Klasyfikacja gleb na terenie gminy Gruta

Klasa	Powierzchnia (ha)	Udział (%)
RII	54,38	0,44
RIII	6256,27	51,00
RIV	3032,77	24,72
RV	110,81	0,90
RVI	20,18	0,16
PsII	23,17	0,19
PsIII	121,45	0,99
PsIV	107,56	0,88
PsV	55,76	0,45
PsVI	20,91	0,17
ŁIII	29,16	0,24

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

ŁIV	80,26	0,65
ŁV	98,02	0,80
ŁVI	45,02	0,37
Ls	205,66	1,68
B	19,72	0,16
Ba	18,44	0,15
Bi	29,03	0,24
Bp	0,07	0,00
Bz	12,80	0,10
dr	266,55	2,17
E-N	48,49	0,40
Ls	831,41	6,78
Lz	6,19	0,05
N	208,59	1,70
Ti	0,08	0,00
Tk	46,18	0,38
Tr	2,25	0,02
W	22,49	0,18
Wp	428,16	3,49
Ws	65,20	0,53
Razem	12267,00	100,00

źródło: Starostwo Powiatowe w Grudziądzu, stan na dzień 21.03.2012r.

Ocena wartości gleb

Wartość gleb dla rolnictwa określają kompleksy przydatności rolniczej.

Tabela 8 Kompleksy przydatności rolniczej gleb w gminie Gruta (wg IUNG Puławy, 1982r.)

Grunty orne		
Kompleks	Powierzchnia w ha	%
1 pszenney bardzo dobry	47	0,5
2 pszenney dobry	5748	61
3 pszenney wadliwy	772	8,2
4 żytni bardzo dobry	2044	21,7
5 żytni dobry	367	3,9
6 żytni słaby	113	1,2
7 żytni bardzo słaby	28	0,3
8 zbożowo-pastewny mocny	301	3,2
9 zbożowo- pastewny słaby	0	0
Ogółem	9420	100

Użytki zielone		
Kompleks	Powierzchnia w ha	%
1 z bardzo dobre i dobre	0	0
2 z średnie	289	60,1
3 z słabe	192	3,9
Ogółem	481	100

Klimat

Rejon gminy położony jest w strefie klimatycznej umiarkowanej, która leży pomiędzy strefą klimatu morskiego a strefą klimatu kontynentalnego. Duża zmienność pogody oraz duże wahania czynników pogodowych występujących w kolejnych latach spowodowana jest napływem różnorodnych mas powietrza od podzwrotnikowego do arktycznego. Istotną rolę dla makro- i mikroklimatu rejonu odgrywa także:

- położenie wysoko nad poziom morza na wysoczyźnie polodowcowej,
- zanikający wpływ mas powietrza docierających z Bałtyku,
- znaczne różnice wysokości poszczególnych części gminy.

Najbliżej położoną stacją meteorologiczną, której położenie odpowiada opisywanym terenom jest stacja Łasin (około 10 km na północ od centrum gminy Gruta).

Dane wieloletnie opadów atmosferycznych wskazują na stosunkowo małą ilość opadów atmosferycznych. Średnia suma opadów za okres 1966-1975 kształtuje się na poziomie 523 mm. Oczywiście jest spore zróżnicowanie w poszczególnych latach. Największa ilość opadów przypada na miesiąc lipiec - średnio 77 mm, a najmniejsza na luty - średnio 21 mm. Wieloletnia ilość dni z opadem w ciągu roku kształtuje się w Łasinie na poziomie 140. Dni z pokrywą śnieżną notuje się od 38 do 50.

Średnia roczna temperatura z wielolecia wynosi 7,3°C. Najniższą średnią temperaturę w danym roku zanotowano w 1970 roku – 5,2°C, zaś najwyższą w 1975 roku – 8,9°C. Najcieplejszym miesiącem w roku jest lipiec – średnia z wielolecia – 17,4°C, najzimniejszym zaś styczeń -3,6°C. W ciągu roku w Łasinie notuje się około 110 dni z przymrozkami. Pierwsze przymrozki notuje się październiku, ostatek zaś nawet w czerwcu.

Analiza różnicy wiatrów wykazuje, że przeważają wiatry wiejące z kierunków zachodnich: SW – 18,1%, W – 16,0%, NW – 12,8%. Najmniejszy udział w różnicy wiatrów mają wiatry wiejące z kierunków wschodnich: E – 4,6%, NE – 5,8%, SE – 8,4%. Wiatry wiejące z południa i północy stanowią po 12% różnicy wiatrów. Około 10% stanowią okresy bezwietrzne.

Hydrologia

Gmina pod względem hydrogeologicznym należy do regionu mazurskiego. Główny poziom użytkowy występuje w utworach czwartorzędowych, w piaskach i żwirach zalegających między glinami morenowymi. Ma on charakter ciągły, występuje na różnych głębokościach i to najczęściej w postaci warstw o zmiennej miąższości i ogromnym zróżnicowaniu litologicznym oraz różnej wodonośności. Poziom ten przedzielają zasadniczo dwie warstwy utworów nieprzepuszczalnych. Lokalnie warstwy wodonośne występują w postaci soczew o nieregularnym zasięgu. Zmienność ta spowodowana jest litofacjalną różnorodnością występujących w nim osadów. Na powierzchni przeważają utwory nieprzepuszczalne i słabo przepuszczalne. Infiltracja wód opadowych jest więc w niektórych rejonach utrudniona. W zasilaniu istotną rolę odgrywają okna hydrologiczne

W analizowanym rejonie, w utworach plejstoceńskich, zasadniczo występuje jedna warstwa o znaczeniu użytkowym. Ma ona nieograniczone rozprzestrzenienie a jej strop najczęściej zalega na głębokości od 30,0 do 40,0m. Lokalnie przy dużym nadkładzie glin zwałowych, nawet na głębokości 61,0m (otwór w Salnie). Generalnie płycej, tj na głębokości 30,0-35,0 m występuje w południowej i wschodniej części gminy (otwory Gołębiewko, Okonin, Plemieńta, Nicwałd), a głębiej 50-60,0m w części północnej (otwory Dąbrówka Królewska, Salno, Słup). Miąższość tej warstwy jest duża, najczęściej wynosi około 20,0m a maksymalnie dochodzi do 45,0m (otwór w Mełnie), wykształcona jest głównie w postaci piasków średnioziarnistych i drobnoziarnistych, które prowadzą wody o zwierciadle swobodnym (Gruta, Mełno, Salno) lub pod niewielkim ciśnieniem hydrostatycznym

wynoszącym najczęściej od 2,0 do 10,0m słupa wody. Jest ona zasobna w wodę, a wydajność z otworu dochodzi do 40-50m³/h, a wydajność jednostkowa 5,0-10,0m³/h/1mS.

Przepływ wody w tej warstwie odbywa się generalnie z południowego wschodu na północny zachód, do Wisły. Wody z omawianej warstwy nie wykazują zanieczyszczeń antropogenicznych. Do spożycia wymagają jedynie odżelazienia i odmanganienia.

W północnej części gminy Gruta, w otworze we wsi Słup, stwierdzono występowanie drugiej warstwy wodonośnej w przedziale głębokości 119,0-130,0m. Warstwa ta nie ma jednak większego znaczenia użytkowego z uwagi na ograniczony zasięg i małą wydajność. (wydajność jednostkowa wynosi 0,24m³/h1mS).

Poziom wodonośny trzeciorzędowy jest bardzo słabo rozpoznany. W granicach gminy Gruta brak jest udokumentowanych ujęć wód z trzeciorzędowego poziomu wodonośnego. Jak wynika z literatury, na omawianym obszarze, głównym i zasadniczym wodonoścem pięttra trzeciorzędowego są utwory mioceńskie. Są to głównie piaski drobno i średnioziarniste przeławiczone seriami mułków lub iłków z węglem brunatnym. Wody w tych utworach znajdują się pod ciśnieniem subartezyjskim, statyczne zwierciadło stabilizuje się najczęściej na głębokości około 20,0-25,0 m. Pod względem jakościowym wody te nie zawsze mieszczą się w granicach norm dla wód pitnych (wysoka mętność, barwa, zwiększona ilość związków żelaza i manganu).

Źródłem wody na terenie gminy Gruta są ujęcia podziemne. Brak jest ujęć o charakterze powierzchniowym. Woda z ujęć po wydobyciu i uzdatnieniu trafiają do gminnej sieci wodociągowej i dalej do ostatecznych odbiorców.

Wszystkie ujęcia wody podziemnej znajdujące się na terenie gminy Gruta ujmują wody czwartorzędowe. Są to wody dosyć dobrej jakości wymagające uzdatnienia. Poziom wodonośny posiada dobrą izolację, dlatego też ujęcia nie posiadają strefy ochrony pośredniej. Wokół ujęć wyznaczono jedynie strefy ochrony bezpośredniej, która powinna wynosić 8,0-10,0 m od krawędzi obudowy studni. Strefy ochrony bezpośredniej zazwyczaj są wyгородzone ogrodzeniem z siatki, teren jest zazieleniony, a wody opadowe są odprowadzane w sposób uniemożliwiający dostanie się ich do urządzeń służących do poboru wody.

Na terenie gminy znajduje się:

- 7 stacji uzdatniająco - hydroforowych: Gruta, Mełno, Mełno ZZD, zakładu PACHT w Salnie, Plemięta, Boguszewo, Zakładu RSP w Gołębiewku, pracują one w oparciu o 13 studni głębinowych.

GZWP nr 129 – dolina rzeki dolna Osa

Według Mapy GZWP z 1990 r. (Kleczkowski, 1990) w obszarze miasta Grudziądz znajduje się Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 129. Północno zachodni fragment gminy Gruta, znajduje się w obszarze wysokiej ochrony (OWO) – tzw. otulinie GZWP129.

Tabela 9 Parametry zbiornika GZWP nr 129 Dolina rzeki dolna Osa

Numer i nazwa zbiornika	Powierzchnia (km ²)	Wiek	Szacowane zasoby	Stan udokumentowania ujęcia	Średnia głębokość ujęcia (w m)
GZWP 129 Dolina rzeki dolna Osa	112	Q ⁺	80	nieudokumentowane	50-60

Q - czwartorzęd

źródło: Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami województwa kujawsko-pomorskiego na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018

Wody powierzchniowe

Obszar gminy Gruta, (od powierzchni), w przeważającej części zbudowany jest z utworów gliniastych, trudno przepuszczalnych lub nieprzepuszczalnych, co przy dużym urozmaiceniu rzeźby terenu i małej lesistości utrudnia infiltrację wód opadowych, a ułatwia spływ powierzchniowy i rozwój sieci hydrograficznej.

Omawiany teren położony jest w obrębie dwóch zlewni II rzędu: rzeki Osy i Kanału Głównego-Maruszy, prawobrzeżnych dopływów Wisły. W dorzeczu Osy znajduje się około 70% powierzchni gminy. Całkowita powierzchnia dorzecza Osy wynosi 1605 km², a długość rzeki - 103 km. Na terenie gminy znajduje się jej odcinek o długości 21,2 km. Osa bierze swój początek w jez. Perkun (woj. warmińsko-mazurskie). W dolnym odcinku, na 10,7 km przed ujściem, rzeka spiętrzona jest jazem, gdzie następuje rozdział wód. Część wód, naturalnym korytem uchodzi do Wisły pod Zakurzewem, część natomiast kierowana jest do Wisły kanałem Trynka, poprzez jezioro Tarpno i miasto Grudziądz. Jej średni spadek wynosi 0,86%. Współczynnik rozwinięcia rzeki wynosi 1,16 i doliny 1,66. Reżim hydrologiczny rzeki określa się jako nie wyrównany z wezbraniem letnimi, a typ zasilania jako deszczowo-gruntowo-śnieżny. Według danych IMGW na wodowskaziu Lisnowo strefę stanów średnich w Osie określa się na 48-138 cm, a wartość średnich przepływów na 3,97- 0,83 m³/s (lata 1971-75), a na wodowskaziu Rogóżnie (lata 1966-1975) średni stan wynosił 93 cm i średni przepływ 4,6 m³/s. Osa na przeważającej długości, silnie meandrując, płynie w głęboko wciętej dolinie, przyjmując większe i mniejsze dopływy. Największym lewostronnym dopływem jest Lutryna (poza terenem opracowania). Największe prawobrzeżne dopływy to (poza terenem opracowania): Gardeja (Gardęga), Łasinka i Pręczawa. Zlewnia Osy ma charakter typowo rolniczy.

Dopływy lewobrzeżne z terenu gminy są na ogół krótkie, nie posiadające nazw. Najczęściej biorą swój początek z mokradł, znajdujących się w strefie krawędziowej wysoczyzny. Największym jest ciek biorący początek na południowy-wschód od Gruty. Początkowo płynie on w kierunku południowym, przepływając przez bagno i Jezioro Zgniłe. Na odcinku od Jeziora Mełno (2,5 km) ciek osiąga spadek 5,04 ‰ a na kolejnym odcinku od Jeziora Mełno do Osy – aż 10,7 ‰. Jest to ciek uregulowany o szerokości około 1m.

W zlewni Osy, w obrębie gminy Gruta, znajduje się ponad 20km cieków stałych.

Osią hydrograficzną gminy jest rzeka Marusza - Rudniczanka. Jej długość wynosi 26,5 km, zlewnia obejmuje 146,0 km². Wypływa ona z Jeziora Dużego (Gruckiego), a uchodzi do Jeziora Rudnickiego Wielkiego. Na tym odcinku, o długości 16,1 km, płynie w rynn timer subglacialnej, wcinającej się w wysoczyznę do głębokości 40,0-50,0 m, ze spadkiem 4‰. W górnym biegu jest ciekimer okresowym, posiada tutaj około 60cm szerokości, a głębokość dochodzi do 50cm. Poniżej Jeziora Wilczak przyjmuje bardzo zanieczyszczony rów spod Mełna. Dalej przepływa przez Jezioro Skąpe, a pod Pokrzywnem staje się ciekimer stałym przyjmując dopływ, Maruszanekę, która powstaje z połączenia ciekimer spod Wiktorowa z ciekimer spod Plemiąt. Długość Maruszy na terenie gminy wynosi 11,3 km, a spadek ciekimer na tym odcinku –3,78‰, natomiast Maruszanek – 8,3 km (o spadku 4,4‰).

Południowo-wschodnią część gminy odwadnia Struga Radzyńska, będąca lewobocznym dopływem Lutryny (dopływ Osy). Posiada ona długość 23,10km, a powierzchnia zlewni wynosi 95,2 km². W obrębie gminy płynie ona na odcinku około 5 km, przepływając przez jeziora: Szumiłowo, Bobrowo, Dąbrówka i Piętki.

Na analizowanym terenie występuje gęsta sieć ciekimer okresowych i epizodycznych, co wiąże się z rzeźbą terenu i wykształceniem utworów powierzchniowych. Występują one głównie w południowej części gminy, na terenach o największych deniwelacjach terenu i gęstej sieci obniżen timer terenowych, w których okresowo, na nieprzepuszczalnym podłożu, gromadzą się wody opadowe i roztopowe. Ciekimer okresowe odprowadzają nadmiar tych wód.

Drugim bardzo ważnym elementem układu hydrograficznego, cennym gospodarczo, są jeziora i oczka jeziorne dość licznie występujące na obszarze gminy Gruta.

W granicach administracyjnych gminy Gruta znajduje się 19 jezior o powierzchni powyżej 1,0 ha, w tym jeziora Szumiłowo i Bobrowo leżące na granicy z gminą Radzyń Chełmiński. Całkowita ich powierzchnia wynosi 412,7 ha, a wskaźnik jeziorności gminy – 3,3 %.

Największym zbiornikiem wodnym jest jezioro Mełno zlokalizowane na północny-wschód od wsi Mełno, którego powierzchnia zwierciadła wody wynosi 155,2 ha. Jest to jezioro pochodzenia wytopiskowego, jego długość maksymalna wynosi 3800m, a szerokość 800 m, natomiast długość linii brzegowej 10,4 km, maksymalna głębokość wynosi 10,5 m, a średnia 4,3 m. Jest najszerszym i najdłuższym jeziorem w gminie Gruta. Jezioro otoczone jest pasem roślinności wodnej wynurzonej.

Drugie co do wielkości jezioro Duże, leżące na północ od wsi Gruta, ma powierzchnię 37,4 ha. Jest to jezioro rynnowe, którego maksymalna długość wynosi 1700,0 m a szerokość 350,0 m. Średnia głębokość tego jeziora wynosi 5,4 m, a maksymalna 14,40 m, długość linii brzegowej – 4,4 km. Jezioro otoczone jest pasem roślinności wodnej sięgającej do 3,3 m w głąb jeziora.

Najgłębszym jeziorem rynnowym jest Salno, którego maksymalna głębokość wynosi 45,0m, a średnia 12,1m. Zajmuje ono powierzchnię 29,0ha, maksymalna jego długość wynosi 1100m, szerokość 470 m, a długość linii brzegowej – 2,8 km. Pod względem powierzchni jest to trzecie co do wielkości jezioro w gminie.

Poza jeziorami, na terenie gminy Gruta, występuje bardzo gęsta sieć niewielkich zbiorników wodnych pochodzących z wytopienia brył martwego lodu w obniżeniach międzymorenowych, są to tzw. "oczka wytopiskowe". Powierzchnia tych zbiorników rzadko przekracza 0,5 ha.

W sieci hydrograficznej gminy, ważną rolę odgrywają również mokradła i tereny podmokłe, które zajmują około 5,5% jej powierzchni. Największe powierzchnie zajmują one w dnach dolin rzecznych: Osy, Maruszy i Strugi Radzyńskiej, gdzie zasilane są głównie przez wody podsiąkowe, związane z wysokimi stanami wód w rzekach.

W obrębie wysoczyzny morenowej tereny podmokłe występują w zagłębieniach bezodpływowych. Zasilane są głównie przez spływ wód z obszarów wyżej położonych i bezpośrednio przez opady, których infiltracja jest utrudniona przez występujące na powierzchni terenu utwory słabo przepuszczalne, głównie gliny zwałowe. Przeważają mokradła okresowe, w okresach intensywnych opadów, mokradła czasowo występują z brzegów i zalewają sąsiednie tereny.

Ponadto mokradła towarzyszą zarastającym jeziorom takim jak: Salno, Kruszyn, Księżę, Skąpe.

Ważnym zagadnieniem dotyczącym wód powierzchniowych jest ich retencja, czyli zdolność gromadzenia i przetrzymywania jej przez określony czas dla wykorzystania w chwili wystąpienia największego zapotrzebowania. Zdolność tę posiadają koryta rzek, ich doliny, mokradła, las, grunt i gleba wraz z pokryciem a głównie zbiorniki wodne naturalne i sztuczne, w których woda gromadzi się w okresie wystąpienia nadmiarów. Woda ta może być oddawana podczas wystąpienia deficytów. Retencja ma również za zadanie regulację i kontrolę obiegu wody w środowisku.

Na obszarze gminy funkcjonują systemy melioracyjne. W największym stopniu zmeliorowana jest środkowa i północno-zachodnia część gminy. Melioracje objęły głównie grunty orne, a także obszary użytków zielonych.

Fauna z powiązaniem przyrodniczymi

Korytarze ekologiczne i korytarze migracji zwierzęcy

Zgodnie z polskim prawem (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody) korytarze ekologiczne to obszar umożliwiający migrację zwierząt, roślin lub grzybów. Według systemu ECONET na terenie gminy nie

ma międzynarodowych i krajowych obszarów węzłowych. Znajdują się tu natomiast fragmenty dwóch międzynarodowych korytarzy ekologicznych o nazwach: Korytarz Kwidzyński Dolnej Wisły i Pojezierza Iławskiego. Dolina Osy jest częścią korytarza ekologicznego migracji ssaków wyznaczonego przez Zakład Badań Ssaków PAN (jednego z siedmiu w Polsce i z dwóch na terenie Pojezierzy) – korytarza północnego (KPn) łączącego w tym rejonie Pojezierze Iławskie z Doliną Wisły i Borami Tucholskimi.

Ponadto na załączniku graficznym do Studium zaznaczono również lokalne korytarze ekologiczne. Obszary te nie zostały wyznaczone przez żadne instytucje zajmujące się szeroko rozumianą ochroną środowiska. Projektant uznał za zasadne wydzielenie w rysunku lokalnych powiązań ekologicznych oraz określenie sposobów ich ochrony. Za korytarze przyjęto liniowe formy przestrzenne, tj. niewielkie ciekі wraz z otoczeniem, bagna, jeziora, zadrzewienia o charakterze liniowym, "połączone" ze sobą, tworzące całość i mające potencjalnie istotne znaczenie dla migracji zwierząt, zamieszkujących obszar gminy Gruta.

Obszary NATURA 2000

Obszary Natura 2000 to forma ochrony przyrody, która uzupełnia dotychczasowy system obszarów i obiektów chronionych. Podstawowym celem tworzenia sieci obszarów chronionych Natura 2000 jest powstrzymanie wymierania gatunków zwierząt i roślin na obszarze Unii Europejskiej. Drugim, prawie równie istotnym celem jest ochrona pełnego spektrum różnorodności biologicznej na tym terytorium, w warunkach stałego monitorowania jej stanu i zachodzących zmian.

Obszarami Natura 2000 uznaje się tereny najważniejsze dla zachowania zagrożonych lub bardzo rzadkich gatunków roślin, zwierząt czy charakterystycznych siedlisk przyrodniczych, mających znaczenie dla ochrony wartości przyrodniczych, czyli tzw. różnorodności biologicznej.

Na obszarze gminy Gruta zlokalizowany jest Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk - jest nim PLH04003 – Dolina Osy.

Obszar Natura 2000 Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) – Dolina Osy ((PLH040033).

Dolina Osy stanowiąca granicę pomiędzy Pojezierzem Chełmińskim i Pojezierzem Iławskim, ma charakter głębokiej do 40-50 m doliny erozyjnej o szerokości 300-500 metrów. W bezpośrednim otoczeniu ostoi znajdują się obszary wysoczyzn morenowych zbudowane z glin i piasków gliniastych. Są one prawie całkowicie pozbawione lasów. Na dobrych i bardzo dobrych glebach rozwinęło się intensywne rolnictwo towarowe, charakteryzujące się już od kilkadziesiąt lat wysoką mechanizacją i chemizacją. Nachylenie zboczy współczesnej doliny Osy przekracza 30°. Są one silnie urozmaicone i porozcinane dolinkami bocznymi. Wśród nich wyróżnić można płaskodenne dolinki peryglacialne i dolinki denudacyjne, a także młode (holoceni) dolinki erozyjne. Ich głębokość przekracza 25 m, długość ponad 1 km, a nachylenie zboczy dolinek bocznych dochodzi nawet do 60°. U ich wylotów znajdują się stożki napływowe. W dolnym biegu rzeki, w którym Osa płynie w głęboko wciętej dolinie (do 40 m) o szerokości do 500 metrów, w początkowej części znajduje się kilka rozległych starorzeczy. Są one w większości silnie zarośnięte, a woda widoczna jest jedynie w kilku miejscach wolnych od roślin. W sąsiedztwie starorzeczy znajdują się łąki (na terasie zalewowej), lub bardzo strome zbocza doliny z wielogatunkowymi drzewostanami (m.in. grądami, olesami i buczynami). Najczęstsze są tu fitocenozy łągu jesionowo-olszowego i łągu wiązowo-jesionowego. Łęg jesionowo-olszowy, preferujący siedliska wilgotniejsze, zajmuje niskie brzegi rzek. Łęg wiązowo-jesionowy charakterystyczny dla siedlisk, mniej zabagnionych, spotykany jest na skrajach dolin rzecznych, ale także tuż przy rzekach, na brzegach wyżej wyniesionych. Ols

porzeczkowy związany z miejscami silnie zabagnionymi zajmuje zdecydowanie mniejszą powierzchnię niż oba łągi. Spotykany jest sporadycznie, głównie w dolinie Osy. Obok fitocenoz naturalnych wciąż dużą powierzchnię na opisywanym obszarze zajmują nasadzenia drzew szpilkowych - sosny zwyczajnej, świerka pospolitego i modrzewia europejskiego oraz nasadzenia brzozy. Zachowały się jednak w nich, zwłaszcza w dolnych warstwach lasu niektóre cechy zbiorowisk naturalnych.

W miejscowości Słup-Młyn znajduje się stopień wodny stanowiący pozostałość po dawnym młynie, a do rzeki uchodzi Łasinka - prawy dopływ Osy. Ciek ten wypływa z Jeziora Łasińskiego i ma charakter okresowy, a jego końcowy odcinek przepływa przez północną część obszaru.

W drugiej części ostoi, poniżej miejscowości Słup-Młyn dolina Osy staje się węższa, brzegi trudno dostępne lub niedostępne, zbocza są bardzo strome (ich nachylenie przekracza 60°), rzeka silnie meandruje. W korycie rzeki zalegają pnie i konary drzew. Liczne są osuwiska lub ślady po nich. W bezpośrednim sąsiedztwie koryta, 2 - 3 m powyżej zwierciadła wody, występują liczne wycieki i wysięki, tworząc swoistą linię przecięcia warstwy wodonośnej. Teren jest silnie podmokły i grząski. W wielu miejscach utworzyły się niedostępne, silnie zarośnięte mokradła. Na tym odcinku do rzeki uchodzi kilka stałych i okresowych krótkich (0,5 - 1,5 km) cieków zasilanych wodami podziemnymi.

Do najbardziej charakterystycznych cech Osy należy jej duży spadek, Wynosi on tutaj 0,88‰ i jest charakterystyczny dla rzek wyżynnych. Jeszcze większe spadki osiągają niewielkie dopływy Osy wykorzystujące głębokie wcięcia dolin erozyjnych. Spadki lokalne (tzn. na wybranych, krótkich odcinkach) wynoszą nawet do 3‰. Ta część obszaru charakteryzuje się ubóstwem wód stojących. Wynika to z nietypowego ukształtowania jego powierzchni, w której przeważają silnie nachylone zbocza rynien i jarów.

W obszarze zidentyfikowano 8 typów siedlisk przyrodniczych, pokrywających ponad 45% obszaru. Do walorów obszaru należą także dwa gatunki ryb z załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Głównym przedmiotem ochrony są siedliska leśne. Obszar wyróżnia się dużą powierzchnią stosunkowo naturalnych płatów lasów grądowych - grądu subkontynentalnego i grądu zboczowego. Do najcenniejszych fitocenoz można zaliczyć płaty grądu niskiego - kokoryczowego rozwijające się na dnach jarów i u ich wylotu. W dużej części lasów liściastych w składzie dominuje buk zwyczajny, przez co nawiązują one do żyznej buczyny pomorskiej.

Zespoły związane z siedliskami wilgotnymi i mokrymi zajmują mniejszą powierzchnię. Ich występowanie ogranicza się do wąskich, dolnych partii dolin rzecznych i obejmuje 2 typy łągów. Poza zbiorowiskami leśnymi na dnach dolin rzecznych występują łąki i pastwiska, urozmaicone niekiedy przez skupienia lub smugi zadrzewień i zakrzewień oraz szuwały. Ponadto, na wysokich pozbawionych drzew fragmentach zboczy wykształcają się ciepłolubne murawy i zbiorowiska okrajkowe. Wszystkie one mają jednak głównie znaczenie jedynie dla utrzymania lokalnej bioróżnorodności.

W całym obszarze Doliny Osy znajduje się ponadto 26 użytków ekologicznych oraz strefy ochronne wokół gniazd bielika i orlika krzykliwego.

Ważne z punktu widzenia Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, typy siedlisk przyrodniczych które występują w obszarze:

- starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion
- niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris)
- torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea)
- żyzne buczyny (Dentario glandulosae-Fagenion, Galio odorati-Fagenion)
- grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (Galio-Carpinetum, Tilio-Carpinetum)

- bory i lasy bagienne (*Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis*, *Vaccinio uliginosi-Pinetum*, *Pino mugo-Sphagnetum*, *Sphagno girgensohnii-Piceetum* i brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne) *
- łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (*Salicetum albo-fragilis*, *Populetum albae*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródłiskowe)
- łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (*Ficario-Ulmetum*)

Ważne gatunki zwierząt z punktu widzenia Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej oraz z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym gatunki priorytetowe:

- mopek – ssak
- minóg rzeczny - ryba
- koza - ryba

Istniejące formy ochrony przyrody w obszarze doliny Osy to rezerwat „Dolina Osy” oraz zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Słupski Gródek nad Osą”.

Rezerwat „Dolina Osy” został uznany Zarządzeniem MOŚZNiL z dnia 13 czerwca 1994 r. i zajmuje powierzchnię ok. 665 ha, w tym obejmuje odcinek rzeki Osy o długości około 14,0 km. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych dolnego odcinka rzeki Osy z niezmienną szatą roślinną zaliczaną do niżej wymienionych zespołów roślinnych: *Carici elongate – Alnetum*; *Fraxino-Alnetum*; *Fraxino-Ulmetum*; *Salicci-Populetum*; *Tilio-Carpinetum*; *Aceri-Tilietum*; *Melico-Fagetum*; *Potentillo albae-Qercetum*. Osa płynie tu licznymi meandrami głęboko wcinającymi się w wysoczyznę. Zbocza po stronie północno-wschodniej o nachyleniu dochodzącym do 40⁰, wznoszą się od 40- 50m ponad dno doliny. Po stronie południowej, zbocza są mocno zdenudowane (w stosunku do wysoczyzny obniżone od 5-10,0m). Szerokość doliny w zwężeniach wynosi 300-400 m, a w rozszerzeniach, w północno- zachodniej części rezerwatu dochodzi do 600-700m. Zbocza doliny Osy rozcinają doliny erozyjne, którymi spływają wody roztopowe i po obfitych deszczach, przyczyniające się (przez nadmierne nawilgocenie) do powstawania licznych osuwisk oraz obrywów. W rezerwacie tym rosną piękne lasy, jak już wcześniej wspomniano wyróżniono 8 głównych zespołów roślinnych: oles, łąg jesionowo-olchowy, łąg wiązowo-topolowy, łąg topolowo-wierzbowy, grąd subkontynentalny, wielogatunkowy las zboczowy, buczyna pomorska i dąbrowa świetlista.

W rezerwacie „Dolina Osy” znajduje się wiele gatunków roślin i zwierząt rzadkich i chronionych:

FLORA : m.in.: czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, wawrzynek wilczyłyko *Daphne mezereum*, dzwonek szerokolistny *Campanula latifolia*;

FAUNA : 59 gatunków ptaków, m.in. czapla siwa *Ardea cinerea*, bocian czarny *Ciconia nigra*, myszołów *B. buteo*, orlik krzykliwy *Aquila pomarina*, siniak *Columba oenas*, puszczyk *Strix aluco*, sowa uszata *Asio otus*, kumak nizinny *B. bombina*, żaba jeziorkowa *Rana lessonae*, żaba moczarowa *Rana arvalis*, zaskroniec zwyczajny *N. natrix*, jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*, jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara*, borsuk *M. meles*.

W obszarze opracowania znajduje się również zespół przyrodniczo- krajobrazowy „Słupski Gródek nad Osą”. Zajmuje on powierzchnię 4,7 ha. Ochronie podlega fragment starodrzewu, porastający krawędź wysoczyzny, poprzecinanej licznymi jarami. W drzewostanie występują sosna, dąb i lipa w wieku 132 lat. Las otacza grodzisko zamieszkałe od X do początków XIII wieku oraz od XIV do początków XV w.

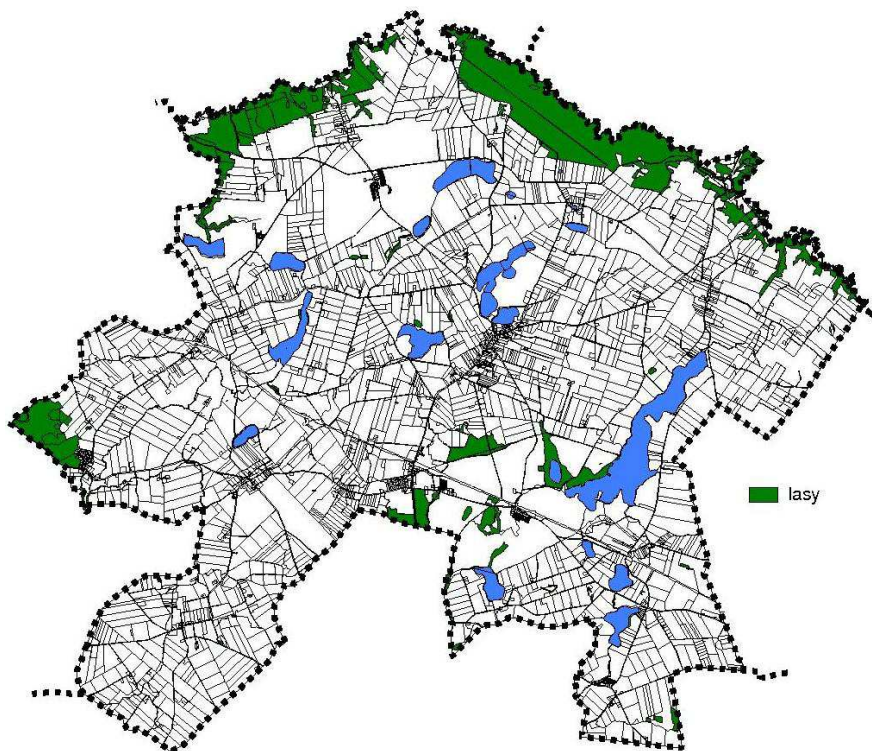
Charakterystyka zwierząt potencjalnie występujących na obszarze gminy Gruta została zaczerpnięta z Planu Urządzenia Lasu Nadleśnictwa Jamy, część E – Program Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Jamy. Gatunki zwierząt, które potencjalnie mogą wystąpić w obszarze opracowania :

- ptaki: czapla siwa, bocian czarny, jastrząb, myszołów, bażant, żuraw, czajka, kukułka, dudek, dzięcioł, skowronek, pliszka, wrona, szpak, gil, kania;

- płazy: kumak nizinny, ropucha szara, rzekotka drzewna, żaba wodna;
- gady: padalec zwyczajny, jaszczurka zwinka, żmija zygzakowata, zaskroniec zwyczajny;
- ssaki: kret, ryjówka, zając szarak, wiewiórka, lis, jenot, dzik, sarna, tchórz, łasica, jeleń, daniel, jeź;
- bezkręgowce: ślimak winniczek, pijawka lekarska.

3.2. Leśna przestrzeń produkcyjna

Największe powierzchnie leśne występują w sołectwach: Orle - 373,54 ha (33,32% powierzchni sołectwa), Dąbrówka Królewska – 274,65 ha (16,10%), Słup –112,13 ha (8,47%) i Pokrzywno – 94,52 ha (15,32%). Nie ma lasów w takich miejscowościach jak: Wiktorowo, Okonin, Jasiewo i Gołębiewko (dane wg stanu z dnia 05.08.2002r). Grupowe zadrzewienia i zakrzewienia zajmują tylko 62,0 ha i rozrzucone są małymi płatami po terenie całej gminy.

Rysunek 3 Obszary leśne w gminie Gruta
źródło: opracowanie własne

Zwarty i dość rozległy kompleks leśny występuje w północnej części gminy i w dolinie Osy. Należy on głównie do typu lasów świeżych i wilgotnych (w części wschodniej) oraz lasów i borów mieszanych świeżych (w części zachodniej).

Drugi niewielki zespół leśny leży w południowej części gminy, na południe od Mełna rośnie bór mieszany, w którym najwyższe piętro stanowi sosna oraz dąb i brzoza z domieszką klonu i lipy, a w warstwie niższej klonu i jarzębiny. Ten sam typ lasów występuje w północnej części gminy.

Na północny zachód od Nicwałdu rośnie las typu boru mieszanego, gdzie dominującym gatunkiem jest sosna, a domieszkę stanowi brzoza brodawkowa i dąb. Podszycie to jarzębina, rzadziej leszczyna, maliny i jeżyna.

Dno doliny Osy porastają łągi, sklasyfikowane jako podtypy łągów wiązowych i topolowo-wierzbowych.

Łągi wiązowe rosną na żyznych macdach o okresowo zmiennym poziomie wód gruntowych. Spotyka się tu wiąz polny i szypułkowy, dąb szypułkowy i jesion, a w piętrze niższym klon, lipę oraz olszę czarną i wierzbę. Ten typ łągu stwierdzono w okolicy Słupskiego Młyna. Łągi topolowo-wierzbowe porastają gleby lekkie, piaszczyste. Dominuje tu wierzba biała i krucha oraz topola czarna i biała. Domieszkę stanowi jesion i olsza.

W dnach rynien subglacialnych, na torfowiskach niskich, w okolicach Salna, Kitnowa oraz na północ od Nicwałdu i Annowa występuje ols typowy, czyli las olchowy i zarośla wierzbowe. Ols typowy stanowi olsza czarna z domieszką brzozy omszonej, topola, a w podszyciu wierzba krzaczasta, kruszyna, czeremcha.

Przez obszar gminy Gruta przebiega zachodnia granica cisu i północno-zachodnia poklonu.

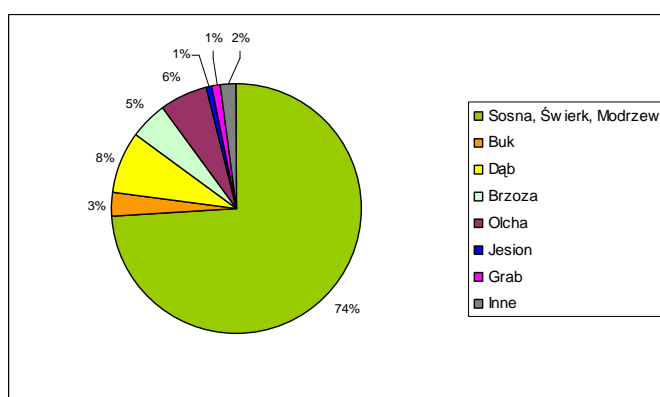
Lasy rosnące na terenie gminy są w przeważającej większości lasami ochronnymi, wodochronnymi lub glebochronnymi.

Tabela 10 Powierzchnia lasów na terenie gminy Gruta

Grunty leśne ogółem	1027,6 ha	Grunty leśne, publiczne ogółem	826,6 ha	Grunty leśne prywatne ogółem	186,8 ha
		Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa	838,0 ha	Grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w Zarządzie Lasów Państwowych	830,0 ha

źródło: GUS, 2010

Gmina Gruta terytorialnie należy do Nadleśnictwa Jamy. W składzie gatunkowym drzewostanu w Nadleśnictwie Jamy największy udział stanowią gatunki iglaste: sosna, świerk i modrzew (razem blisko 75 % ogółu).

Rysunek 4 Skład gatunkowy drzewostanu w Nadleśnictwie Jamy

Obszary i obiekty chronione na podstawie ustawy o ochronie przyrody

Na rozpatrywanym terenie znajduje się jeden rezerwat przyrody "Dolina Osy" został uznany Zarządzeniem MOŚZNiL z dnia 13 czerwca 1994 r. i zajmuje powierzchnię ok. 665 ha, w tym obejmuje odcinek rzeki Osy o długości około 14,0 km. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych dolnego odcinka rzeki Osy z niezmienną szatą roślinną zaliczaną do niżej wymienionych zespołów roślinnych: Carici elongate – Alnetum; Fraxino-Alnetum; Fraxino-Ulmetum; Salicci-Populetum; Tilio-Carpinetum; Aceri-Tilietum; Melico-Fagetum; Potentillo albae-Qercetum. Osa płynie tu licznymi meandrami

głęboko wcinającymi się w wysoczyznę. Zbocza po stronie północno - wschodniej o nachyleniu dochodzącym do 40°, wznoszą się od 40 - 50m ponad dno doliny. Po stronie południowej, zbocza są mocno zdenudowane (w stosunku do wysoczyzny obniżone od 5 - 10,0m). Szerokość doliny w zwężeniach wynosi 300 - 400 m, a w rozszerzeniach, w północno- zachodniej części rezerwatu dochodzi do 600 - 700m. Zbocza doliny Osy rozcinają doliny erozyjne, którymi spływają wody roztopowe i po obfitych deszczach, przyczyniające się (przez nadmierne nawilgocenie) do powstawania licznych osuwisk oraz obrywów. W rezerwacie tym rosną piękne lasy, jak już wcześniej wspomniano wyróżniono 8 głównych zespołów roślinnych: oles, łąg jesionowo-olchowy, łąg wiązowo-topolowy, łąg topolowo-wierzbowy, grąd subkontynentalny, wielogatunkowy las zboczowy, buczyna pomorska i dąbrowa świetlista.

W rezerwacie „Dolina Osy” znajduje się wiele gatunków roślin i zwierząt rzadkich i chronionych:

FLORA : m.in.: czosnek niedźwiedzi *Allium ursinum*, lilia złotogłów *Lilium martagon*, wawrzynek wilczyłyko *Daphne mezereum*, dzwonek szerokolistny *Campanula latifolia*;

FAUNA : 59 gatunków ptaków, m.in. czapla siwa *Ardea cinerea*, bocian czarny *Ciconia nigra*, myszołów *B. buteo*, orlik krzykliwy *Aquila pomarina*, siniak *Columba oenas*, puszczyk *Strix aluco*, sowa uszata *Asio otus*, kumak nizinny *B. bombina*, żaba jeziorkowa *Rana lessonae*, żaba moczarowa *Rana arvalis*, zaskroniec zwyczajny *N. natrix*, jaszczurka zwinka *Lacerta agilis*, jaszczurka żyworodna *Lacerta vivipara*, borsuk *M. meles*.

Tabela 11 Wykaz pomników przyrody w gminie Gruta

Nr obiektu	Miejscowość	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Rodzaj obiektu	Rok zatwierdzenia
1	Słupski Młyn	582,443	25	dwa dęby szypułkowe "Adam i Ewa"	1954
2	Mełno w parku	482 356-427	32 25-30	dąb szypułkowy 4 buki pospolite	1954
3	Nicwałd	408	18	dąb szypułkowy	1959
4	Nicwałd	300-380	27-30	3 dęby szypułkowe	1979
5	Słupski Młyn	333	29	sosna pospolita	1981
6	Orle	530	33	topola biała	1981
7	Orle	64-120	14-18	10 jarzębów brekini	1981
8	Orle	288-347	30-38	7 buków, dąb	1981
9	Słupski Młyn	396	27	dąb szypułkowy	1982
10	Orle	115	28	jodła pospolita	1982
11	Orle	119	17	jarzęb brekinia	1982
12	Jasiewo	360	26	dąb szypułkowy	1982
13	Jasiewo	340 337	21 26	dąb szypułkowy lipa drobnolistna	1983
14	Słup	295	26	dąb szypułkowy	1983
15	Orle	501	30	dąb szypułkowy	1988
16	Orle	187	25	jarzęb brekinia	1994
17	Orle	512	32	buk pospolity	1996
18	Orle	89-126	18-20	3 jarząby brekinie	1996
19	Mełno w parku	195	12	limba	1998
		350,302	25	2 świerki pospolite	
		296,345	18	2 buki pospolite z bluszczem	
		270	19	buk pospolity	
		429,515	19	2 buki pospolite - forma skałonerowana	
		290-536	19-24	14 dębów szypułkowych	
		154	11	głóg jednoszyjkowy	
345	22	jesion wyniosły			

Nr obiektu	Miejscowość	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Rodzaj obiektu	Rok zatwierdzenia
		357	21	klon zwyczajny	
		340-391	22	2 lipy drobnolistne	
		255	24	choinka kanadyjska	
		263-351	13-19	3 cypryśniki błotne	
		336	26	jodła kaukaska	
		235-267	23	2 sosny wejmutki	
		287	21	robinia akacyjowa	
		268	22	2 orzechy czarne	

źródło: dane Regionalnej Dyrekcji Środowiska w Bydgoszczy

Typy siedliskowe lasów

Gmina Gruta terytorialnie należy do Nadleśnictwa Jamy. Inwentaryzacja naturalnych siedlisk, która została wykonana w Lasach Państwowych w latach 2007-2008 stanowiła m.in. podstawę do wyboru specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000. Wykazała, że najczęściej spotykanymi siedliskami leśnymi w Nadleśnictwie Jamy są: grąd subkontynentalny (5285 ha) i łągi olszowe, olszowo jesionowe (664 ha). Wśród siedlisk nieleśnych najwięcej jest naturalnych, eutroficznych zbiorników wodnych (131 ha) i torfowisk (67 ha). W Nadleśnictwie Jamy, na obszarze gminy Gruta dominują siedliska lasów mieszanych. Rośnie na nich sosna pospolita z udziałem dębów: szypułkowego i bezszypułkowego, niekiedy buka, świerka. Interesujące jest tutaj występowanie jarząbu brekini (brzek). Znaczną powierzchnię zajmują lasy mieszane liściaste. Są one najbogatsze pod względem składu gatunkowego roślin. Rosną tutaj dąb szypułkowy, buk zwyczajny, lipa drobnolistna, klon jawor i klon pospolity. W dolinach rzek występują siedliska lasów łągowych i olsów jesionowych, około 3,7% powierzchni, gdzie rosną: dąb szypułkowy, jesion wyniosły, wiąz polny i szypułkowy, klon polny, czarna i biała topola i wierzba krucha. Bezodpływowe obniżenia terenu (bagna) zajmują olsy, z występującymi tam olszą czarna i szarą.

3.3. Rolnicza przestrzeń produkcyjna

Gmina Gruta ma charakter typowo rolniczy posiadając ok. 9 900 ha użytków rolnych przy całkowitej powierzchni 12 400 ha, tj. blisko 80%.

Tabela 12 Powierzchnia użytków rolnych w ha w gminie Gruta w latach 2000-2005 i 2012

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2012
Użytki rolne ogółem	9833	9828	9828	9842	9835	9912	9756
<i>w tym:</i>							
Grunty orne	9102	9097	9095	9115	9109	9186	9132
Sady	136	136	135	131	135	133	118
Łąki	272	272	273	269	270	269	240
Pastwiska	323	323	325	327	321	324	266

źródło: GUS, 2000-2005, dane z 2012 r. pochodzą ze Starostwa Powiatowego w Grudziądzu

3.4. Stan środowiska przyrodniczego

3.4.1. Przekształcenia powierzchni ziemi i zagrożenie występowania masowych ruchów ziemi

Na terenie gminy Gruta nie występuje degradacja powierzchni ziemi spowodowana eksploatacją surowców mineralnych. Zinventaryzowane na terenie gminy złoża kruszyw i kredy jeziornej nie nadają się do eksploatacji ze względu na ekonomię i charakter występowania. Głównym zagrożeniem powierzchni ziemi jest natomiast użytkowanie rolnicze. Ze względu na bardzo urozmaiconą rzeźbę terenu w gminie, w wyniku niewłaściwego uprawiania i nawożenia pól wzrasta występowanie erozji wodnej.

3.4.2. Zagrożenia stanu powietrza atmosferycznego

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska prowadził w 2008 roku w rejonie powiatu grudziądzkiego (na granicy miasta i powiatu) pomiary zanieczyszczeń powietrza przy pomocy laboratorium mobilnego. Badania prowadzono w jednej 11-tygodniowej sesji pomiarowej, obejmującej zarówno sezon zimowy (od 25 lutego do 31 marca), jak i letni (od 1 kwietnia do 12 maja). Łącznie badania trwały 78 dni: 36 dni w sezonie zimowym i 42 dni w sezonie letnim.

Badania w tym rejonie wykonywano po raz pierwszy, a ich zakres był następujący: dwutlenek azotu, tlenek azotu, tlenek węgla, pył zawieszony PM10, ozon. Równoległe z pomiarami imisyjnymi zanieczyszczeń powietrza wykonywano pomiary warunków meteorologicznych (prędkość i kierunek wiatru).

Poziom zanieczyszczenia powietrza określono na podstawie stężeń 1-godzinnych (NO₂), 8-godzinnych kroczących (CO, O₃), 24 - godzinnych (pył PM10) i średnich rocznych (NO₂, pył PM10). Oceny dokonano porównując uzyskane wyniki badań tylko z poziomami dopuszczalnymi i docelowymi ustalonymi ze względu na ochronę zdrowia. Na podstawie przeprowadzonych pomiarów i uzyskanych wyników z całej kampanii pomiarowej z 2008 roku nie stwierdzono przekroczeń poziomów dopuszczalnych i docelowych mierzonych zanieczyszczeń powietrza.

Normowane maksymalne stężenie 1-godzinne dwutlenku azotu wyniosło w 2008 roku 49,7 µg/m³ (24,9 % poziomu dopuszczalnego 200 µg/m³). Kolejny normowany okres uśredniania wyników to 8 godzin (stężenia 8-godzinne kroczące) dla tlenku węgla i ozonu. W rejonie „Geotermii Marusza” w przypadku tlenku węgla maksymalne stężenie 8-godzinne kroczące odnotowano w dniu 28 marca – 733,9 µg/m³ (7,3 % poziomu dopuszczalnego 10000 µg/m³), a w przypadku ozonu w dniu 1 kwietnia – 103,5 µg/m³ (86,3 % poziomu docelowego 120 µg/m³). Nie nastąpiło więc przekroczenie poziomów 8-godzinnych: dopuszczalnego dla CO i docelowego dla O₃. Zmierzone maksymalne stężenie 24-godzinne wyniosło dla pyłu zawieszonego PM10 – 56,5 µg/m³ (113 % poziomu dopuszczalnego 50 µg/m³). Dopuszcza się, aby poziom pyłu PM10 50 µg/m³ był przekraczany w ciągu roku 35 razy. Wśród 78 pomiarów pyłu zawieszonego PM10, odnotowano tylko 3 wartości wyższe od 50 µg/m³: 53,2 µg/m³ w dniu 23 kwietnia, 53,5 µg/m³ w dniu 24 kwietnia i 56,5 µg/m³ 25 kwietnia. Należy jednak zaznaczyć, że w trakcie pomiarów stacją mobilną (od 18 kwietnia) rozpoczęto roboty drogowe na oddalonej około 50 metrów od punktu pomiarowego drodze – ulicy Warszawskiej. Poziom stężeń pyłu w czasie tych prac uległ znacznemu podwyższeniu: stężenie średnie z okresu od 25 lutego do 17 kwietnia wyniosło 10,8 µg/m³, a z okresu od 18 kwietnia do 12 maja aż 30,7 µg/m³.

Dla dwóch mierzonych zanieczyszczeń (NO₂, pył PM10) obowiązuje ponadto poziom dopuszczalny (ze względu na ochronę zdrowia ludzi) średni dla roku kalendarzowego. W 2008 roku stężenia średnie z całego okresu badań osiągnęły następujący poziom:

- dla dwutlenku azotu - 12,2 µg/m³ (30,5 % poziomu dopuszczalnego 40 µg/m³),
- dla pyłu zawieszonego PM10 - 17,2 µg/m³ (43,0 % poziomu dopuszczalnego 40 µg/m³).

Nie zaobserwowano zjawiska sezonowości przebiegu stężeń. W sezonach zimowym i letnim uzyskano podobne średnie stężenia dla następujących zanieczyszczeń: dwutlenek azotu, tlenek węgla i ozon. Jedynie w przypadku

pyłu zawieszonego PM10 stężenie średnie z okresu letniego znacznie przewyższało stężenie z okresu zimowego, do czego przyczyniły się wspomniane prace drogowe, prowadzone od 18 kwietnia. Gmina Gruta i cały powiat grudziądzki zostały zakwalifikowane do strefy chełmińsko-świeckiej. Według klasyfikacji wykonanej za rok 2008 „strefa chełmińsko-świecka” znalazła się w najkorzystniejszej klasie A. (klasa A - stężenia zanieczyszczeń nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych).

Natomiast w przeprowadzonej rocznej ocenie powietrza atmosferycznego województwa kujawsko pomorskiego za rok 2010 r. gmina Gruta została zaliczona do strefy kujawsko - pomorskiej.

Według klasyfikacji dokonanej ze względu na ochronę zdrowia ludzi strefa kujawsko - pomorska znalazła się w klasie C (stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy przekraczają poziomy dopuszczalne powiększone o margines tolerancji, a w przypadku gdy margines tolerancji nie jest określony – poziomy dopuszczalne albo przekraczają poziomy docelowe). Klasyfikacja stref ze względu na ochronę roślin okazała się bardzo korzystna dla strefy kujawsko - pomorskiej, ponieważ uzyskała ona klasę A (stężenia zanieczyszczeń na terenie strefy nie przekraczają odpowiednio poziomów dopuszczalnych albo poziomów docelowych). Natomiast w przypadku ozonu strefa otrzymała klasę C na podstawie wyników pomiarów ze stacji spoza województwa kujawsko - pomorskiego.

Poziomy celu długoterminowego dla ozonu dla strefy kujawsko - pomorskiej zostały przekroczone (klasa D2 - stężenia ozonu na terenie strefy przekraczają poziom celu długoterminowego) zarówno w przypadku ochrony zdrowia, jak i w przypadku ochrony roślin.

3.4.3. Klimat akustyczny

Według Centralnego Instytutu Ochrony Pracy –Państwowego Instytutu Badawczego hałasem przyjęto określać wszelkie niepożądane, nieprzyjemne, dokuczliwe, uciążliwe lub szkodliwe dźwięki oddziałujące na narząd słuchu i inne zmysły oraz części organizmu człowieka. Hałas słyszalny to dźwięki o częstotliwościach od ok. 16 Hz do 16 000 Hz.

Według ustawy Prawo ochrony środowiska ochrona przed hałasem polegać ma na zapewnieniu jak najlepszego stanu akustycznego środowiska poprzez utrzymanie poziomu hałasu poniżej dopuszczalnego lub co najmniej na tym poziomie oraz zmniejszanie poziomu hałasu co najmniej do dopuszczalnego, gdy nie jest on dotrzymany.

Hałas można podzielić na przemysłowy i komunikacyjny. Ze względu na to, że gmina Gruta jest gminą typowo rolniczą hałas przemysłowy odgrywa tutaj niewielką rolę.

3.4.4. Zagrożenia i stan wód

Wody powierzchniowe

Stan wód powierzchniowych znajdujących się na terenie gminy Gruta jest badany przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy w ramach regionalnego monitoringu środowiska.

W roku 2008 na terenie powiatu grudziądzkiego WIOŚ delegatura w Toruniu prowadził monitoring jakości wód Osy, Lutryny, Gardęgi i Kanału Głównego na odcinkach ujściowych oraz Maruszy - na dopływie do Jeziora Rudnickiego Wielkiego.

Badania obejmowały comiesięczny pobór prób na w/w stanowiskach analizowanych w zakresie wskaźników tlenowych (tlen rozpuszczony, BZT5, utlenialność nadmanganianowa, ogólny węgiel organiczny), biogennych (azot amonowy, azot azotanowy, azot azotynowy, azot Kjeldahla, azot ogólny, fosforany, fosfor ogólny), mineralnych (przewodnictwo elektrolityczne, związki rozpuszczone, zawiesina) i biologicznych (chlorofil „a”, liczba

bakterii grupy coli typu kałowego i ogólna liczba bakterii coli). Dodatkowo w wodach Osy, Lutryny i Gardęgi co kwartał analizowano zawartość substancji priorytetowych (substancji pochodzenia przemysłowego).

Określenie jakości wód powierzchniowych w roku 2008 wykazało że:

- Wody Osy poniżej j. Płowęż nie spełniały wymogów dobrego stanu fizykochemicznego, z uwagi na podwyższone stężenie ogólnego węgla organicznego i azotu Kjeldahla. Stężenia substancji priorytetowych nie wykazywały przekroczenia wartości dopuszczalnych, z wyjątkiem benzo(g,h,i)-peryleny, który jednokrotnie w marcu wykraczał poza normatywne stężenie,
- Osa na stanowisku ujściowym spełniała wymogi dobrego stanu fizykochemicznego. Zawartość substancji priorytetowych mieściła się w granicach wartości określonych w/w rozporządzeniem.

Stan sanitarny wód Osy w Płowężu oceniono jako zadowalający, natomiast Osy – na stanowisku ujściowym kształtował się na niezadowalającym poziomie.

Porównanie najnowszych wartości średniorocznych parametrów określających stan czystości wód Osy na stanowisku ujściowym w Zakurzewie z wynikami badań z lat 2001 i 2003 również nie wykazało wyraźnych tendencji zmian jakości (tabela nr 9).

W roku 2003 obserwowano najwyższy poziom zanieczyszczenia w zakresie parametrów biogennych i bakteriologicznych. Rok 2008 w tym zakresie przyniósł niewielką poprawę. We wszystkich okresach badawczych notowano dobre natlenienie wód. Największe zróżnicowanie wartości obserwowano w zakresie azotanów oraz liczby bakterii coli typu kałowego.

Tabela 13 Średnioroczne wartości stężeń wskaźników wód Osy na stanowisku w Zakurzewie badanych w latach 2001 - 2008

Wskaźnik/Rok	j.m.	2001	2003	2008
Temperatura wody	°C	9,1	9,4	11,1
Zawiesina ogólna	mg/l	15,5	9,1	25
Odczyn	pH	8,1	8,1	8
Tlen rozpuszczony	mg O ₂ /l	9,3	10,1	9,1
BZT5	mg O ₂ /l	3,6	3,2	3,7
ChZT-Mn	mg O ₂ /l	13,3	10,9	9,2
Węgiel organiczny	mg C/l		11	11
Amoniak	mg NH ₄ /l	0,27	0,36	0,29
Azot Kjeldahla	mg N/l	1,86	1,71	1,62
Azotany	mg NO ₃ /l	6,04	10,01	5,93
Azotyny	mg NO ₂ /l	0,097	0,138	0,13
Azot ogólny	mg N/l	3,26	4,01	3
Fosforany	mg PO ₄ /l	0,23	0,323	0,223
Fosfor ogólny	mg P/l	0,225	0,312	0,267
Przewodnictwo włoś.	µS/cm	667	722	665
Subst. Rozp. Ogólne	mg/l	447	448	471
Chlorofil "a"	µg/l	28	14,5	24,2
Lb bakterii coli fekal.	n/100ml	1840	15308	4022
Ogólna lb bakterii coli	n/100ml			69463

źródło: Sprawozdanie z badań monitoringowych realizowanych w 2008r. przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Bydgoszczy, Delegatura w Toruniu na terenie powiatu grudziądzkiego

W wyniku badań stwierdzono, że zanieczyszczenia wód powierzchniowych na terenie gminy spowodowane są przez:

- niski stopień skanalizowania gminy, (potencjalna możliwość niekontrolowanych wycieków z nieszczelnych zbiorników bezodpływowych),
- zrzut nieoczyszczonych ścieków z terenu gminy,

- dopływ ścieków spoza gminy,
- spływ powierzchniowy zanieczyszczeń typu rolniczego ułatwiony przez rzeźbę terenu, małą powierzchnię zadrzewień, gęstą sieć rowów melioracyjnych.

Wody podziemne

Wojewódzka Stacja Sanitarno- Epidemiologiczna w Bydgoszczy dnia 10.10.2011 r. przedstawiła sprawozdanie z wyników badań wody. Dnia 19.09.2011r. pobrano po 2 próbki z każdej ze stacji uzdatniania wody (SUW) w miejscowościach: Mełno, Gruta i Plemięta. Badania próbek trwały od 19.09.2011r. do 10.10.2011r. Podstawą oceny jakości była zgodność wyników z wymaganiami z Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 marca 2007r. (Dz.U. Nr 61, poz. 417 z późn. zm.). Badania były przeprowadzone pod kątem fizykochemicznym oraz mikrobiologicznym. Jakość wody pobranej z SUW w Mełnie w niewielkim stopniu odbiegała od wymagań sanitarnych określonych w ww. Rozporządzeniu ze względu na podwyższoną mętność oraz ponadnormatywną zawartość amonowego jonu i manganu. Jakość wody pobranej z SUW w Grucie charakteryzowała się ponadnormatywną zawartością manganu. Próbki wody pobranej z SUW w Plemiętach odpowiadały wymaganiom sanitarnym określonym w ww. Rozporządzeniu.

Jony amonowe dostają się do wód podziemnych razem ze ściekami rolniczymi, bytowymi, i przemysłowymi. Stężenie 0,5 mgN/dm³ uznawane jest za toksyczne, a występowanie w wodach gruntowych traktowane jest jako bezpośredni wskaźnik ich zanieczyszczenia.

W trakcie opracowywania Programu przebudowy i rozbudowy obiektów gminnego wodociągu w gminie Gruta w 2012r. pobrano próbki ze wszystkich gminnych ujęć. Badania wykazały, że woda surowa pobierana ze studni głębinowych na wszystkich czterech pracujących gminnych ujęciach jest trudna w obróbce, bo oprócz dużej ilości żelaza i manganu (2 ÷ 5 razy więcej niż przeciętnie) w wodzie tej występują duże ponadnormatywne ilości amoniaku i woda wykazuje się dużą utleniałością świadczącą o występowaniu w niej innych zanieczyszczeń. Woda ze wszystkich ujęć zawiera też dużą ilość związków wapnia i magnezu przez co twardość tej wody znajduje się w pobliżu lub przekracza wielkości określone w normach. Pomimo tak trudnego w obróbce surowca technologia uzdatniania wody w istniejących stacjach wodociągowych jest wręcz prymitywna. Zmodernizowana ostatnio stacja w Grucie pomimo wielu drogich urządzeń nie zapewnia wymaganej jakości wody uzdatnionej.

Uzyskanie dobrych i stabilnych wyników jakości wody wymaga przebudowy i modernizacji wszystkich stacji wodociągowych.

3.4.5. Zagrożenie powodziowe

Dla zlewni rzeki Osy istnieje opracowanie wykonane na zlecenie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku pt: „Wyznaczenie granic obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych etap II”. Głównym celem pracy było wyznaczenie granic obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi dla rzeki Osy od wody o prawdopodobieństwie występowania (przewyższenia) p=1% i p=10%. Opracowanie wykonał Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej, Oddział Morski w Gdyni w latach 2004-2005. Na podstawie map zasięgu stref zagrożenia powodziowego rzeki Osy, na rysunek studium naniesiono obszary szczególnego zagrożenia powodzią dla przepływów o prawdopodobieństwie wystąpienia p=1%.

W granicach zmiany studium występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią oraz obszary, na których prawdopodobieństwo wystąpienia powodzi wynosi raz na 500 lat, które naniesiono na rysunku studium. Powyższe obszary wyznaczono na podstawie map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego, które zostały opracowane w ramach projektu „Informatyczny system osłony kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami” (ISOK). W wyżej wymienionych obszarach obowiązują przepisy odrębne.

3.5. Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej

3.5.1. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

Dziedzictwo kulturowe to zasób rzeczy nieruchomości i ruchomych wraz ze związanymi z nimi wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi danego obszaru, uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społecznego i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na wartości historyczne, patriotyczne, religijne, naukowe i artystyczne. Dziedzictwo kulturowe ma znaczenie dla tożsamości, ciągłości rozwoju społecznego, politycznego i kulturalnego, upamiętniania zdarzeń, kultywowania poczucia piękna oraz wspólnoty cywilizacyjnej.

Zabytek - według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami to rzecz (nieruchomość, np. budynek, cmentarz lub krajobraz kulturowy albo rzecz ruchoma, np. dzieło sztuki użytkowej, obraz, rzeźba, znalezisko archeologiczne) lub zespół rzeczy, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością i stanowią świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, a które powinny być zachowane ze względu na swoją wartość artystyczną, naukową i historyczną.

Zabytkami nieruchomymi są krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zieleni zaprojektowanej, także miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne, bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji. Zabytkami nieruchomymi są także stanowiska archeologiczne.

Formami ochrony prawnej zabytków są wpisy do rejestru zabytków, wpisy do ewidencji gminnej zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego, ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Obecnie obowiązuje podział na:

- **zabytki nieruchome** – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości,
- **zabytki ruchome** – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych,
- **zabytki archeologiczne** - zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Zabytkiem przyrody określa się najczęściej szczególnie cenne drzewo, grupę drzew (park, las, aleję, skwer lub inną formę zieleni komponowanej itp.) lub głąz narzutowy.

Wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i zabytki przyrody) stanowią zasoby dziedzictwa kulturowego.

Rys historyczny gminy Gruta

Objęty Studium obszar gminy we wczesnym średniowieczu zamieszkały był przez plemiona słowiańskie. Graniczył z terenami zamieszkałymi przez Prusów.

Wiek XIII był czasem dynamicznego rozwoju tych ziem. Osadzenie przez Konrada Mazowieckiego rycerzy zakonu krzyżackiego, zarządzających terenem przez 200 lat, spowodowało planową akcję osadniczą na tym terytorium. Kolonizując teren tworzono nową administrację, wznoszono w jej ośrodkach grody obronne i zamki komturskie. Większość wsi gminy posiada rodowód XIII-wieczny.

Po roku 1243 ziemie obecnej gminy Gruta weszły w skład dóbr powstałej diecezji chełmińskiej. Po wojnie trzynastoletniej zaś były dobrami koronnymi. W wieku XVII-tym przeszły tędy pustoszące najazdy szwedzkie. Wiek XVIII to czas regresu związanego z wojną północną.

W wyniku rozbiorów Polski od 1773 r. ziemie znalazły się pod zaborem pruskim, w latach 1807-1815 weszły w skład Księstwa Warszawskiego, a później ponownie powróciły do Prus.

Po I wojnie utworzono Województwo Pomorskie, a w nim powiat grudziądzki, w skład którego weszły tereny obecnej gminy Gruta. W czasie II wojny zaś wcielono je do Rzeszy Niemieckiej.

Po wojnie teren należał do 1950r do woj. pomorskiego, następnie do bydgoskiego, a od 1975r do toruńskiego. Obecna przynależność do woj. kujawsko-pomorskiego datuje się od 1999r.

W niniejszym rozdziale przedstawiono powstałe w ciągu wieków zasoby kulturowe gminy Gruta, mające znaczenie dla kulturowej tożsamości terenu i planowania przestrzennego, pogrupowane funkcjonalnie dla klarowności prezentacji.

Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

Zdecydowana większość miejscowości w gminie posiada długi rodowód historyczny, w przewadze średniowieczny. W wyniku przemian dziejowych jedynie w części z nich zachowały się czytelne do czasów obecnych historyczne układy przestrzenne. Do takich wartościowych miejscowości należy zaliczyć:

1. Boguszewo (nazwy historyczne: Boguschin, Bogusch, Bagusch, Bogussewo)

Wieś leżąca na skrzyżowaniu traktów z Gołębiewa do Słupa i z Mełna do Linowa, pierwotnie rycerska, później szlachecka.

W dokumentach wzmiankowana po raz pierwszy w 1293r.. W 1391r folwark Bogusch wymieniany był wśród dóbr zakonnych komturii radzyńskiej. Od roku 1417 dobra zmieniały wielokrotnie właścicieli. W I połowie XVIII wieku za długi przejęła je Dyrekcja Banku Krajowego w Berlinie i sprzedała wysokiemu urzędnikowi pruskiemu. Przed pierwszą wojną światową zaś sprzedane zostały pruskiej Komisji Kolonizacyjnej. W 1921 r do wsi Boguszewo dołączona została Dąbrówka Szlachecka (nazwy historyczne: Bona Nauschuten, Dameraw, Damrowka, Adlig Dombrowken), wieś także o średniowiecznym rodowodzie, należąca w czasach zakonu do komturii pokrzywieńskiej, później wieś szlachecka.

Historyczny układ przestrzenny Boguszewa, ukształtowany w na przełomie XIX i XX wieku wielodrożnicowy z główną osią na linii północ- południe, uwarunkowany powstałą w roku 1878 linią kolejową z Jabłonowa do Grudziądza, czytelny współcześnie w terenie.

2. Dąbrówka Królewska (nazwy historyczne: Damarew, Damerow, Damrowka, Koenigliche Dombrowken)

Wieś leżąca przy trakcie z Gruty przez Salno do Rogóźna, o rodowodzie średniowiecznym, wzmiankowana w dokumentach krzyżackich z 1291r, kiedy to otrzymała przywilej lokacji na prawie chełmińskim. Przynależała do komturstwa rogozińskiego. Po II pokoju toruńskim stała się dobrem królewskim. W roku 1500 z nadania starosty rogozińskiego stała się lemaństwem. W 1672 roku dokumenty wymieniają trzech lemanów. W roku 1890 założony w niej został niewielki 126-cio hektarowy folwark.

Zachowany historyczny układ wsi zwarty, jednopasmowy z wrzecionowym placem, na którym znajduje się średniowieczny kościół parafialny pw św. Jakuba.

3. Gruta (nazwy historyczne: Silva Gruth, Frankenhayn, Vranihain, Frankenhagen)

Wieś włościańska o średniowiecznych korzeniach. Po raz pierwszy wzmiankowana w dokumentach z 1222 roku, jako jedna ze wsi nadanych przez księcia Konrada Mazowieckiego misyjnemu biskupowi Chrystianowi. W roku 1452 wieś została własnością zakonną przynależną do komturstwa rogozińskiego. Po II pokoju toruńskim przeszła na własność korony. Właściciele Gruty zmieniali się często.

Z końca XIX wieku pochodzi położony nieopodal drogi Łasin- Radzyń Chełmiński dwór szachulcowy, mocno przebudowany.

Historyczny układ przestrzenny wsi czytelny, jednopasmowy, o zwartej zabudowie po obu stronach drogi Łasin- Radzyń, z owalnicowym placem, pierwotnie targowym. Akcent dominujący stanowi kościół pw. Wniebowzięcia NMP, pochodzący z XIV wieku, z późniejszą wieżą, usytuowany na wyniesieniu w części pn wsi, nad jeziorem Księżym.

4. Nicwałd (nazwy historyczne: Engelwalde, Nyswalt, Niszwalt, Nisswalde)

Wieś włościańska o średniowiecznych korzeniach. W czasach krzyżackich przynależna do komturii pokrzywieńskiej. W roku 1341 otrzymała przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim. Od 1570 stanowiła własność królewską. W XVIII wieku znajdowała się w niej gorzelnia i browar.

Historyczny układ przestrzenny jednopasmowy wzdłuż drogi Dąbrówka-Pokrzywno, z zespołem dworskim w części północnej. Na południe od niego przebiega linia kolejowa Jabłonowo- Grudziądz.

5. Okonin (Ockenin, Okunin, Ogekensy, Okkeney, Okumyno)

Wieś włościańska o średniowiecznym rodowodzie, wzmiankowana w dokumentach od w. XIII, kiedy to nastąpiła lokacja wsi przez mistrza krzyżackiego. W XIV wieku weszła w skład komturstwa pokrzywieńskiego. Po roku 1570 została własnością królewską. Element dominujący przestrzennie stanowi usytuowany po zach. stronie skrzyżowania dróg, gotycki kościół salowy z wieżą, pw. śś. Kosmy i Damiana, pochodzący z pocz. XIVw. Na zachód od niego, po południowej stronie drogi do Plemiąt zespół dworski z pocz. XX wieku.

Wieś wielodrożnicowa o zwartej zabudowie wzdłuż drogi Radzyń Chełmiński- Grudziądz. Układ historyczny utrwalony w terenie.

6. Słup (nazwy historyczne: Starkenberg , Starkenburg, Słupya)

Miejscowość o bardzo starym rodowodzie, co potwierdzają znajdujące się na jej obszarze wczesnośredniowieczne grodziska.

Pierwsze wzmianki o miejscowości datowane są na lata 1256-1272. Informacja pochodząca z roku 1285 podaje, że mistrz krajowy Konrad von Thierberg poczynił lokację. Była to wieś włościańska. Z roku 1526 pochodzi przywilej Zygmunta Starego wystawiony dla wsi Słup. W roku 1570 wieś weszła w skład starostwa rogozińskiego. W roku 1727 podkomorzy Jan Gruszczyński, administrator ekonomii rogozińskiej, przedłużył gospodarzom Salna dzierżawę na dalsze 40 lat. Dziedziczne posiadłości w Słupie, czyli 8 włók sołeckich 3 lemaństwa, uległy z czasem rozdrobnieniu. W 1787 r. we wsi były 4 wolne sołectwa oraz 7 działów lemańskich.

Wieś zwarta, jednopasmowa z zabudową obustronną wzdłuż drogi do Linowa. Przed skrzyżowaniem z drogą do Świecia nad Osą usytuowana jest owalnica dawnego placu targowego. W jego północnej części znajdował się średniowieczny kościół, na miejscu którego istnieje obecnie kościół par. pw. Św. Anny, wzniesiony na początku XX wieku.

3.5.2. Zabytki sakralne

Do grupy tej zaliczyć należy kościoły, kaplice wraz z obiektami towarzyszącymi, takimi jak plebanie i cmentarze przykościelne, grzebalne wszystkich wyznań, czynne i nieczynne. Są to obiekty o wybitnej wartości

zabytkowej oraz walorach urbanistycznych i krajobrazowych, podlegające ochronie konserwatorskiej wraz z otoczeniem. Cmentarze dodatkowo jako miejsca pochówku, miejsca pamięci i pomniki historyczne podlegają ochronie w ramach ustawy z 31.01.1959 r. o cmentarzach i chowaniu zmarłych (D.U. 00.23.295).

a. Kościoty i obiekty towarzyszące

Dąbrówka Królewska

Kościół par. pw św.Jakuba Starszego pochodzący z początku XIV wieku. W roku 1647 odnowiony po zniszczeniach w wojnach szwedzkich sumptem Jana Działyńskiego. Gruntownie renowowany w wieku XIX, kiedy to od zach. dobudowano zakrystię.

Gmach gotycki, salowy z wieżą od zachodu, orientowany, z kamienia polnego i cegły. Wnętrze z zabytkowym wyposażeniem złożonym z XVIII-wiecznego ołtarza głównego i dwóch ołtarzy bocznych barokowych oraz dzwonu z gdańskiej ludwisarni K. G. Antony z roku 1770.

Plebania z II poł. XIXw.

Gruta

Kościół par. pw. Wniebowzięcia NMP. Pierwotny kościół z końca XIII w. uległ uszkodzeniom w wojnach szwedzkich. Na polecenie króla M. Wiśniowieckiego odbudowany i wyposażony w wieżę i zakrystię. W remontach w wieku XVII i XIX przebudowany, wieża zbarokozowana. Po pożarze w 1846r wyremontowany i rozbudowany o zakrystię i pod kruchtę. Wyposażenie późnobarokowe z I ćw. XVIII wieku, empora chóru muzycznego z połowy XIX wieku.

Okonin

Kościół par. pw. śś Kosmy i Damiana. Pierwotny kościół pochodził z początku XIV w. Uległ zniszczeniu w najazdach szwedzkich. Odbudowany po 1640 r. z fundacji Jana Działyńskiego. W 1841 r. przebudowano wieżę. W latach 1911-1913 kościół gruntownie wyremontowano, dobudowano nową zakrystię, zmieniono wyposażenie wnętrza. Wewnątrz polichromie z 1716-1718.

Kościół gotycki, orientowany, murowany z cegły z dekoracją lica z zendrówki, salowy, z wieżą od północy, częściowo oszkarpowany. Od zachodu kruchta.

We wnętrzu cenne freski, ołtarz główny późnorenesansowy, ołtarze boczne barokowe, dzwon z 1641 odlany w Gdańsku w ludwisarni G. Benningka.

Obiekty towarzyszące : nieczynny cmentarz przykościelny i murowane ogrodzenie z wieku XIX-go.

Kaplica cmentarna , dz. 242/4.

Słup

Pierwotny gotycki kościół parafialny uległ zniszczeniu w wyniku wojny trzynastoletniej. Wówczas wybudowano kaplicę św. Anny. Obecny wzniesiono w roku 1937 na miejscu średniowiecznego kościoła parafialnego, historyzujący. W roku 1939 erygowano ponownie parafię w Słupie.

Gmach orientowany, salowy, murowany, tynkowany, z wieżą nakrytą hełmem.

b. Cmentarze

cmentarze grzebalne czynne i nieczynne

Boguszewo- dawny cmentarz ewangelicki z pocz. XX wieku, nieczynny

Boguszewo - dawny cmentarz choleryczny z 1914roku, nieczynny

Dąbrówka Królewska- cmentarz parafialny z 1990roku, czynny

Gruta- cmentarz parafialny z II połowy XIX wieku, czynny

Kitnowo- dawny cmentarz rodowy z 1920 roku, nieczynny
Mełno- dawny cmentarz rodowy z połowy XIX wieku, nieczynny
Mełno- cmentarz wojenny z 1939 roku, nieczynny
Nicwałd- dawny cmentarz ewangelicki z połowy XIX wieku, nieczynny
Okonin- cmentarz parafialny z początku XX wieku, czynny
Okonin- dawny cmentarz choleryczny z II połowy XIX wieku, nieczynny
Orle- dawny cmentarz ewangelicki z połowy XIX wieku, nieczynny
Orle- dawny cmentarz choleryczny z 1914 roku, nieczynny
Piotrowo- dawny cmentarz-grobowiec rodowy z II połowy XIX wieku,
Salno- dawny cmentarz rodowy z II połowy XIX wieku, nieczynny
Słup- cmentarz parafialny z połowy XIX wieku, czynny
Słup- dawny cmentarz ewangelicki z połowy XIX wieku, nieczynny

3.5.3. Zespoły dworsko- parkowe, pałacowo- parkowe i folwarczne.

Annowo

Zespół dworsko-parkowy leży po prawej stronie drogi wiodącej z Orla do Nicwałdu. Dwór zbudowany w XVIII/II poł. XIX wieku, o cechach późnoklasykistycznych. Zwrócony frontem ku południowi, ku drodze. Murowany z cegły, otynkowany, parterowy, z mieszkalnym poddaszem i facjatą. Elewacja frontowa 9-cioosiowa, z nowszą werandą pośrodku i zwieńczona facjatą z trójkątnym szczytem. Dwór zbudowany na rzucie prostokąta, z dwutraktowym układem wewnątrz. Dach naczółkowy kryty papą. Od południa i zachodu fragmenty dawnego parku o powierzchni 8 ha, z czego powierzchnia stawu wynosi 0,5 ha. W środkowej części parku przetrwały fragmenty dawnego cmentarza rodowego.

Obiekty w ewidencji konserwatorskiej:

Dwór, murowany, XVIII/II poł. XIX w.

Park, I połowa XIX w.

Boguszewo

Na terenie Boguszewa położone są *dwa zespoły dworsko-parkowe*:

Zespół dworsko-parkowy I położony jest w południowej części wsi, na północnym brzegu jeziora Dąbrówka, w części zwanej Dąbrówka Szlachecka. Dwór jest murowany, z cegły, dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, obecnie w znacznej części zrujnowany. Budowę dworu przeprowadzono w 2 poł. XVI wieku, kiedy wieś należała do rodziny Sokołowskich. Zbudowano wówczas jednoprzestrzenne, piętrowe pomieszczenie z przylegającą podpiwniczoną przybudówką (zapewne wieżą). Drugi etap to nadbudowa drugiej kondygnacji i dobudowanie skrzydła północno-wschodniego. W trzecim etapie budowy, od południowego-wschodu dobudowano pomieszczenie stanowiące trakt komunikacyjny wraz ze schodami, oraz pomieszczenie kuchenne wraz z paleniskiem. Budowę dworu ukończono prawdopodobnie w początkowych latach XVII wieku. Całość pokryta była dwuczłonowym dachem dwuspadowym, a boczne elewacje ścian zwieńczone były ozdobnymi szczytami. W wieku XIX zmianie uległo przeznaczenie budynku. Został on zamieniony na spichlerz. Wraz ze zmianą przeznaczenia, dwór uległ przebudowie. Zmieniono wówczas ilość kondygnacji z dwóch na trzy, zmianie uległo rozmieszczenie otworów okiennych. Na przełomie XIX i XX wieku dwór nie był już użytkowany i stopniowo popadał w ruinę. Jeszcze w latach 30-tych

XX wieku, dwór był zadaszony i posiadał dwa boczne szczyty. Wokół dworu park. Dwór w Boguszewie to jeden z nielicznych przykładów obronnego budownictwa z okresu renesansu na terenie ziemi chełmińskiej.

Zespół dworsko-parkowy II położony w centrum wsi w Boguszewie. Relikty parku krajobrazowego i zabudowań z poł. XIX w.

Obiekty w ewidencji konserwatorskiej:

Zespół folwarczny Dąbrówka Szlachecka:

- dwór obronny z II poł. XVI w. murowany, w ruinie,
- dwór murowany z II poł. XIX w. wraz z dobudowaną oficyną,
- budynek gospodarczy z wozownią, obora - murowane

Zespół dworsko-parkowy w Boguszowie:

- rządówka, dwie obory, kuźnia, wozownia, stodoła, dwa czworaki w większości murowane z I poł XIX w.
- pozostałości dawnego parku,

Dąbrówka Królewska

Zespół dworsko-parkowy położony jest ok. 3 km na południowy-zachód od wsi, ok. 1,5 km na północ od drogi Orle-Annowo-Nicwałd, ok. 8 km na wschód od Grudziądza (teren b. PGR). Dwór wzniesiony w końcu XIX wieku, przez właściciela folwarku Hansa Temme. Po pożarze, który w roku 1955 strawił większą część dworu, przebudowany, bez zachowania cech stylowych. Obecnie służy jako budynek mieszkalny dla pracowników. Od północy i zachodu do dawnego dworu przylega, położony na skarpie głębokiego jaru, park podworski, o powierzchni ok. 1,5 ha, zaniedbany, nieogrodzony, o nieczytelnym pierwotnym układzie przestrzennym. Od wschodu do dawnego zespołu dworsko-parkowego przylega podwórze gospodarcze z kilkoma budynkami, zajmujące powierzchnię 1,6 ha.

Obiekty zabytkowe w ewidencji konserwatorskiej:

Obiekty w zespole dworsko-parkowym :

- Dwór, murowany, z końca XIXw.
- Park typu krajobrazowego krajobrazowego II poł. XIX w.
- Obora, murowana i drewniana, z pocz. XXw.
- Owczarnia, k.XIXw.
- Owczarnia, ok. pocz.XXw.
- Stodoła, ok. pocz. XXw.
- Stodoła, ok. pocz. XXw.
- Wozownia, ok. pocz. XXw.

Gołębiewko

Zespół dworsko-parkowy położony przy drodze wiodącej z Radzyna Chełmińskiego w kierunku Boguszewa. Dawny dwór pochodzący prawdopodobnie z końca XIX wieku, po przebudowie zatracił swój pierwotny wygląd. Obecny budynek murowany, otynkowany, piętrowy, wysoko podpiwniczony, sześćoosiowy, do podwójnych drzwi wejściowych umieszczonych od strony frontowej, prowadzą szerokie schody. Do dawnego dworu przylega fragment dawnego parku, o powierzchni ok. 0,55 ha. W parku kasztanowce, lipy, świerki. Teren zaniedbany, zakrzaczony, dawne rozplanowanie terenu nieczytelne. Teren parku ogrodzony metalową siatką. Od północnego-

zachodu do dawnego założenia dworsko-parkowego przylegają stare zabudowania gospodarcze, m. in. drewniana stodoła, zespół czworaków. Folwark o metryce średniowiecznej.

Obiekty zabytkowe w ewidencji konserwatorskiej:

Dwór murowany, z XIX w.

Park typu krajobrazowego z k. XIX w.

Zabudowania gospodarcze dawnego folwarku, z XIX w.

Zespół czworaków z XIX w.

Gruta

Zespół dworsko-parkowy położony w Grucie pochodzi z końca XIX wieku. Dwór o konstrukcji szachulcowej, położony w pobliżu drogi wiodącej z Łasina do Radzyna Chełmińskiego, po przebudowie zatracił całkowicie swój pierwotny wygląd, służąc obecnie jako budynek mieszkalny, jest to budynek parterowy, z dobudowanym piętrem po prawej stronie frontowej ściany budynku, murowany i otynkowany, całość pokryta papą. W zespole zachowały się dawne zabudowania gospodarcze: owczarnia, rządówka, spichlerz, murowane z czerwonej cegły. Pozostałościami dawnego założenia dworskiego są fragmenty położonego na północny-zachód od dawnego dworu - parku dworskiego. Niewłaściwe użytkowanie terenu spowodowało niemal całkowite zatarcie dawnego rozplanowania. Fragmentami nawiązującymi do dawnego wyglądu parku jest polana znajdująca się w centralnej części, otoczona ok. 100-letnimi dębami, klonami, bukami i dwa stawy. Powierzchnia parku wynosi ok. 3 ha. Na obrzeżach dawnego parku, od północy i wschodu zbudowano nowe budynki, m. in. budynek Urzędu Gminy, szkoły podstawowej, ośrodka zdrowia.

Obiekty zabytkowe w ewidencji konserwatorskiej:

Zespół dworsko-parkowy:

- Dwór z k. XIX w., szachulcowy
- Park z k. XIX w. typu krajobrazowego
- Oficyna dworska, pocz. XIX w., murowana
- Kuźnia z 1910 r., murowana
- Owczarnia, murowana, 2 ćw. XXw.
- Rządówka, murowana, I ćw. XXw.
- Spichlerz, murowany, 4 ćw. XIXw.
- Brama wjazdowa do folwarku, murowana, 4 ćw. XIXw.

Jasiewo

Folwark Jasiewo powstał w roku 1800 z wydzielenia dzierżawionego przez Hansa Gotliba Mullera części majątku w Grucie i nazwany został od imienia dzierżawcy Hansa-Hansfelde. Po jego śmierci, w roku 1816 majątek przejął syn Ernest Wilhelm Muller. Osiem lat później, w roku 1824, Jasiewo zatwierdzone zostało przez władze pruskie jako odrębny majątek. W roku 1879 majątek przeszedł w ręce rodziny Wannowów, którzy władali nim do roku 1945.

Zespół dworsko-parkowy położony jest kilkaset metrów od szosy wiodącej z Gruty do Łasina. Dwór zbudowany na początku XXw., murowany z cegły, otynkowany, piętrowy, podpiwniczony. Fasada sześciosiowa, z przybudówką od wschodu, w której znajduje się wejście do budynku, dach czterospadowy, od strony parku taras. Od południowego-wschodu do dworu prowadzi lipowa aleja dojazdowa. Park dworski o powierzchni ok. 1,7

ha zatracił swój pierwotny układ. Oś główna parku prowadzi do niewielkiej polany położonej w południowej części założenia parkowego. Polana otoczona jest od wschodu skupiskiem ok. 80-letnich daglezi, natomiast od zachodu zamyka ją skupisko świerków. Oś główna parku zamknięta jest od północy stawem. Przy zachodnim skraju założenia parkowego częściowo zachowała się aleja wysadzana lipami i kasztanowcami. Spośród parkowego drzewostanu, trzy okazy uznano za pomniki przyrody: dąb szypułkowy w wieku ok. 350 lat, dąb w wieku ok. 250 lat i lipa w wieku ok. 200 lat. Okazy uznane za pomniki przyrody stanowią pozostałości naturalnego zadrzewienia występującego na tych terenach przed założeniem parku. Ogółem w parku występuje 14 gatunków drzew i 4 gatunki krzewów.

Obiekty zabytkowe w ewidencji konserwatorskiej:

Dwór, murowany, pocz. XXw.

Park z k. XIX w.

Kitnowo

Założenie dworsko-parkowe usytuowano na wzniesieniu, na południowym brzegu jeziora Kitnowskiego. Pierwotny dwór, murowany, wzmiankowany w dokumentach w roku 1777 nie zachował się do obecnych czasów, spłonął podczas pożaru w roku 1909. W roku 1911 zbudowano, prawdopodobnie na fundamentach poprzedniego, nowy budynek dworski, zachowany do dnia dzisiejszego. Jest to budynek drewniany, posadowiony na ceglanej, otynkowanej podmurówce. Główna bryła budynku jest półtorakondygnacyjna z centralnym ryzalitem (zarówno od strony frontowej, jak i ogrodowej). W części ryzalitowej dwór jest dwukondygnacyjny. Elewacja frontowa jest sześćoosiowa, natomiast elewacja od strony jeziora - pięcioosiowa. Wejście główne mieści się obecnie w elewacji bocznej. Od strony elewacji frontowej, wschodniej i tylnej do budynku przylegają betonowe tarasy. Od strony zachodniej do budynku głównego przylega murowana przybudówka, która być może stanowi ocalały z pożaru fragment dawnego dworu. Otoczenie dworu stanowi park dworski o powierzchni ok. 3,5 ha. Wzmianka z roku 1777 podaje, że istniał już wówczas park (Lustgarten) posiadający 2 morgi powierzchni. Przekaz z roku 1861 informuje, że park ograniczony jest od północy wodami jeziora Kitnowskiego, od zachodu i wschodu, polami uprawnymi, a od południa, drogą wiodącą z Boguszewa do Zakrzewa. Pierwotny park, niepielęgowany, systematycznie niszczonej zatracił swój pierwotny układ przestrzenny. Na uwagę zasługuje altana lipowa znajdująca się na północny-zachód od ogrodowej elewacji dworu i grupa okazałych modrzewi. Zachowały się nieliczne fragmenty dawnego ogrodzenia. W parku, na północny-wschód od dworu fragmenty dawnego cmentarza rodowego Muellerów. Z dawnych zabudowań folwarcznych do czasów obecnych zachował się murowany z czerwonej cegły budynek „rządówki” pochodzący z końca XIX wieku (na południe od szosy wiodącej z Boguszewa do Zakrzewa), fragmenty dawnej szklarni, ślady dawnych budynków gospodarczych.

Obiekty zabytkowe w ewidencji konserwatorskiej:

Dwór drewniany, w części murowany, pocz. XX w.

Park typu krajobrazowego z cmentarzem rodowym, II poł. XVIII w., k. XIX w.

Budynek rządówki murowany, pocz. XIX w.

Mełno

Zespół pałacowo-parkowy w Mełnie zaczęto budować ok. 1855 roku, w czasach, kiedy majątek należał do Emila Bielera. Pałac prawdopodobnie został rozbudowany w roku 1901, kiedy dobudowano (lub przebudowano) północno-zachodnie skrzydło; murowany, zwrócony frontem ku północy, piętrowy, otynkowany, z kwadratową

wieżą od południa. W północno-wschodnim narożniku wieżyczka alkierzowa. Portal główny ujęty po bokach pilastrami. Szczyty pałacu zwieńczono schodkowo. Dachy dwuspadowe. We wnętrzu zachowały się obrazy grudziądzkiego malarza Gustawa Breuninga malowane ok. 1891 r., przedstawiające widoki zamków (m. in. w Grudziądzu, Brodnicy, Golubiu, Radzynie Chełmińskim). Od 1950 roku w pałacu mieścił się Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki w Krakowie. Pałac jest przykładem architektury eklektycznej. Do pałacu przylega park o powierzchni ok. 15,74 ha, jeden z najlepiej zachowanych na terenie ziemi chełmińskiej. Park swymi początkami sięga prawdopodobnie przełomu XVIII i XIX wieku. Układ przestrzenno-kompozycyjny ukształtowany został prawdopodobnie po 1830 r. i ma charakter krajobrazowy. Centralną częścią założenia jest pałac, usytuowany w parku. W układzie kompozycyjnym parku główne jego wieloprzestrzenne wnętrza tworzą rozległe polany i łąki parkowe, rozmieszczone pośród stawów (staw o powierzchni 1,45 ha, podłużny basen wykopany w roku 1880, o powierzchni 0,26 ha i mały staw o powierzchni 0,15 ha), z grupami drzew i krzewów oraz zróżnicowanymi gatunkowo i odmianowo formami soliterowymi. Park jest założeniem o bardzo wysokich walorach krajobrazowych, o czym stanowią kontrasty wzrostowe, kolorystyczne i pokrojowe drzew z gatunków aklimatyzowanych oraz rodzimych, jak: buki pospolite, lipy, jodła kaukaska, świerki, dęby, cypryśnik błotny, orzech czarny, choina kanadyjska, wierzby, klony. Przeprowadzona ewidencja szaty roślinnej zawiera wysoką ocenę wartości dendrologicznych oraz wskazuje na ważną rolę ekologiczną parku, położonego na obszarze pozbawionym większych kompleksów leśnych. Za pomniki przyrody uznano skupienie 6 drzew: dąb o obwodzie 384 cm, wysokości 32 m, którego wiek oceniono na 350 lat, lipę o obwodzie 702 cm, wysokości 22 m i cztery ponad 180-letnie buki, o obwodzie 294-315 cm. W południowo-zachodniej części parku znajduje się niewielki cmentarz rodowy dawnych właścicieli Mełna – rodu Bielerów, otoczony niskim metalowym ogrodzeniem. Na wschód od założenia pałacowo-parkowego znajdują się dawne zabudowania gospodarcze. Najstarsze (12 obiektów) wzniesione zostały w latach 1855-1860, a następne – od 1900 r. do 1944 r. Najwartościowsze to: bukaciarnia murowana z 1855 r., przebudowana w 1924 r., o formach neogotyckich, gorzelnia (murowana z 1855 r.), rządcówka wzniesiona po 1855 r., stajnia murowana zbudowana po 1855 r., podobnie stodoła oraz jodłownik murowany, obora 1900 r. i drewniana stodoła z 1900 r. Pozostałe obiekty wzniesiono w międzywojniu. Ciekawym przykładem zabudowy mieszkalnej, wchodzącej w skład zespołu folwarcznego jest kolonia mieszkaniowa dla pracowników folwarcznych, która była zlokalizowana po obu stronach szosy, wiodącej z Grudziądza do Boguszewa (do dziś przetrwało 8 budynków). Na zachodnim skraju ww kolonii znajduje się kapliczka przydrożna (odbudowana w 1945 r.). Założone na obszarze 6 ha podwórze gospodarcze charakteryzuje się nieregularną kompozycją. Główna brama neogotycka znajduje się w pierzei północnej. Od tej strony podwórze zamknięte jest dawnym budynkiem mieszkalnym robotników folwarcznych, bukaciarnią i oborą. Od strony wschodniej zamyka je ciąg budynków tuczarni i stodoły. W pierzei tej między oborą i tuczarnią usytuowana została boczna brama wjazdowa. Od południa podwórze zamyka budynek bukaciarni i ceglane ogrodzenie, a w zachodniej jego części postawiono rządcówkę, stajnię, kuźnię, budynek na maszyny i narzędzia oraz stodołę. Centralną część zajmuje niewielki staw, a wokół niego usytuowane zostały: gorzelnia, magazyn, waga, stodoła i owczarnia. Poza podwórzem, po jego południowej stronie, zlokalizowano cielętnik, jałownik, drewnianą owczarnię, tuczarnię oraz dom mieszkalny z budynkiem gospodarczym. Na terenie parku natomiast zachował się dawny domek ogrodnika, a nad wschodnim brzegiem największego stawu stajnia z wybiegiem dla koni.

Obiekty zabytkowe w ewidencji konserwatorskiej:

-Obiekty zespołu pałacowo-parkowego w Mełnie: pałac, park, zabudowania gospodarcze:

-Budynek pałacu, murowany, budowa 3 ćw. XIXw., rozbudowa 1 ćw. XXw.

- Park, założony na przełomie XVIII/XIXw.
- Stajnia z wozownią, murowana, 3 ćw. XIXw.
- Bukaciarnia, murowana, 2 ćw. XXw.
- Bukaciarnia, murowana, 3 ćw. XIXw.
- Obora, murowana, 2 ćw. XXw.
- Gorzelnia, murowana, 4 ćw. XIXw.
- Stodoła polna, drewniana, 4 ćw. XIXw.
- Stodoła, murowana, 3 ćw. XIXw. – obecnie mieszalnia pasz
- Stodoła, murowana, 2 ćw. XIXw. – obecnie magazyn nawozów
- Stodoła polna z 1900 r.
- Owczarnia, murowana, 2 ćw. XXw.
- Rządcówka, murowana, 3 ćw. XIXw.
- Dom pracowników folwarcznych, murowany, budowa 3 ćw. XIXw., przebudowa 1 ćw. XXw. – obecnie laboratorium
- Magazyn i garaże, murowane, 2 ćw. XXw.
- Szopa narzędziowa, szachulec, 2 ćw. XXw.
- Dom ogrodnika, murowany, 2 ćw. XIXw.
- Ogrodzenie murowane wraz z brama wjazdową, II poł. XIX w.
- Cielętnik, murowany, 4 ćw. XIXw.
- Jałownik, murowany, 4 ćw. XIXw.
- Kuźnia, murowana, 1 ćw. XXw.
- Obora pracownicza, murowana, 3 ćw. XIXw.
- Owczarnia, drewniana, 2 ćw. XXw.
- Owczarnia, drewniana, 2 ćw. XXw.
- Stodoła, murowana, 2 ćw. XXw. – obecnie mieszalnia pasz
- Stodoła, murowana, 2 ćw. XXw. – obecnie owczarnia
- Tuczarnia drewniana, 2 ćw. XXw.
- Waga wozowa, ok. k.XIXw.
- Przepompownia, murowana, ok. 1 ćw. XXw. – obecnie budynek mieszkalny
- Cmentarz rodowy w parku, nieczynny, 2 poł. XIXw.

Nicwałd

Zespół dworski: dwór, chlewnia, magazyn zbożowy, ok. k. XIXw., park typu krajobrazowego z XIX w.
Pozostałości młyna wodnego z przełomu XIX/XXw.

Orle

Zespół *dworsko-parkowy* w Orle zbudowany w latach 20-tych XX wieku. Dwór murowany z czerwonej cegły, nieotynkowany, piętrowy. Część środkowa, nieco niższa, czteroosiowa, do niej przylegają z obu stron, podwyższone o strych, dwuosiowe części. Od strony ogrodowej, po lewej stronie, dobudowana, trzyosiowa, ceglana weranda. Dachy płaskie. Od strony południowej (zamknięty taflą jeziora) i wschodniej do dworu przylega park o powierzchni ok. 2,10 ha, zaniedbany, o nieczytelnym pierwotnym układzie przestrzennym, z ok. 70-letnim drzewostanem. W parku fragmenty dawnego cmentarza ewangelickiego. Pierwotny dwór znajdował się ok. 600 m na wschód od obecnego, na skraju lasu. Zachowały się fragmenty dawnego parku oraz

ślady dawnego cmentarza rodowego właścicieli dworu. Obiekty zabytkowe w ewidencji konserwatorskiej:

Dwór murowany z lat 20-tych XX w.

Park w Orlu, poł. XIXw.

Plemięta

Dworek i relikty parku, 1 ćw. XXw.

Pokrzywno

relikty założenia dworsko – parkowego Pokrzywno Zamek

Salno

Zespół dworsko-parkowy w Salnie - Prawdopodobnie obecny dwór pochodzi z XVIII wieku i został gruntownie przebudowany na początku XIX wieku (1809). Murowany z cegły, na kamiennym cokole, otynkowany, parterowy z facjatą i mieszkalnym poddaszem. Wysoko podpiwniczony. Fasada frontowa trzynastoosiowa, z trójosiową częścią środkową. Fasada ogrodowa siedmioosiowa z facjatą i dobudowaną w wieku XIX werandą. Dach naczółkowy kryty dachówką. Do dworu przylega park o powierzchni ok. 4 ha, w tym 0,1 ha zajmuje staw. Park otoczony jest płotem. Zachowały się XIX-wieczne zabudowania gospodarcze: zbudowany w roku 1803 spichlerz, w dolnej kondygnacji murowany z cegły, otynkowany, w górnej o konstrukcji szachulcowej, pochodząca z I połowy XIX wieku bażanciarnia, neogotycka, zbudowana w roku 1867 kuźnia (po przeciwnej stronie drogi), i pozostałe budynki gospodarcze. Obiekty zabytkowe w ewidencji konserwatorskiej:

- zespół dworsko-parkowy:

-Dwór, murowany, budowa ok. k. XVIIw., przebudowa ok. pocz. XIXw.

-Bażanciarnia, murowana, ok. pocz. XIXw.

-Czworak, murowany, ok. pocz. XXw.

-Kuźnia, murowana, 3 ćw. XIXw.

-Obora, murowana, 2 ćw. XXw.

-Obora, murowana, ok. poł. XIXw.

-Oficyna dworska, murowana, ok. pocz. XIXw.

-Spichlerz zbożowy, szachulec otynkowany, ok. k. XVIIIw.

-Stodoła, szachulec, 2 ćw. XXw.

-Waga wozowa, szachulec, ok. k. XVIIIw.

-Park, XIX w.

Wiktorowo

Pozostałości zespołu dworsko-parkowego, zabudowania gospodarcze oraz park krajobrazowy z poł. XIX w., (dawny folwark).

3.5.4. Zabytki techniki i kultury materialnej

Historyczne budynku szkolne-Boguszewo, Gruta, Nicwałd, Orle (d. rządcówka), Słup

Karczmy, zajazdy - Boguszewo, Mełno

Kuźnie - Boguszewo, Gruta, Mełno, Okonin, Salno, Słupski Młyn

Budynki historyczne pocztowe - Gruta, Mełno, Piaski,

Obiekty cukrowni Mełno
 Waga wozowa - Mełno, Salno
 Przepompownia - Mełno
 Młyn- Słupski Młyn
 Gorzelnia - Mełno
 Zabytki kolejnictwa - zespół zabudowań dworca Mełno

3.5.5. Miejsca pamięci narodowej

Dąbrówka Królewska- zbiorowa mogiła żołnierzy 16 Dywizji Piechoty WP z 1939r na cmentarzu przykościelnym.
 Gruta- zbiorowa mogiła 94 mieszkańców Gruty i okolic , ofiar II wojny światowej
 - dwie zbiorowe mogiły żołnierzy Gr. Operacyjnej „Wschód” poległych we wrześniu 1939r na cmentarzu parafialnym.
 Mełno - cmentarz wojenny z 1939r i 1945 r.
 - obelisk na skrzyżowaniu dróg upamiętniający podpisanie pokoju w 1422r.

3.5.6. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy istnieje pięć nieruchomości zabytków archeologicznych o formach eksponowanych w terenie. Są to : w Grucie grodzisko późnośredniowieczne, nr rej. C/1, w Boguszewie osada obronna ludności kultury łużyckiej, nr rej. C/155, w Mełnie grodzisko z wczesnego średniowiecza, nr rej. C/114, w Słupie – Słupski Młynie grodzisko wczesno- i późnośredniowieczne, nr rej. C/3, w Słupie-Słupskim Młynie osada obronna ludności kultury łużyckiej, nr rej. C/84.

Nieruchome zabytki archeologiczne wpisane do rejestru objęte są pełną ochroną konserwatorską.

Ponadto jest 720 nieruchomości zabytków archeologicznych ujętych w ewidencji zabytków (łącznie z archiwalnymi), nie eksponowanych w terenie, rozpoznanych w ramach AZP. Są to obszary zastrzegane do obserwacji archeologicznych. Ich lokalizacja przedstawiona jest w załączniku graficznym.

Poza zabytkami wymienionymi w prezentowanych grupach funkcjonalnych gmina posiada jeszcze inną zabudowę historyczną, w znacznej części mieszkalną, ujętą w ewidencji. Dla pełnego, aktualnego poznania zasobów zabytkowych należy sprawdzać spis zabytków rejestrowych i spis wojewódzkiej ewidencji zabytków, prowadzone przez WUOZ w Toruniu.

Tabela 14 Zabytki wpisane do rejestru zabytków znajdujące się w gminie Gruta

LP	Miejscowość	Zabytek	Nr rejestru	Data decyzji
1.	Annowo	Park dworski	A/629	16.02.1987
2.	Boguszewo (dawna Dąbrówka Szlachecka)	Dwór obronny - ruina	A/155/70	25.10.1935
3.	Dąbrówka Królewska	Kościół parafialny p.w. św. Jakuba	A/360	13.07.1936
4.	Gruta	Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Matki Boskiej	A/359	13.07.1936
5.	Gruta	Park dworski	A/627	16.02.1987
6.	Jasiewo	Park dworski	A/628	16.02.1987
7.	Kitnowo	Park dworski	A/55	08.07.1997
8.	Mełno	Zespół pałacowo- parkowy	A/36	05.07.2001

		Pałac Zabudowa folwarczna: Rządcówka Laboratorium Bukaciarnia Obora Stajnia z wozownią Gorzelnia Magazyn z garażem Szopa na maszyny Owczarnia Bukaciarnia 3 stodoły Dom ogrodnika Ogrodzenie z bramą wjazdową		
9.	Mełno	Park pałacowy	A/631	16.02.1987
10.	Mełno	Dawne ogrody użytkowe i zieleń o charakterze parkowym	A/905	12.01.2006
11.	Okonin	Kościół parafialny p.w. ŚŚ Kosmy i Damiana	A/379	27.06.1930
12.	Orle	Park dworski	A/630	16.02.1987
13.	Pokrzywno	Ruiny zamku, w tym: wieża bramna, pozostałości murów zamku wysokiego i przedzamcza Zabudowa gospodarcza przedzamcza: spichlerz, stodoła	A/579	18.10.1934
14.	Salno	Park dworski	A/632	16.02.1987
15.	Gruta	Grodzisko późnośredniowieczne	C/1	21.08.1929
16.	Boguszewo	Osada obronna ludności kultury łużyckiej	C/155	27.08.2003
17.	Mełno	Grodzisko z wczesnego średniowiecza	C/114	21.07.1972
18.	Słup – Słupski Młyn	Grodzisko wczesno- i późnośredniowieczne	C/3	21.08.1929
19.	Słup – Słupski Młyn	Osada obronna ludności kultury łużyckiej	C/84	11.12.1968

źródło: dokumentacja WKZ w Toruniu

Tabela 15 Zestawienie zabytków architektury i budownictwa ujęte w wojewódzkiej ewidencji zabytków w gminie Gruta

LP	Miejscowość	Ulica	Nr	Obiekt	dz.nr ewid	Datowanie
1	Annowo			Dwór	78/7	4 ćw. XIX w.
2	Annowo	Annowo	12	Obora w zespole podw.	78/7	Po 1910 r.
3	Boguszewo	Boguszewo	13	Obora w zespole podworskim	63	Koniec XIX w.
4	Boguszewo	Boguszewo	14	Obora w zespole podworskim	92	Koniec XIX w.
5	Boguszewo	Boguszewo	31	Czworak w zespole podworskim	77/1	Początek XX wieku
6	Boguszewo	Boguszewo	32	Czworak w zespole podw.	77/3	Początek XX wieku
7	Boguszewo	Boguszewo	62	Obora w zespole podw.	142/1; 144/2	Początek XX wieku
8	Boguszewo			Budynek mieszkalny	112/4	Przeł. XIX/XX w.
9	Boguszewo			Dom	125	Przeł. XIX/XX wieku
10	Boguszewo		3	Budynek mieszkalny	128	Pocz. XX w.
11	Boguszewo		15	Dom	95/7	1911 r.
12	Boguszewo		11	Dom	26	Pocz. XX w.
13	Boguszewo		14	Dom	92	Pocz. XX w.
14	Boguszewo			Dom	96/2	1911 r.
15	Boguszewo			Budynek gospodarczy	96/2	Po 1911 r.
16	Boguszewo		12	Dom	62	Pocz. XX w.
17	Boguszewo		12	Budynek gospodarczy w zespole podw.	62	Pocz. XX w.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

18	Boguszewo			Karczma/zajazd	89	Pocz. XX w.
19	Boguszewo			Remiza	90	Przeł. XIX/XX w.
20	Boguszewo		41	Dom	125-6	Pocz. XX w.
21	Boguszewo			obora w zespole podworskim		K. XIX w
22	Boguszewo			Kuźnia, chlewnia w zespole podworskim		K. XIX w
23	Boguszewo			obora w zespole podworskim		K. XIX w
24	Boguszewo / Dąbrówka szlachecka		58	dwór	205/8	2 poł. XIX w
25	Dąbrówka Królewska	Dąbrówka królewska	1	Dwór w zespole podworskim		Pocz. XX w.
26	Dąbrówka Królewska			Obora w zespole podw.		Pocz. XX w.
27	Dąbrówka Królewska			Ciełownik w zespole podworskim		Pocz. XX w.
28	Dąbrówka Królewska			Owczarnia w zespole podw.		Pocz. XX w.
29	Dąbrówka królewska			Stodoła w zespole podw.	142/44	1 ćw. XX w.
30	Gołębiewko	Gołębiewko	22	Dwór w zespole podw.	11/4	li poł. XIX w.
31	Gołębiewko	Gołębiewko	22	Spichlerz w zespole podw.	11/3	Koniec XIX w.
32	Gołębiewko	Gołębiewko	22	Stodoła w zespole podw.	11/3	Pocz. XX w.
33	Gołębiewko	Gołębiewko	22	Stajnia w zespole podw.	11/3	Koniec XIX w.
34	Gołębiewko	Gołębiewko	25a	Czworak w zespole podw.	35/46	Pocz. XX w.
35	Gruta	Gruta	92	Czworak w zespole podw.	259/1-5	Pocz. XX w.
36	Gruta	Gruta		Brama wjazdowa w zespole podw.	259/4	4 ćw. XIX w.
37	Gruta		1	Dom	453/1	Przeł. XIX/XX w.
38	Gruta		27	Budynek mieszkalny	115	Przeł. XIX/XX w.
39	Gruta		20	Budynek mieszkalny	545/1	Koniec XIX w.
40	Gruta		15	Budynek mieszkalny	550/2	Pocz. XIX/XX w.
41	Gruta		63	Budynek mieszkalny	501/7	Pocz. XX w.
42	Gruta		95	Budynek mieszkalny	259/15	Pocz. XX w.
43	Gruta		92	Budynek mieszkalny	259/14	Przeł. XIX/XX w.
44	Gruta		29	Budynek mieszkalny	460/1	Koniec XIX w.
45	Gruta		34	Budynek mieszkalny	461/3	Pocz. XX w.
46	Gruta		37	Szkoła	465/1	Pocz. XX w.
47	Gruta		38	Poczta	485/3	Pocz. XX w.
48	Gruta		36	Dom	466/4	Pocz. XX w.
49	Gruta		40	Dom	490/1	Pocz. XX w.
50	Gruta		39	Dom	487	Pocz. XX w.
51	Gruta		41	Dom	472/6	Pocz. XX w.
52	Gruta		53	Dom	493/3	Przeł. XIX/XX w.
53	Gruta			Rządcówka w zespole folwarcznym		1910 r.
54	Gruta			Spichlerz w zespole folwarcznym		1885 r.
55	Gruta			Kuźnia w zespole folwarcznym		1910 r.
56	Gruta			brama w pd. pierzei podwórza gospodarczego w zespole folwarcznym		K. XIX w
57	Gruta	Gruta		obora, stodoła w zesp. podw.	46/11; 46/12	3 ćw. XIX w.
58	Jasiewo		1	Dwór		Pocz. XX w
59	Kitnowo	Kitnowo		Rządcówka w zespole podworskim	32/3; 32/6	Koniec XIX w.
60	Kitnowo		47/1	Dom		1 ćw. XX w.
61	Kitnowo		46	Dwór w zespole dworsko folwarcznym		1911 r.
62	Mełno		230	Dom	228	1 poł. XX w.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

63	Mełno		4	Dom	29/1	Przeł. XIX/XX w.
64	Mełno		8	Poczta	225	Pocz. XX w.
65	Mełno		15	Dom	229	Pocz. XX w.
66	Mełno		5	Budynek mieszkalny		Przeł. XIX/XX w.
67	Mełno		231	Budynek mieszkalny		Przeł. XIX/XX w.
68	Mełno			Budynek mieszkalny		2 poł. XIX w.
69	Mełno			Karczma	226	Przeł. XIX/XX w.
70	Mełno			Portiernia-zespół cukrowni		Przeł. XIX/XX w.
71	Mełno			Komin-zespół cukrowni		Przeł. XIX/XX w.
72	Mełno			Magazyn		Pocz. XX w.
73	Mełno			Magazyn		Pocz. XX w.
74	Mełno			Warsztaty		Przeł. XIX/XX w.
75	Mełno			Budynek administracyjny-zespół cukrowni	23	Pocz. XX w.
76	Mełno			Budynek administracyjny	23	Przeł. XIX/XX w.
77	Mełno			Budynek administracyjny	23	Pocz. XX w.
78	Mełno		18	Czworak	217	Pocz. XIX/XX w.
79	Mełno		20	Czworak	227	Przeł. XIX/XX w.
80	Mełno		11	Czworak	232	Przeł. XIX/XX w.
81	Mełno		10	Czworak	230	Przeł. XIX/XX w.
82	Mełno			Czworak 5/bliźniak/	230	Przeł. XIX/XX w.
83	Mełno		16	Czworak	223	Przeł. XIX/XX w.
84	Mełno		8	Budynek mieszkalny	225	1 poł. XX w.
85	Mełno			Budynek gospodarczy	219	4 ćw. XIX w.
86	Mełno			Waga wozowa w zespole folwarcznym		K. XIX w
87	Mełno			Owczarnia w zespole folwarcznym		1930 r.
88	Mełno			Kuźnia w zespole folwarcznym		1905 r., przebud. 1980 r.
89	Mełno			stodoła w zespole folwarcznym		1960 r.; przebud. 1986 r.
90	Mełno			Cielętnik w zespole folwarcznym		1900 r; przebud. Lata 80 - te xx w.
91	Mełno			jałownik w zespole folwarcznym		1900 r; przebud. Współcz.
92	Mełno			owczarnia w zespole folwarcznym		1930 r.
93	Mełno			Tuczarnia w zespole folwarcznym		1930 r.
94	Mełno			tuczarnia w zespole folwarcznym		1939 r.; przebud. L. 80 - te XX w
95	Mełno			kapliczka w zespole folwarcznym		1945 r.
96	Mełno			stodoła polna w zespole folwarcznym		1900 r.
97	Mełno			budynek gospodarczy w zespole folwarcznym		Pocz. . XX w.
98	Mełno			Przepompownia w zespole folwarcznym		I ćw. XX w.
99	Nicwałd	Nicwałd	66	Dwojak w zespole podw.	50/2	Koniec XIX w.
100	Nicwałd	Nicwałd	67	Dwojak w zespole podw.	50/3	Koniec XIX w.
101	Nicwałd	Nicwałd	63	Dwojak w zespole podw.	42/1	Koniec XIX w.
102	Nicwałd			Budynek mieszkalny		Pocz. XX w.
103	Nicwałd			Budynek mieszkalny		Przeł. XIX/XX w.
104	Nicwałd			Szkoła podstawowa	127/4	Pocz. XX w.
105	Nicwałd		277	Dwór w zespole folwarcznym		Przeł. XIX/XX w.
106	Nicwałd			Magazyn zbożowy w zespole folwarcznym	?	Koniec XIX w.
107	Okonin	Okonin		O b o r a w z e s p o l e p o d w.	309/8	Po 1939 r.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

108	Okonin	Okonin		Chlewnia w zespole podw.	309/10	Po 1939 r.
109	Okonin	Okonin		Owczarnia w zespole podw.	309/10	Pocz. XX wieku
110	Okonin	Okonin		Dwojak w zespole podw.	309/5	Koniec XIX w.
111	Okonin	Okonin		Dwojak w zespole podw.	309/10	Koniec XIX w.
112	Okonin			Dwór	309/8	4 ćw. XIX w.
113	Okonin		70	Plebania	124/3	Przeł. XIX/XX w.
114	Okonin			Budynek mieszkalny	68	Przeł. XIX/XX w.
115	Okonin			Budynek mieszkalny	132/1	1909 r.
116	Okonin			Kaplica cmentarna	242/4	Przeł. XIX/XX w.
117	Okonin			Budynek mieszkalny	207/3	Pocz. XX w.
118	Okonin		75	Dwór w zespole folwarcznym		1940-1945 r.
119	Okonin			rządcówka w zespole folwarcznym		Pocz. L. 40 XX w
120	Okonin			Obora, spichlerz w zespole folwarcznym		Pocz. XX w.
121	Okonin			Stajnia w zespole folwarcznym		Pocz. XX w
122	Okonin			Kuźnia w zespole folwarcznym		Pocz. XX w
123	Orle		1	Dwór w zespole dworsko folwarcznym		L. 20 XX w
124	Orle		5	Szkoła, rządcówka w zespole dworsko folwarcznym		Pocz. XIX w
125	Plemięta	Plemięta	50	Dworek	135/2	1913 r.
126	Plemięta	Plemięta	50	Obora w zagrodzie	135/2	Pocz. XX w.
127	Plemięta	Plemięta	50	Budynek mieszkalny	89	Pocz. XX w.
128	Pokrzywno	Pokrzywno	17	Czworak w zespole podw. + budynek gospodarczy	30/1; 30/3 ?	Pocz. XX wieku
129	Piaski		?	Poczta	45/2	Przeł. XIX/XX w.
130	Plemięta		?	Budynek mieszkalny	44/4, 44/5	Pocz. XIX/XX w.
131	Plemięta		15	Dom	44/9	Pocz. XIX w.
132	Plemięta		14	Budynek mieszkalny		Pocz. XX w.
133	Salno	Salno		Kuźnia w zespole podw.	153/49	1878 r.
134	Salno	Salno		Czworak w zespole podw.	158/86	Pocz. XX w.
135	Salno	Salno		Bramy wjazdowe, ogrodzenie w zesp. Podw.		Koniec XIX w.
136	Salno			Dwór w zespole folwarcznym		1809 r.
137	Salno			Oficina dworska w zespole folwarcznym		Pocz. XIX w
138	Salno			Spichlerz zbożowy w zespole folwarcznym		K. XVIII w
139	Salno			kuźnia w zespole folwarcznym		1867 r
140	Salno			bażanciarnia w zespole folwarcznym		Pocz. XIX w
141	Salno			garaże w zespole folwarcznym		Poł. XIX w
142	Salno			Obora w zespole folwarcznym		K. XIX w; przebud. L. 70 - te XX w.
143	Salno			stajnia w zespole folwarcznym		K. XIX w; przebud. XX w
144	Salno			obora w zespole folwarcznym		1943 r.
145	Salno			Waga wozowa w zespole folwarcznym		K. XVIII w
146	Salno			dom mieszkalny w zespole folwarcznym		Pocz. XX w
147	Salno			budynek gospodarczy w zesp. folwarcznym	55/1	Pocz. XX w
148	Słup		14	Budynek gospodarczy	64/3	Pocz. XX w.
149	Słup		5	Dom	366	Przeł. XIX/XX wieku
150	Słup		15	Szkoła	370	Przeł. XIX/XX w.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

151	Słup		20	Budynek mieszkalny	154/4	Pocz. XX w.
152	Słup		25	Budynek mieszkalny	217/1	Przeł. XIX/XX w.
153	Słup		26	Dom	149/8	Pocz. XX w.
154	Słup			Kuźnia/warsztat/		4 ćw. XIX w.
155	Słupski młyn			dwór w zespole folwarczno młynarskim		Ok. Poł. XIX w
156	Słupski młyn			Młyn w zespole folwarczno młynarskim		Ok. 1880 r.
157	Słupski młyn			stodoła w zespole folwarczno młynarskim		K. XIX w
158	Słupski młyn			czworak w zesp. folwarczno młynarskim		K. XIX w
159	Słupski młyn			obora w zespole folwarczno młynarskim		K. XIX w
160	Słup			kościół par. Św. Anny		pocz. XXw

źródło: dokumentacja WKZ w Toruniu

Założenia przestrzenne zespołów podworskich postulowane przez WUOZ w Toruniu do objęcia ochroną w postaci gminnej ewidencji zabytków:

1. Annowo,
2. Boguszewo
3. Boguszewo (Dąbrówka Szlachecka)
4. Dąbrówka Królewska
5. Gołębiewko
6. Gruta
7. Jasiewo
8. Kitnowo
9. Mełno
10. Nicwałd
11. Okonin
12. Orle
13. Pokrzywno
14. Salno
15. Słupski Młyn

Założenia zieleni ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz wskazane do ujęcia w gminnej ewidencji postulowane przez WUOZ w Toruniu:

1. Boguszewo
2. Dąbrówka Królewska
3. Gołębiewko
4. Nicwałd
5. Plemięta
6. Słupski Młyn
7. Wikotorowo
8. Pokrzywno Zamek

4. Warunki i jakość życia mieszkańców

4.1. Potencjał demograficzny

Tabela 16 Dynamika zaludnienia gminy Gruta

	J. m.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
STAN LUDNOŚCI												
Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci												
ogółem												
stałe miejsce zameldowania												
stan na 30 VI												
ogółem	osoba	6713	6709	6717	6687	6698	6694	6673	6650	6629	6627	6622
mężczyźni	osoba	3345	3353	3346	3349	3348	3352	3345	3329	3323	3328	3332
kobiety	osoba	3368	3356	3371	3338	3350	3342	3328	3321	3306	3299	3290
stan na 31 XII												
ogółem	osoba	6714	6719	6694	6674	6715	6686	6667	6632	6629	6612	6606
mężczyźni	osoba	3355	3359	3342	3336	3363	3354	3340	3324	3330	3321	3331
kobiety	osoba	3359	3360	3352	3338	3352	3332	3327	3308	3299	3291	3275
faktyczne miejsce zamieszkania												
stan na 30 VI												
ogółem	osoba	6571	6578	6573	6566	6569	6574	6539	6490	6468	6489	6468
mężczyźni	osoba	3268	3288	3269	3281	3270	3272	3269	3242	3229	3246	3250
kobiety	osoba	3303	3290	3304	3285	3299	3302	3270	3248	3239	3243	3218
stan na 31 XII												
ogółem	osoba	6583	6575	6573	6545	6595	6552	6507	6471	6491	6458	6452
mężczyźni	osoba	3290	3282	3274	3258	3283	3278	3253	3230	3248	3239	3249
kobiety	osoba	3293	3293	3299	3287	3312	3274	3254	3241	3243	3219	3203

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

Według informacji Głównego Urzędu Statystycznego w końcu grudnia 2010 r. gminę Gruta zamieszkiwało 6 606 mieszkańców (dane na 31 grudzień). Dla porównania wielkości w roku 2001 gminę zamieszkiwało 6 714 osób. Analizując poniższy okres można zauważyć spadek liczby mieszkańców pod względem stałego miejsca zameldowania.

Tabela 17 Ruch naturalny w gminie Gruta

	J. m.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
RUCH NATURALNY												
Ruch naturalny wg płci												
Urodzenia żywe												
ogółem	-	75	68	77	69	87	66	73	85	87	90	73
mężczyźni	-	37	30	39	38	46	35	32	39	47	48	44
kobiety	-	38	38	38	31	41	31	41	46	40	42	29
Zgony ogółem												
ogółem	-	65	61	75	78	51	64	65	68	57	69	50
mężczyźni	-	35	33	45	43	30	36	34	38	29	37	25
kobiety	-	30	28	30	35	21	28	31	30	28	32	25
Zgony niemowląt												
ogółem	-	0	2	3	2	0	0	0	0	0	0	1
mężczyźni	-	0	2	3	2	0	0	0	0	0	0	1
Przyrost naturalny												
ogółem	-	10	7	2	-9	36	2	8	17	30	21	23
mężczyźni	-	2	-3	-6	-5	16	-1	-2	1	18	11	19
kobiety	-	8	10	8	-4	20	3	10	16	12	10	4

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

Tabela 18 Wskaźniki demograficzne w gminie Gruta

	J. m.	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
UDZIAŁY I WSKAŹNIKI												
Małżeństwa zawarte												
ogółem	-	45	38	43	39	26	40	56	58	51	52	36
Wskaźnik obciążenia demograficznego												
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	-	-	68,4	66,2	63,4	60,3	58,7	56,8	56,5	54,8	54,1
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	-	-	50,4	52,0	54,2	55,6	59,0	61,7	62,4	63,9	66,6
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	-	-	22,9	22,6	22,3	21,6	21,8	21,7	21,7	21,4	21,6
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem												
w wieku przedprodukcyjnym	%	-	-	27,0	26,2	25,2	24,2	23,3	22,4	22,2	21,6	21,1
w wieku produkcyjnym	%	-	-	59,4	60,2	61,2	62,4	63,0	63,8	63,9	64,6	64,9
w wieku poprodukcyjnym	%	-	-	13,6	13,6	13,6	13,4	13,7	13,8	13,9	13,8	14,0
Wskaźniki modułu gminnego												
ludność na 1 km ² (gęstość zaludnienia)	osoba	-	-	53	53	53	53	53	52	52	52	52

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

kobiety na 100 mężczyzn	osoba	-	-	101	101	101	100	100	100	100	99	99
małżeństwa na 1000 ludności	-	-	-	6,4	5,8	3,9	6,0	8,4	8,7	7,7	7,8	5,4
urodzenia żywe na 1000 ludności	-	-	-	11,5	10,3	13,0	9,9	10,9	12,8	13,1	13,6	11,0
zgony na 1000 ludności	-	-	-	11,2	11,7	7,6	9,6	9,7	10,2	8,6	10,4	7,6
przyrost naturalny na 1000 ludności	-	-	-	0,3	-1,3	5,4	0,3	1,2	2,6	4,5	3,2	3,5

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

Gęstość zaludnienia liczona dla gminy wynosiła w 2002 roku 53 osób na km², w roku 2010 wartość ta spadła do 52 osób na km².

Współczynnik feminizacji (czyli ilość kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) liczony ogółem dla gminy Gruta wynosi 99 (2010 r.).

Ilość zawieranych małżeństw na 1000 ludności zmniejszyła się z 45 w 2000 roku do 36 w roku 2010.

Wskaźnik urodzeń żywych dla miasta i gminy liczony ogółem na 1000 ludności zmniejszył się z 11,5 ‰ w 2002 roku do 11,0 ‰ w roku 2010. Liczba zgonów liczona ogółem na 1000 ludności zmniejszyła się. W 2010 roku wynosiła 7,6 ‰.

Wartości przyrostu naturalnego liczone ogółem dla gminy Gruta odznaczają się tendencją wzrostową, z 0,3 ‰ w roku 2002 do 3,5 ‰ w 2010 r.

4.2. Sytuacja na rynku pracy

Tabela 19 Rynek pracy w gminie Gruta

	J. m.	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PRACUJĄCY W GŁÓWNYM MIEJSCU PRACY											
Pracujący wg płci											
ogółem	osoba	601	601	405	364	395	361	348	360	435	416
mężczyźni	osoba	390	379	223	197	225	193	181	170	228	217
kobiety	osoba	211	222	182	167	170	168	167	190	207	199
Pracujący wg sektorów ekonomicznych i płci											
ogółem											
ogółem	osoba	601	601	405	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	390	379	223	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	211	222	182	-	-	-	-	-	-	-
sektor rolniczy											
ogółem	osoba	147	133	120	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	120	110	97	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	27	23	23	-	-	-	-	-	-	-
sektor przemysłowy											
ogółem	osoba	233	260	52	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	194	203	38	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	39	57	14	-	-	-	-	-	-	-
sektor usługowy razem											
ogółem	osoba	221	208	233	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	76	66	88	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	145	142	145	-	-	-	-	-	-	-
sektor usługowy - usługi rynkowe											
ogółem	osoba	52	42	57	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	33	23	33	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	19	19	24	-	-	-	-	-	-	-
sektor usługowy - usługi nierynkowe											
ogółem	osoba	169	166	176	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	43	43	55	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	126	123	121	-	-	-	-	-	-	-
Pracujący wg sektorów własności i płci											
ogółem											
ogółem	osoba	601	601	405	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	390	379	223	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	211	222	182	-	-	-	-	-	-	-
sektor publiczny											
ogółem	osoba	416	465	239	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	237	268	95	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	179	197	144	-	-	-	-	-	-	-
sektor prywatny											
ogółem	osoba	185	136	166	-	-	-	-	-	-	-
mężczyźni	osoba	153	111	128	-	-	-	-	-	-	-
kobiety	osoba	32	25	38	-	-	-	-	-	-	-

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

Ilość pracujących w głównym miejscu pracy w gminie Gruta wynosiła w 2001 roku 601 osób (35 % stanowiły kobiety, 65 % mężczyźni), w 2010 roku liczba ta zmniejszyła się do 416 osób (48 % stanowią kobiety, 52 % mężczyźni).

Dysponując danymi dla 2003 roku można stwierdzić, że pracujących ogółem było 405 osób, z tego 30 % pracowało w sektorze rolniczym, 13 % zatrudnionych było w sektorze przemysłowym i 58 % pracowało w sektorze usługowym (w tym 24 % usługi rynkowe i 76 % usługi nierynkowe). Wśród zatrudnionych w sektorze rolniczym zauważalna jest przewaga mężczyzn, natomiast wśród zatrudnionych w sektorze usługowym występuje przewaga kobiet.

Analizując pracujących według struktury własności dla 2003 roku, możemy zauważyć iż 59 % ogółu pracujących jest zatrudniona w sektorze publicznym, 41 % w pracuje w prywatnym. Zauważalna jest przewaga kobiet w ogólnej liczbie zatrudnionych w sektorze publicznym.

Tabela 20 Bezrobocie w gminie Gruta

	Jednostka miary	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
BEZROBOCIE											
Bezrobotni zarejestrowani wg płci											
ogółem	osoba	-	-	831	761	720	591	532	474	556	580
mężczyźni	osoba	-	-	418	361	321	254	201	196	265	264
kobiety	osoba	-	-	413	400	399	337	331	278	291	316
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym											
ogółem	%	-	-	21,1	18,9	17,6	14,4	12,9	11,4	13,3	13,9
mężczyźni	%	-	-	20,0	16,9	14,8	11,6	9,1	8,8	11,8	11,7
kobiety	%	-	-	22,4	21,1	20,8	17,6	17,2	14,4	15,1	16,4

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując poziom bezrobocia w gminie Gruta w latach 2003 - 2010 możemy zauważyć tendencję początkowo spadku po czym wzrostu tego zjawiska. W latach 2003 - 2008 liczba bezrobotnych stopniowo spadała o średnio o 71 osób. Po czym bezrobocie zaczęło się zwiększać. W roku 2008 liczba zarejestrowanych bezrobotnych wynosiła 474 osoby, w tym udział kobiet wyniósł 59 % a mężczyzn 41 %. W roku 2010 natomiast, liczba bezrobotnych jest o 22 % większa niż 2 lata wcześniej i wynosi 580 osoby, kobiety stanowią 54 % ogółu, mężczyźni 46 %. Podsumowując, w latach 2003 - 2008 liczba zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn spadła ok. 53 %, a liczba zarejestrowanych bezrobotnych kobiet spadła o 33 %, w latach 2008 – 2010 liczba zarejestrowanych bezrobotnych mężczyzn wzrosła ok. 26 %, a liczba bezrobotnych kobiet o 12 %.

Wskaźnik udziału liczby zarejestrowanych bezrobotnych do ogółu ludności w wieku produkcyjnym w roku 2003 wynosił 21,1 % (20 % stanowili mężczyźni), w roku 2010 natomiast wyniósł 13,9 % (mężczyźni stanowili 11,7 %).

4.3. Infrastruktura społeczna

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Na terenie gminy świadczenia zdrowotne w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia zapewniają zakłady opieki zdrowotnej (przychodnie-podstawowa opieka zdrowotna) oraz Regionalny Szpital Specjalistyczny im. Władysława Biegańskiego w Grudziądzu (w ramach ambulatoryjnych specjalistycznych świadczeń zdrowotnych).

Szpital Specjalistyczny w Grudziądzu

Jest samodzielnym publicznym zakładem opieki zdrowotnej, pełnoprofilowym, pełniącym całodobowe ostre dyżury we wszystkich niżej wymienionych specjalnościach, zabezpieczającym pod względem specjalistycznym

wschodnią część województwa kujawsko-pomorskiego. Swym zasięgiem statutowym obejmuje obszar miast i gmin powiatów grudziądzkiego i brodnickiego oraz gmin ościennych. W ramach szpitala funkcjonują oddziały:

- przy ul. Rydygiera 15/17: Anestezjologii i Intensywnej Terapii z Pododdziałem Pediatricznym, Chirurgii Ogólnej, Chirurgii Onkologicznej, Chirurgii i Traumatologii Dziecięcej, Chirurgii Naczyń, Chorób Wewnętrznych, Dializ, Dziecięcy, Dziecięco- Młodzieżowy, Endokrynologii, Kardiologii i Neurologii Dziecięcej, Endokrynologiczny, Gastroenterologiczny, Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego i Kardiologii Inwazyjnej, Kardiochirurgiczny, , Nefrologiczny, Neonatologiczny z pododdziałem Patologii i Intensywnej Terapii Noworodka, Neurochirurgiczny, Neurologiczny i Oddział Udarowy, Niemowlęcy, Okulistyczny, Onkologii Klinicznej, Otolaryngologiczny, Położniczo-Ginekologiczny, Psychiatrii Dzieci i Młodzieży, Rehabilitacyjny, Urazowo- Ortopedyczny, Urologii Ogólnej i Onkologicznej;
- przy ul. Mieszka I: Oddział Pulmunologiczny, Reumatologiczny;
- przy ul. Szpitalnej 6/8: Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy w Grudziądzu, Oddział Terapii Długoterminowej, Medycyny Paliatywnej;
- przy ul. Kalinkowej 58: Oddział Psychiatryczny Dzienny;
- Oddział w Brodnicy: Oddział Anestezjologii i Intensywnej Terapii II, Oddział Dziecięcy II, Medycyny Paliatywnej, Neonatologiczny II, Wewnętrzny III z salą Intensywnego Nadzoru Kardiologicznego, Położniczo-Ginekologiczny II, Urazowo- Ortopedyczny II, Chirurgii Ogólnej II, Zakład Pielęgnacyjno- Opiekuńczy.

Tabela 19
Dane statystyczne Szpitala w Grudziądzu

	2007	2008	2009	2010	2011
Ilość oddziałów szpitalnych	38	38	38	38	40
Ilość łóżek	864	869	1002	1035	1090
Ilość leczonych	38947	42818	42968	44522	45604
Ilość poradni specjalistycznych	50	50	50	53	63
Ilość karet "S"	3	3	3	3	4
Ilość karet "P"	7	8	9	9	6
Ilość karet transportowych	5	5	5	5	5
Ilość wyjazdów karet "S" i "P"	21016	21021	20142	19870	18980
Wykonane operacje	b.d.	b.d.	8838	8836	13151
Ilość zatrudnionych ogółem:	1798	1962	1919	2067	2224
Lekarze	211	279	280	300	330
Pielęgniarki	677	703	680	715	756
Pozostały personel medyczny	183	185	188	307	338

źródło: www.bieganski.org

Zakłady opieki zdrowotnej

Według danych pozyskanych z Głównego Urzędu Statystycznego aktualnych na dzień 31.12.2010 r. dotyczących ochrony zdrowia i ochrony społecznej w gminie Gruta znajdują się dwa publiczne zakłady opieki zdrowotnej. W gminie znajduje się jedna apteka ogólnodostępna - Apteka „Św.Jana”, Gruta, 86 – 330 Mełno oraz jeden punkt apteczny - Punkt Apteczny, im. Jana Pawła II, 86 -330 Mełno 235. Żadna z tych placówek nie pełni dyżuru w niedzielę, święta oraz inne dni wolne od pracy oraz w porze nocnej. Wskaźnik ludności przypadającej na jedną aptekę w gminie wynosi 6452 osoby.

Tabela 20 Opieka zdrowotna w gminie Gruta

	Jednostka miary	2010
PLACÓWKI AMBULATORYJNEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ (STAN W DNIU 31 XII)		
Zakłady opieki zdrowotnej		

ogółem	ob.	2
publiczne	ob.	2
Placówki podległe samorządowi terytorialnemu		
przychodnie, ośrodki zdrowia, poradnie	ob.	2
Podstawowa opieka zdrowotna		
porady ogółem		
ogółem	jd	27814
placówki podległe samorządowi terytorialnemu	jd	27814
APTEKI I PUNKTY APTECZNE		
Apteki ogólnodostępne		
apteki	ob.	1
mgr farmacji	osoba	1
Punkty apteczne		
punkty apteczne	ob.	1
Apteki – wskaźniki		
ludność na aptekę ogólnodostępną	osoba	6452

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

W gminie działa również Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży – gminna świetlica terapeutyczna i socjoterapeutyczna. W roku 2010 z tej pomocy ośrodka skorzystało 390 gospodarstw domowych, to jest ponad 1300 osób. W roku 2010 do świetlicy terapeutycznej uczęszczały 33 osoby.

Tabela 213 Opieka społeczna w gminie Gruta

	Jednostka miary	2010
ŚWIADCZENIA POMOCY SPOŁECZNEJ		
Gospodarstwa domowe i ich członkowie - beneficjenci pomocy społecznej		
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	gosp.dom.	390
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	osoba	1319
udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	%	20,4
OPIEKA NAD DZIEĆMI I MŁODZIEŻĄ		
Placówki wsparcia dziennego ogółem		
ogółem		
placówki wsparcia dziennego	ob.	1
korzystający w roku sprawozdawczym	osoba	33
wolontariusze w roku sprawozdawczym	osoba	1
Placówki wsparcia dziennego - spełniające (pracujące min. 5 dni i 20 h na tydzień)		
ogółem		
placówki wsparcia dziennego	ob.	1
korzystający w roku sprawozdawczym	osoba	33
wolontariusze w roku sprawozdawczym	osoba	1

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

Edukacja

Dzieci oraz młodzież ma możliwość kształcenia w przedszkolu, 6 szkołach podstawowych, 1 gimnazjum oraz z siecią bibliotek.

Na terenie gminy funkcjonują następujące szkoły dające możliwości kształcenia uczniów w następujących placówkach z uszeregowaniem ze względu na poziom wykształcenia:

- wykształcenie przedszkolne:

Przedszkole Samorządowe w Mełnie o pojemności 69 miejsc, do których uczęszcza obecnie około 75 dzieci.

Tabela 224 Przedszkola w latach 2001-2010 w gminie Gruta

	Jednostka miary	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
PRZEDSZKOLA											
Przedszkola ogółem											
ogółem	ob.	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
oddziały	-	3	3	3	3	2	3	3,00	3,00	3,00	3,00

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA**

miejsca	msc	126	126	89	89	69	69	69	69	69	69
dzieci	osoba	67	69	55	64	48	61	71	80	75	75
Dzieci wg wieku											
ogółem											
ogółem	osoba	-	-	-	-	48	61	71	80	75	75
2 i mniej	osoba	-	11	0	0	2	1	1	0	0	0
3	osoba	-	9	10	6	8	10	15	10	12	12
4	osoba	-	15	11	18	7	16	16	23	19	18
5	osoba	-	19	28	23	17	10	23	22	23	25
6	osoba	-	81	74	91	14	24	16	25	21	20
7 i więcej	osoba	-	15	1	2	0	0	0	0	0	0
chłopcy											
ogółem	osoba	-	-	-	-	27	35	36	41	45	44
2 i mniej	osoba	-	7	0	0	1	1	0	0	0	-8
3	osoba	-	4	6	4	3	6	11	5	7	4
4	osoba	-	7	3	10	6	7	7	15	12	9
5	osoba	-	9	7	13	10	8	11	12	14	19
6	osoba	-	48	46	46	7	13	7	9	12	12
7 i więcej	osoba	-	8	0	2	0	0	0	0	0	0
dziewczeta											
ogółem	osoba	-	-	-	-	21	26	35	39	30	31
2 i mniej	osoba	-	4	0	0	1	0	1	0	0	8
3	osoba	-	5	4	2	5	4	4	5	5	8
4	osoba	-	8	8	8	1	9	9	8	7	9
5	osoba	-	10	21	10	7	2	12	10	9	6
6	osoba	-	33	28	45	7	11	9	16	9	8
7 i więcej	osoba	-	7	1	0	0	0	0	0	0	0
Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych											
ogółem	ob.	5	5	5	5	6	5	5	5	5	5
oddziały (klasy, grupy)	-	5,00	5,00	5,00	5,00	6,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
nauczyciele pełnozatrudnieni	osoba	5	5	-	-	-	-	-	-	-	-
nauczyciele niepełnozatrudnieni	etat	-	0,57	-	-	-	-	-	-	-	-
dzieci	osoba	85	81	69	76	63	57	47	53	68	61
dzieci do lat 6 włącznie	osoba	84	66	68	74	62	57	45	44	68	61
dzieci 6-letnie	osoba	65	63	52	71	48	40	39	30	46	28
dzieci od 3 do 6 lat	osoba	84	66	68	74	62	57	45	44	68	61
Dzieci w oddziałach przedszkolnych przy szkołach podstawowych wg płci											
ogółem											
ogółem	osoba	-	-	-	-	63	57	47	53	68	61
chłopcy	osoba	-	-	-	-	43	29	21	26	43	33
dziewczeta	osoba	-	-	-	-	20	28	26	27	25	28
dzieci do lat 6 włącznie											
ogółem	osoba	-	-	-	-	62	57	45	44	68	61
chłopcy	osoba	-	-	-	-	42	29	20	22	43	33
dziewczeta	osoba	-	-	-	-	20	28	25	22	25	28
dzieci 6-letnie											
ogółem	osoba	-	-	-	-	48	40	39	30	46	28
chłopcy	osoba	-	-	-	-	34	21	18	15	30	18
dziewczeta	osoba	-	-	-	-	14	19	21	15	16	10
dzieci od 3 do 6 lat											
ogółem	osoba	-	-	-	-	62	57	45	44	68	61
chłopcy	osoba	-	-	-	-	42	29	20	22	43	33
dziewczeta	osoba	-	-	-	-	20	28	25	22	25	28

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

- wykształcenie podstawowe:

Szkoła Podstawowa im. kpl. F. Laskowskiego działająca w Zespole Szkół w Grucie,
Szkoła Podstawowa im. Por. Antoniego Chomicza pseud. „Stabrawa”, w Dąbrówce Królewskiej,
Szkoła Podstawowa im. 16. Pułku Artylerii Lekkiej w Plemiętach,
Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Boguszewie,
Szkoła Podstawowa w Nicwałdzie,
Szkoła Podstawowa w Słupie.

Tabela 25 Szkolnictwo podstawowe w latach 2004-2010 w gminie Gruta

Jednostka miary	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SKOLNICTWO PODSTAWOWE							
Szkoły podstawowe ogółem							

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

ogółem	ob.	6	6	6	6	6	6	6
pomieszczenia szkolne	pom.	44	47	47	51	51	51	51
oddziały w szkołach	-	32	32	32	35,00	36,00	36,00	36,00
uczniowie	osoba	590	570	525	472	429	392	389
absolwenci	osoba	118	105	102	89	99	88	70
Uczniowie i absolwenci wg płci								
szkoły podstawowe								
uczniowie								
ogółem	osoba	590	570	525	472	429	392	389
mężczyźni	osoba	290	301	286	265	243	215	209
kobiety	osoba	300	269	239	207	186	177	180
absolwenci								
ogółem	osoba	118	105	102	89	99	88	70
mężczyźni	osoba	53	39	49	46	47	50	45
kobiety	osoba	65	66	53	43	52	38	25
szkoły podstawowe dla dzieci i młodzieży bez specjalnych								
uczniowie								
ogółem	osoba	590	570	525	472	429	392	389
mężczyźni	osoba	290	301	286	265	243	215	209
kobiety	osoba	300	269	239	207	186	177	180
absolwenci								
ogółem	osoba	118	105	102	89	99	88	70
mężczyźni	osoba	53	39	49	46	47	50	45
kobiety	osoba	65	66	53	43	52	38	25

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

- wykształcenie gimnazjalne:

Gimnazjum działające w Zespole Szkół w Grucie.

Tabela 23 Szkolnictwo gimnazjalne w latach 2004-2010 w gminie Gruta

	Jednostka miary	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
SZKOLNICTWO GIMNAZJALNE								
Gimnazja ogółem								
ogółem	ob.	1	1	1	1	1	1	1
pomieszczenia szkolne	pom.	14	12	12	17	17	17	16
oddziały w szkołach	-	12	12	12	12,00	12,00	11,00	10,00
uczniowie	osoba	343	318	310	284	271	255	224
absolwenci	osoba	100	116	93	112	92	87	78
Uczniowie i absolwenci wg płci								
gimnazja								
uczniowie								
ogółem	osoba	343	318	310	284	271	255	224
mężczyźni	osoba	169	151	137	133	130	129	118
kobiety	osoba	174	167	173	151	141	126	106
absolwenci								
ogółem	osoba	100	116	93	112	92	87	78
mężczyźni	osoba	62	54	51	52	35	38	40
kobiety	osoba	38	62	42	60	57	49	38
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych								
uczniowie								
ogółem	osoba	343	318	310	284	271	255	224
mężczyźni	osoba	169	151	137	133	130	129	118
kobiety	osoba	174	167	173	151	141	126	106
absolwenci								
ogółem	osoba	100	116	93	112	92	87	78
mężczyźni	osoba	62	54	51	52	35	38	40
kobiety	osoba	38	62	42	60	57	49	38

źródło: Dane z Banku Danych Lokalnych GUS

- biblioteki:

Dział Gminna Biblioteka Publiczna im. Wiktora Kulerskiego w Grucie, która od ponad 60 lat prowadzi na terenie gminy działalność informacyjną, edukacyjną i kulturalną. W skład jej wchodzi trzy filie biblioteczne: w Boguszewie, Nicwałdzie i Okoninie. Biblioteki są finansowane ze środków samorządowych. Biblioteka gromadzi pozycje dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Posiada w swoich zbiorach wiele cennych dzieł literatury pięknej, popularnej i naukowej. W 2011 r. księgozbiór biblioteki głównej i jej filii wzbogacił się o 916 książek w tym 451 z zakupu. Na koniec 2011 r. księgozbiór liczył 30 716 książek i 28 materiałów wizualnych.

W 2011 r. biblioteki zarejestrowały ogółem 793 stałych czytelników, którym wypożyczono do domu 12 010 książek i 296 czasopism. Wszystkie placówki są wyposażone w komputery z dostępem do internetu, drukarki i fax. Mieszkańcy gminy mogą wypożyczyć książki, znaleźć informacje z różnych dziedzin, skorzystać z internetu, dowiedzieć się o aktualnych ofertach pracy, napisać i wydrukować CV oraz wysłać fax. Organizowane są również zajęcia edukacyjne dla dzieci i dorosłych.

Kultura

Gmina wydaje gazetę samorządową „Głos Gruty”, która ukazuje się regularnie co miesiąc od 1991 r.

W gminie Gruta działa kilka Stowarzyszeń, zazwyczaj na zasadzie wolontariatu:

- Stowarzyszenie „Przyjaciele Boguszewa”
- Stowarzyszenie Kobiet Gminy Gruta „Działajmy Razem”
- Stowarzyszenie Uśmiech w Grucie
- Stowarzyszenie Koło Gospodyń Wiejskich w Nicwałdzie

Działania ich są oparte na pomocy dzieciom, wspieraniu integracji i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

W ciągu roku organizowane jest kilka lub kilkanaście imprez dla mieszkańców gminy. W ostatnim czasie były to:

- Festyn z okazji Dnia Dziecka – wspólna zabawa dla dzieci i ich rodziców,
- Piknik Rodzinny – wspieranie inicjatyw lokalnych,
- Dzień Seniora – integracja osób starszych,
- ferie zimowe dla dzieci,
- pokaz kulinarny – spotkanie mieszkańców, propagowanie i wspieranie lokalnych tradycji kulinarnych,
- Wigilia dla mieszkańców gminy – spotkanie osób starszych z młodymi- integracja pokoleń, podtrzymywanie tradycji.

Od 1 października 2010r. w gminie działa Gminne Centrum Kultury w Grucie, które stanowi wielofunkcyjne i wielozadaniowe centrum aktywności lokalnej, zorientowane na zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców gminy, kształcenie i zaspokajanie potrzeb kulturalnych społeczności lokalnej oraz jest naturalnym środowiskiem działania różnych grup społecznych, osób fizycznych, organizacji pozarządowych, instytucji publicznych i niepublicznych.

W ciągu tygodnia w GCK odbywają się liczne spotkania, m.in. koła literackiego, Chóru Złoty Wiek, grupy teatralnej „MASKA”, zajęcia plastyczne, grup tanecznych TIP TOP i POWER FIGHT, zespołu wokalnego TIM i PÓŁnaPÓŁ oraz spotkania szkoły gitary dla starszych i młodszych.

Co roku odbywają się w Grucie uroczystości dożynkowe – tzw. Dni Gruty. W sierpniu 2011r. z tej okazji przez trzy dni odbywało się w gminie wiele ciekawych wydarzeń, m.in. plener fotograficzny wraz z wystawą fotografii, rajd pieszy, koncerty, gry i konkursy, degustacja lokalnych przysmaków przygotowanych przez mieszkańców, spektakle teatralne.

W Mełnie działa klub sportowy sekcja piłki nożnej „Cukrownik – Mełno”.

Gminę Gruta przecinają następujące szlaki turystyczne:

- Szlak zielony swój początek bierze od miejscowości Ostrowite (stacja PKP) poprzez Rywałdzik, Buk Pomorski, Żwieckie nad Osą, jezioro Mełno, Zakrzewo, Fijewo a kończy w Radzynie Chelmińskim,
- Grudziądz - Wielkie Lniska – Nicwałd – Annowo – Mełno – Gruta – Nicwałd – Grudziądz,
- Szlak żółty rozpoczyna się w Grudziądzu: Wielkie Tarpno - Kłódka - Dąbrówka Królewska - Salno - Orle - Słupski Młyn - Szczepanki - Rogóźno Zamek - Sobótka - Szembruk - Wydrzno - Szywałd – Nogat, a swój kres ma nad jeziorem Kuchnia w gminie Łasin,

które łączą się w ogólnopolską sieć szlaków rowerowych.

Do głównych atrakcji turystycznych rejonu Gruty zalicza się park krajobrazowy Doliny Osy.

5. Zagrożenie bezpieczeństwa ludności i jej mienia

Na terenie Gruty znajduje się posterunek policji obejmujący gminę Gruta i Świecie nad Osą i stanowi Rewir V w ramach struktur Komendy Miejskiej w Grudziądzu.

Na terenie gminy działa 6 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP):

- Ochotnicza Straż Pożarna przy Zakładzie Rolnym w Salnie – dysponuje 1 wozem gaśniczym, 18 czynnych strażaków;
- OSP w Grucie, która od 12.1995 r. jest w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym, posiada 3 samochody: wóz ratownictwa drogowego i dwa wozy gaśnicze, 29 czynnych strażaków;
- OSP w Boguszewie posiada 1 wóz gaśniczy, 31 czynnych strażaków;
- OSP w Słupie posiada 1 lekki samochód gaśniczy, 21 czynnych strażaków;
- OSP w Plemiętach posiada 1 lekki wóz gaśniczy, 21 czynnych strażaków;
- OSP w Gołębiówku posiada 1 lekki wóz gaśniczy, 9 czynnych strażaków.

Czynnych strażaków we wszystkich jednostkach jest 129. (stan na maj 2012r.)

6. Potrzeby i możliwości rozwoju gminy

Wynikające z:

Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa na lata 2007 - 2013 z elementami prognozy do roku 2020 (projekt z czerwca 2005r.)

W dokumencie zaproponowano wdrażanie modelu wielofunkcyjnego rozwoju wsi i wielofunkcyjnego rolnictwa poprzez:

- wspieranie zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich poprzez różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów,
- kształtowanie produkcji rolnej w zgodzie z wymogami środowiska i przy zachowaniu walorów krajobrazowych,
- poprawa infrastruktury społecznej i technicznej na obszarach wiejskich,
- poprawa konkurencyjności rolnictwa oraz wzmocnienie przetwórstwa rolno-spożywczego w kierunku poprawy jakości i bezpieczeństwa żywności,
- poprawa efektywności i dochodowości gospodarstw rolnych poprzez ich modernizację i zmianę struktur rolnych,
- wspieranie produktów tradycyjnych i regionalnych.

W strategii tej założono komplementarność jej działań z działaniami ustalonymi w strategiach i programach rozwoju regionów, w ramach nadrzędnego celu jakim jest poprawa warunków życia i pracy mieszkańców wsi poprzez wzrost gospodarczy, z uwzględnieniem wymogów środowiska.

Gospodarka rolna w województwie kujawsko-pomorskim to znaczący sektor jego gospodarki, w istotnej mierze decydujący o konkurencyjności i pozycji gospodarczej regionu w międzyregionalnych porównaniach, korzystnie promująca region na rynkach Europy. Proponuje się, aby działania aktualizowanej strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego, ukierunkowane na poprawę warunków życia i pracy mieszkańców, obejmowały w jednakowym stopniu mieszkańców wsi kujawsko-pomorskiej jak i mieszkańców kujawsko-pomorskich miast.

Strategii Rozwoju Województwa Kujawsko-Pomorskiego na lata 2007 – 2020

Cel nadrzędny i priorytetowe obszary działań strategicznych przedstawia się następująco:

Priorytetowy obszar działań

Rozwój nowoczesnej gospodarki

Działanie 1.1. Kreowanie warunków przedsiębiorczości i upowszechniania innowacji

Rozwijanie postaw przedsiębiorczych

1.1.2. Rozwijanie instytucji otoczenia biznesu

1.1.3. Kształtowanie regionalnego systemu transferu innowacji i wymiany informacji

1.1.4. Rozwój potencjału naukowo-badawczego regionu.

Działanie 1.2. Wzmacnianie konkurencyjności regionalnej gospodarki rolnej

1.2.1. Wspieranie adaptacji gospodarstw rolnych do funkcjonowania na współczesnych rynkach rolnych

1.2.2. Wzmacnianie konkurencyjności przetwórstwa rolno-spożywczego

Działanie 1.3. Promocja rozwoju turystyki

1.3.1. Promocja walorów i produktów turystycznych

1.3.2. Rozwój sektora usług turystycznych

Unowocześnienie struktury funkcjonalno-przestrzennej regionu

Działanie 2.1. Wspieranie rozwoju sieci osadniczej

2.1.1. Rewitalizacja miast i wsi regionu

Działanie 2.2. Rozwój infrastruktury technicznej

2.2.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej regionu

2.2.2. Unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych

2.2.3. Rozwój i unowocześnienie pozostałej infrastruktury technicznej i mieszkalnictwa

Działanie 2.3. Rozwój infrastruktury społeczeństwa informacyjnego

2.3.1. Rozwój infrastruktury teleinformatycznej

2.3.2. Informatyzacja usług publicznych, zwłaszcza w administracji i zarządzaniu

Działanie 2.4. Rozwój infrastruktury społecznej

2.4.1. Unowocześnianie infrastruktury usług społecznych

2.4.2. Kształtowanie sieci usług publicznych z punktu widzenia ich dostępności

Działanie 2.5. Promocja dziedzictwa kulturowego

2.5.1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego

2.5.2. Adaptacja dziedzictwa kulturowego do współczesnych potrzeb społecznych

Działanie 2.6. Zachowanie i wzbogacanie zasobów środowiska i przyrody

2.6.1. Utrwalanie, wzbogacanie systemu ekologicznego regionu

2.6.2. Rewaloryzacja środowiska i przyrody.

Rozwój zasobów ludzkich

Działanie 3.1. Budowa społeczeństwa opartego na wiedzy

3.1.1. Zwiększenie roli szkolnictwa wyższego w rozwoju regionu

3.1.2. Poprawa efektywności kształcenia

3.1.3. Dostępność edukacji dla dorosłych

3.1.4. Wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży

Działanie 3.2. Budowa kapitału społecznego

3.2.1. Wspieranie rozwoju sektora organizacji pozarządowych

3.2.2. Budowa partnerstwa publiczno-społecznego

Działanie 3.3. Promocja zatrudnienia osób pozostających bez pracy lub zagrożonych jej utratą

3.3.1. Rozwój zatrudnienia osób bezrobotnych

3.3.2. Przeciwdziałanie bezrobociu osób zagrożonych utratą pracy w rolnictwie oraz sektorach mających problemy z dostosowaniem się do potrzeb rynku pracy.

Działanie 3.4. Promocja i profilaktyka zdrowia

3.4.1. Edukacja zdrowotna społeczeństwa

3.4.2. Promocja aktywności sportowo-rekreacyjnej

3.4.3. Powszechna, wczesna diagnostyka medyczna, profilaktyka i rozwiązywanie problemów uzależnień

Działanie 3.5. Integracja społeczno-zawodowa i bezpieczeństwo ludności

3.5.1. Przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu

3.5.2. Wyrównywanie szans osób niepełnosprawnych

3.5.3. Poprawa stanu bezpieczeństwa ludności

Strategia rozwoju turystyki w województwie kujawsko-pomorskim z kwietnia 2004 r.

Samorządność regionu stawia przed jego władzami wysokie wymagania w zakresie kreowania polityki dynamicznego rozwoju gospodarczego i społecznego. W tym celu niezbędne jest wykorzystanie wszystkich możliwości i zasobów, jakie posiada region, a także tych, które wynikają z uwarunkowań i czynników zewnętrznych. Jednym z obszarów w sferze działalności gospodarczej, mogących mieć znaczący wpływ na rozwój województwa kujawsko-pomorskiego jest turystyka. Optymalne wykorzystanie wszystkich możliwości w tym zakresie wiąże się jednak z prowadzeniem odpowiedniej polityki, zarówno przez władze regionalne, jak i szczebla lokalnego. Musi to być polityka bazująca na realiach zdefiniowanych uwarunkowaniami wewnętrznymi oraz spójna z ogólnymi założeniami rozwoju kraju. Jej wykładnia zawarta jest w strategii rozwoju turystyki. Dokument ten określa w oparciu o zidentyfikowane uwarunkowania - cele i kierunki rozwoju naszego regionu w obszarze turystyki.

W Strategii Rozwoju Turystyki dla terenu gminy Gruta zostały uwzględnione jeziora jako jedne z najatrakcyjniejszych elementów środowiska przyrodniczego. Dodatkowo gmina, jak również całe województwo kujawsko-pomorskie należą do obszarów bardzo bogatych w zasoby środowiska kulturowego w skali całego kraju.

Cennym walorem generującym ruch turystyczny na terenie województwa są średniowieczne zamki. Na terenie gminy zachowały się ruiny zamku w Pokrzywnie.

Gmina Gruta stanowi również miejsce rekreacji i wypoczynku dla mieszkańców pobliskiego Grudziądza.

7. Stan prawny gruntów

Tabela 24 Struktura własności gruntów gminy Gruta, stan na dzień 1 styczeń 2012r.

LP.	Wyszczególnienie gruntów wchodzących w skład grupy lub podgrupy	Powierzchnia ogólna gruntów (ha)	Udział procentowy

1	Grunty Skarbu Państwa z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie wieczyste	1541	12,6
2	Grunty Skarbu Państwa w użytkowaniu wieczystym	805	6,6
3	Grunty spółek Skarbu Państwa przedsiębiorstw państwowych osób prawnych	0	0,0
4	Grunty gmin i związków międzygminnych z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	214	1,7
5	Grunty gmin i związków międzygminnych przekazane w użytkowanie wieczyste	8	0,1
6	Grunty, które są własnością samorządowych osób prawnych oraz gruntów, których właściciele są nieznanymi	0	0,0
7	Grunty osób fizycznych	8127	66,3
8	Grunty spółdzielni	754	6,2
9	Grunty kościołów i związków wyznaniowych	204	1,7
10	Wspólnoty gruntowe	0	0,0
11	Grunty powiatów z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	76	0,6
12	Grunty powiatów przekazane w użytkowaniu wieczystym	0	0,0
13	Grunty województw z wyłączeniem gruntów przekazanych w użytkowanie	27	0,2
14	Grunty województw przekazane w użytkowanie wieczyste	0	0,0
15	Inne	503	4,1
16	Powierzchnia ewidencyjna	12259	100,0

źródło: Urząd Gminy Gruta

8. Występowanie obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych

8.1. Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów o ochronie przyrody

Sieć Natura 2000

Na terenie gminy Gruta znajduje się jeden obszar specjalnej ochrony siedlisk (Dyrektywa Siedliskowa) – Dolina Osy (PLH040033).

Obszar Chronionego Krajobrazu

Obszar Chronionego Krajobrazu - Dolina Osy i Gardęgi objęty ochroną na podstawie Uchwały nr VI/106/11 Sejmiku Województwa Kujawsko - Pomorskiego z dnia 21 marca 2011 r. (Dz.U. Województwa Kujawsko-Pomorskiego Nr 99, poz. 793). Powierzchnia całkowita tego obszaru wynosi 16 355 ha, z czego 13.3% znajduje się na terenie gminy Gruta. Najbardziej urozmaicona i atrakcyjna pod względem krajobrazowym i florystycznym dolina Osy stanowi północną granicę gminy.

Drugim obszarem chronionego krajobrazu, znajdującym się w niewielkiej części w gminie Gruta, jest „Obszar strefy krawędziowej doliny Wisły” objęty ochroną na podstawie Uchwały Nr VI/106/11 Sejmiku Województwa

Kujawsko - Pomorskiego z dnia 21 marca 2011 r. Powierzchnia obszaru na terenie gminy Gruta wynosi ok. 250 ha.

Rezerwat przyrody

Rezerwat "Dolina Osy" został uznany Zarządzeniem MOŚZNiL z dnia 13 czerwca 1994 r. i zajmuje powierzchnię ok. 665 ha, w tym obejmuje odcinek rzeki Osy o długości około 14,0 km. Celem ochrony jest zachowanie ze względów naukowych, dydaktycznych i krajobrazowych dolnego odcinka rzeki Osy z niezmienioną szatą roślinną zaliczaną do niżej wymienionych zespołów roślinnych: Carici elongate – Alnetum; Fraxino-Alnetum; Fraxino-Ulmetum; Salicci-Populetum; Tilio-Carpinetum; Aceri-Tilietum; Melico-Fagetum; Potentillo albae-Qercetum. Osa płynie tu licznymi meandrami głęboko wcinającymi się w wysoczyznę.

Zespół przyrodniczo- krajobrazowy

W obszarze opracowania znajduje się również zespół przyrodniczo- krajobrazowy „Słupski Gródek nad Osą”. Zajmuje on powierzchnię 4,7 ha. Ochronie podlega fragment starodrzewu, porastający krawędź wysoczyzny, poprzecinanej licznymi jarami. W drzewostanie występują sosna, dąb i lipa w wieku 132 lat. Las otacza grodzisko zamieszkałe od X do początków XIII wieku oraz od XIV do początków XV w.

Pomniki przyrody

Tabela 25 Pomniki przyrody w gminie Gruta

Nr obiektu	Miejscowość	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Rodzaj obiektu	Rok zatwierdzenia
1	Słupski Młyn	582,443	25	dwa dęby szypułkowe "Adam i Ewa"	1954
2	Mełno w parku	482 356-427	32 25-30	dąb szypułkowy 4 buki pospolite	1954
3	Nicwałd	408	18	dąb szypułkowy	1959
4	Nicwałd	300-380	27-30	3 dęby szypułkowe	1979
5	Słupski Młyn	333	29	sosna pospolita	1981
6	Orle	530	33	topola biała	1981
7	Orle	288-347	30-38	7 buków, dąb	1981
8	Słupski Młyn	396	27	dąb szypułkowy	1982
9	Orle	115	28	jodła pospolita	1982
10	Orle	119	17	jarząb brekinia	1982
11	Jasiewo	360	26	dąb szypułkowy	1982
12	Jasiewo	340 337	21 26	dąb szypułkowy lipa drobnolistna	1983
13	Słup	295	26	dąb szypułkowy	1983
14	Orle	501	30	dąb szypułkowy	1988
15	Orle	187	25	jarząb brekinia	1994
16	Orle	512	32	buk pospolity	1996
17	Orle	89-126	18-20	3 jarząby brekinie	1996
18	Mełno w parku	195	12	limba	1998
		350,302	25	2 świerki pospolite	
		296,345	18	2 buki pospolite z bluszczem	
		270	19	buk pospolity	
		429,515	19	2 buki pospolite - forma skaponerowana	
		290-536	19-24	14 dębów szypułkowych	
		154	11	głóg jednoszyjkowy	
		345	22	jesion wyniosły	
		357	21	klon zwyczajny	
340-391	22	2 lipy drobnolistne			

Nr obiektu	Miejscowość	Obwód (cm)	Wysokość (m)	Rodzaj obiektu	Rok zatwierdzenia
		255	24	choinka kanadyjska	
		263-351	13-19	3 cypryśniki błotne	
		336	26	jodła kaukaska	
		235-267	23	2 sosny wejmutki	
		287	21	robinia akacyjowa	
		268	22	2 orzechy czarne	

źródło: dane Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Bydgoszczy

Użytki ekologiczne

Inną formą szczególnej ochrony tworów przyrody na terenie gminy Gruta są użytki ekologiczne. Zostały one uznane Rozporządzeniem Nr 1/2004 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 19.01.2004 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Kuj. Pom. Nr 8 poz.76) oraz Rozporządzeniem Nr 27/2004 Wojewody Kujawsko-Pomorskiego z dnia 25.08.2004 r. w sprawie uznania za użytki ekologiczne (Dz. Urz. Woj. Kuj. Pom. Nr 95 poz. 1659). Na omawianym obszarze są to śródleśne łąki oraz bagna, będące pozostałością ekosystemów mających znaczenie dla zachowania unikatowych zasobów gatunkowych i środowiskowych. Ich wykaz zawiera tabela poniżej, a lokalizacje pokazano na mapie tematycznej.

Tabela 26 Użytki ekologiczne w gminie Gruta

Nr obiektu na mapie	Miejscowość	Leśnictwo, oddział leśny	Rok zatwierdzenia	Powierzchnia (ha)	Rodzaj obiektu
1	Orle	Leśnictwo Słup, 258a	2004	0,65	Orle I, mokre łąki
2	Pokrzywno	Leśnictwo Marusza, 17b	1998	2,73	bagno
3	Dąbrówka Królewska	Leśnictwo Orle, 268l	2004	0,13	bagno
4	Dąbrówka Królewska	Leśnictwo Orle, 268m	2004	0,10	bagno
5	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 17b	1998	2,73	bagno
6	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 30d	1998	0,40	bagno
7	Gruta	Leśnictwo Marusza, 30i	2004	0,40	bagno
8	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 30h	1998	0,65	bagno
9	Gruta	Leśnictwo Marusza, 30r	2004	0,65	bagno
10	Gruta	Leśnictwo Marusza, 30b	2004	0,36	bagno
11	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 30i	1998	0,36	bagno
12	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 30o	1998	0,33	bagno
13	Mełno	Leśnictwo Marusza, 28a	1998	3,08	bagno
14	Mełno	Leśnictwo Marusza, 28d	2004	3,03	bagno
15	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 29c	1998	30,28	jezioro
16	Mełno	Leśnictwo	2004	28,70	jezioro

		Marusza, 29d			
17	Mełno	Leśnictwo Marusza, 31 b	2004	0,74	bagno
18	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 31f	1998	7,12	bagno
19	Mełno	Leśnictwo Marusza, 31f,h	2004	5,47	bagno
20	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 31b	1998	0,74	bagno
21	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 31m	1998	0,74	bagno
22	Mełno	Leśnictwo Marusza, 31 o	2004	0,74	bagno
23	Gruta	Leśnictwo Chełmno, 31p	1998	0,40	bagno
24	Mełno	Leśnictwo Marusza, 31 r	2004	0,40	bagno
25	Gruta	Nadleśnictwo Jamy, 241i	1998	1,10	łąka
26	Słup	Leśnictwo Słup, 241j	2004	0,84	łąka
27	Gruta	Nadleśnictwo Jamy, 268l	1998	0,13	bagno
28	Słup	Leśnictwo Słup, 237f	2004	0,40	Słup II, mokre łąki
29	Słup	Leśnictwo Słup, 237k	2004	0,72	Słup III, mokre łąki
30	Gruta	Nadleśnictwo Jamy, 28d	1998	3,03	bagno
31	Gruta	Nadleśnictwo Jamy, 268m	1998	0,10	bagno

źródło: dane Regionalnej Dyrekcji Środowiska w Bydgoszczy

Korytarze ekologiczne

Zgodnie z polskim prawem (Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody) korytarz ekologiczny to obszar umożliwiający migrację zwierząt, roślin lub grzybów. Według systemu ECONET na terenie gminy nie ma międzynarodowych i krajowych obszarów węzłowych. Znajdują się tu natomiast fragmenty dwóch międzynarodowych korytarzy ekologicznych o nazwach: Korytarz Kwidzyński Dolnej Wisły i Pojezierza Iławskiego. Dolina Osy jest częścią korytarza ekologicznego migracji ssaków wyznaczonego przez Zakład Badań Ssaków PAN (jednego z siedmiu w Polsce i z dwóch na terenie Pojezierzy) – korytarza północnego (KPn) łączącego w tym rejonie Pojezierze Iławskie z Doliną Wisły i Borami Tucholskimi.

8.2. Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów o ochronie zabytków

Strefy ochrony konserwatorskiej

Granice stref ochrony wprowadzone w Studium wrysowane są na załącznikach graficznych a ustalenia wpisane w teksty.

W zależności od stopnia zachowania istniejącej historycznej kompozycji ruralistycznej i substancji zabytkowej wyznacza się w gminie Gruta następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

„A” - strefę pełnej ochrony konserwatorskiej,

- „B” - strefę ochrony konserwatorskiej,
- „E” - strefę ochrony ekspozycji,
- „W” - strefę ochrony archeologicznej,
- „OW” - strefę obserwacji archeologicznych.

Strefa „A” pełnej ochrony konserwatorskiej

Strefa pełnej ochrony konserwatorskiej wyznaczona jest dla obiektów i obszarów szczególnie wartościowych, do bezwzględnego zachowania. Strefą „A” obejmuje się obszar, na którym elementy historycznego układu przestrzennego, takie jak rozplanowanie, zabudowa oraz związane z nimi integralnie teren i krajobraz, zachowały się w wysokim stopniu.

Strefą „A” objęto :

* zespoły sakralne-cmentarze przykościelne wraz z kościołami wpisanymi do rejestru:

Dąbrówka Królewska

Gruta

Okonin

* teren ruiny dawnego dworu obronnego w Boguszewie (dawniej Dąbrówce Szlacheckiej)

* teren ruin zamku wraz z przedzamczem w Pokrzywnie

* zespoły dworsko-parkowe:

Annowo

Gruta

Jasiewo

Kitnowo

Mełno

Orle

Salno

*zabytki archeologiczne w granicach wyznaczonych we wpisie do rejestru zabytków:

Gruta – grodzisko późnośredniowieczne

Boguszewo – osada obronna ludności kultury łużyckiej

Mełno – grodzisko wczesnośredniowieczne

Słup – Słupski Młyn – dwa grodziska wczesno- i późnośredniowieczne

Słup - Słupski Młyn – osada obronna ludności łużyckiej

Celem działalności konserwatorskiej w strefie „A” jest przede wszystkim zachowanie zabudowy historycznej, jej konserwacja, rewaloryzacja, rekonstrukcja, zachowanie towarzyszącej historycznej zieleni komponowanej, usuwanie obiektów dysharmonizujących, dostosowanie nowej, wprowadzanej w obszarze zabudowy do historycznej kompozycji ruralistycznej w zakresie sytuacji, skali, bryły, podziałów architektonicznych, wielkości i formy otworów, nawiązywanie form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej, dostosowanie współczesnych funkcji do wartości zespołu zabytkowego, eliminacja funkcji uciążliwych, dążenie do kompleksowych badań historycznych obszaru.

W strefie tej obowiązuje priorytet wymagań konserwatorskich.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie na obszarze strefy „A”

1. Uzyskiwanie zezwoleń na prace w zabytkach i otoczeniu zabytków, wpisanych do rejestru zabytków.
2. Uzgadnianie z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wszelkiej działalności inwestycyjnej, podziałów geodezyjnych, zmian sposobu użytkowania, prac ziemnych, remontów, modernizacji, adaptacji, uzupełnień zabudowy, zdobienia brył architektonicznych, wprowadzania małych form architektonicznych, wprowadzania elementów reklamy wizualnej, wymiany nawierzchni ulic i dróg.

W ramach strefy „A” Wojewódzki Konserwator Zabytków może warunkować swoje decyzje wymogiem wykonania dodatkowych badań, dokumentacji, analiz itp.

Strefa „B” ochrony konserwatorskiej

Strefa ochrony konserwatorskiej wyznaczona dla terenów zawierających znaczną część elementów historycznie ukształtowanej struktury przestrzennej o wartościach kulturowych. Obszary objęte strefą „B” podlegają rygorom w zakresie utrzymania historycznego rozplanowania i zasadniczych elementów istniejącej substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru i skali nowej zabudowy.

Strefą „B” objęto

1. układy ruralistyczne wsi: Boguszewo, Dąbrówka Królewska, Gruta, Nicwałd, Okonin, Słup, Pokrzywno.
2. część zespołów dworsko-parkowych:

-Boguszewo

-Boguszewo (dawna Dąbrówka Szlachecka)

-Dąbrówka Królewska

-Gołębiewko

-Nicwałd

-Plemięta

-Wiktorowo

-Pokrzywno Zamek

3.Zespół folwarczno-młynarski w Słupie- „Słupski Młyn”

4. cmentarze grzebalne czynne i nieczynne

Boguszewo- dawny cmentarz ewangelicki z pocz. XX wieku, nieczynny

Boguszewo - dawny cmentarz choleryczny z 1914roku, nieczynny

Dąbrówka Królewska- cmentarz parafialny z 1990roku, czynny

Gruta- cmentarz parafialny z II połowy XIX wieku, czynny

Kitnowo- dawny cmentarz rodowy z 1920roku, nieczynny

Mełno- dawny cmentarz rodowy z połowy XIX wieku, nieczynny

Mełno- cmentarz wojenny z 1939roku, nieczynny

Nicwałd- dawny cmentarz ewangelicki z połowy XIX wieku, nieczynny

Okonin- cmentarz parafialny z początku XX wieku, czynny

Okonin- dawny cmentarz choleryczny z II połowy XIX wieku, nieczynny

Orle- dawny cmentarz ewangelicki z połowy XIX wieku, nieczynny

Orle- dawny cmentarz choleryczny z 1914 roku, nieczynny

Piotrowo- dawny cmentarz-grobowiec rodziny z II połowy XIX wieku,

Salno- dawny cmentarz rodziny z II połowy XIX wieku, nieczynny

Słup- cmentarz parafialny z połowy XIX wieku, czynny

Słup- dawny cmentarz ewangelicki z połowy XIX wieku, nieczynny

Celem działalności konserwatorskiej w strefie „B” jest: zachowanie historycznego układu zabudowy (linie zabudowy, proporcje gabarytów i wysokości, podziały historyczne, wkomponowanie w krajobraz naturalny), zachowanie zabudowy historycznej (jej konserwacja i rewaloryzacja), dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji poprzez nadanie form zharmonizowanych z architekturą istniejących zespołów dla wprowadzenia logicznych i spójnych przestrzennie elementów, zachowanie kompozycji i układów zieleni historycznej, parków, alei i cmentarzy, z rekompozycją i kontrolą dosadzeń, usuwanie obiektów dysharmonizujących.

Szczególną uwagę, z racji trwających przemian gospodarczych, należy zwrócić na ochronę zespołów dworsko-folwarcznych. Zmiany własnościowe i funkcjonalne nie powinny niszczyć ich integralności. Ich obszary, w granicach historycznych, należy uwalniać od prowadzenia wszelkich sieci napowietrznych i podziemnych.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie: na obszarze strefy „B” uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków winny być remonty, modernizacje, adaptacje obiektów zabytkowych, uzupełnienia zabudowy, wprowadzanie małych form architektonicznych, lokalizacje nowych obiektów, korekty układu przestrzennego.

Strefa „E” ochrony ekspozycji

Strefa „E” obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu zabytkowego, bądź zabytkowego układu ruralistycznego, głównie wyznacza tereny wyłączane spod zabudowy lub określa jej nieprzekraczalne gabaryty.

Strefą „E” objęto obszar ekspozycji zespołów dworsko-parkowych:

Annowo, Kitnowo, Mėlno, Orle, Salno, Wiktorowo,

obszar ekspozycji zespołu ruin zamku w Pokrzywnie,

obszary ekspozycji zespołów ruralistycznych w Boguszewie, Grucie, Nicwałdzie, Okoninie, Słupie.

Celem działalności konserwatorskiej w strefie „E” jest: zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu zabytkowego, zachowanie jego indywidualnej sylwety, ochrona przed powstawaniem dominant widokowych, zachowanie historycznych relacji przestrzennych, ustalenie nieprzekraczalnych gabarytów i wysokości zabudowy nowowprowadzanej.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie: na obszarze strefy „E” wymagane jest uzyskanie pozytywnej opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla nowych inwestycji.

Strefa „W” ochrony archeologicznej

Strefa „W” obejmuje tereny o rozpoznanej zawartości reliktyw archeologicznych posiadających własną formę terenową. Na obszarze gminy Gruta strefą „W” objęto: w Grucie grodzisko późnośredniowieczne, nr rej. C/1, w Boguszewie osadę obronną ludności kultury łużyckiej, nr rej. C/155, w Mełnie grodzisko wczesnośredniowieczne nr rej. C/114, w Słupie – Słupskim Młynie grodzisko wczesno- i późnośredniowieczne nr rej. C/3 oraz osadę obronną ludności łużyckiej nr rej. C/84.

Celem działalności konserwatorskiej w strefie „W” jest zachowanie i konserwacja obiektów zabytkowych, ich ekspozycja w terenie z pozostawieniem obszarów otwartych o charakterze muzealnym.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie: na obszarze strefy „W” wymagane jest uzyskanie pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla wszelkich przedsięwzięć w ww. obszarach.

Strefa „OW” obserwacji archeologicznej

Strefa „OW” obejmuje tereny o rozpoznanej, na podstawie badań, zawartości ważnych reliktyw archeologicznych. Obszar gminy Gruta został w całości rozpoznany pod względem archeologicznym.

Strefą obejmuje się wszystkie nieruchomości zabytki archeologiczne nieekspozowane w terenie.

Miejsca ich największych i wartościowych skupisk pokazano na załączniku graficznym. Stanowiska o obszarze do 0,5 ha oznaczone są punktowo, powyżej 0,5 ha pokazane w skali. Wszystkie one objęte są ochroną, zgodnie z rysunkiem studium. Gros położone jest w części północnej gminy, stanowią strefę ochrony „OW”.

Celem działalności konserwatorskiej w strefie „OW” jest rozpoznanie, zbadanie zasobów archeologicznych przed dopuszczeniem działalności inwestycyjnej.

Sposoby ochrony, działania konserwatorskie na obszarze strefy „OW”

Teren zajmowany przez nieruchomości zabytki archeologiczne jest dostępny dla celów inwestycyjnych pod warunkiem przeprowadzenia niezbędnego zakresu badań archeologicznych zapewniających odpowiednie warunki ochrony konserwatorskiej. Zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych w stosunku do zabytków zagrożonych zniszczeniem w trakcie inwestycji Kujawsko-Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków określi w drodze decyzji administracyjnej. Powyższe badania można prowadzić wyłącznie za pozwoleniem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zabytki wpisane do rejestru, leżące poza strefą ochrony „A” objęte są takimi sposobami ochrony, jak strefa „A”.

Na wszelkie prace w zabytkach konieczne jest uzyskanie pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Na obszarze gminy Gruta większość obiektów zabytkowych, znajdujących się w ewidencji zabytków, objęta została strefami ochrony konserwatorskiej.

Założenia zieleni ujęte oraz wskazane do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków postulowane przez WUOZ w Toruniu: Boguszewo, Dąbrówka Królewska, Gołębiewko, Nicwałd, Plemięta, Słupski Młyn, Wiktorowo, Pokrzywno Zamek.

Obiekty zabytkowe zlokalizowane poza wyznaczonymi strefami ochrony konserwatorskiej, ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz miejsca pamięci narodowej, podlegają takim wytycznym konserwatorskim, jak strefa ochrony „B”

W trybie sporządzania planów miejscowych i ustalania warunków zabudowy zasady zagospodarowania w lokalizacjach obejmujących stanowiska archeologiczne należy uzgodnić z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków.

Obiekty, o których mowa w rozdz. 8.2 podlegają ochronie konserwatorskiej z tytułu przepisów ustawy z dnia 23 marca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Prace konserwatorskie, roboty budowlane przy zabytkach i w otoczeniu zabytków wpisanych do rejestru wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków, z tytułu ww. przepisów.

Przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego należy uwzględnić strefy ochrony, obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego, gminnej ewidencji zabytków oraz stanowiska i obszary archeologiczne. Dla obiektów tych, poprzez plany miejscowe należy wyznaczyć strefy ochrony oraz szczegółowe zasady zagospodarowania, zgodnie z przepisami o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz z aktualizowanymi wytycznymi konserwatorskimi wojewódzkiego konserwatora zabytków.

8.3. Obiekty i tereny chronione na podstawie przepisów o ochronie wód

W celu zapewnienia odpowiedniej jakości wody ujmowanej do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia oraz zaopatrzenia zakładów wymagających wody wysokiej jakości, a także ze względu na ochronę zasobów wodnych, należy rozważyć:

- ustanowienie strefy ochronnej ujęcia wody,
- ustanowienie obszaru ochronnego zbiornika wód śródlądowych.

Strefę ochronną dzieli się na teren ochrony:

- bezpośredniej,
- pośredniej.

W przypadku objęcia odpowiednimi strefami ochronnymi należy zastosować się do przepisów wynikających z ustawy z dnia 18 lipca 2001 r., Prawo wodne.

8.4. Tereny chronione na podstawie ustawy Prawo Lotnicze

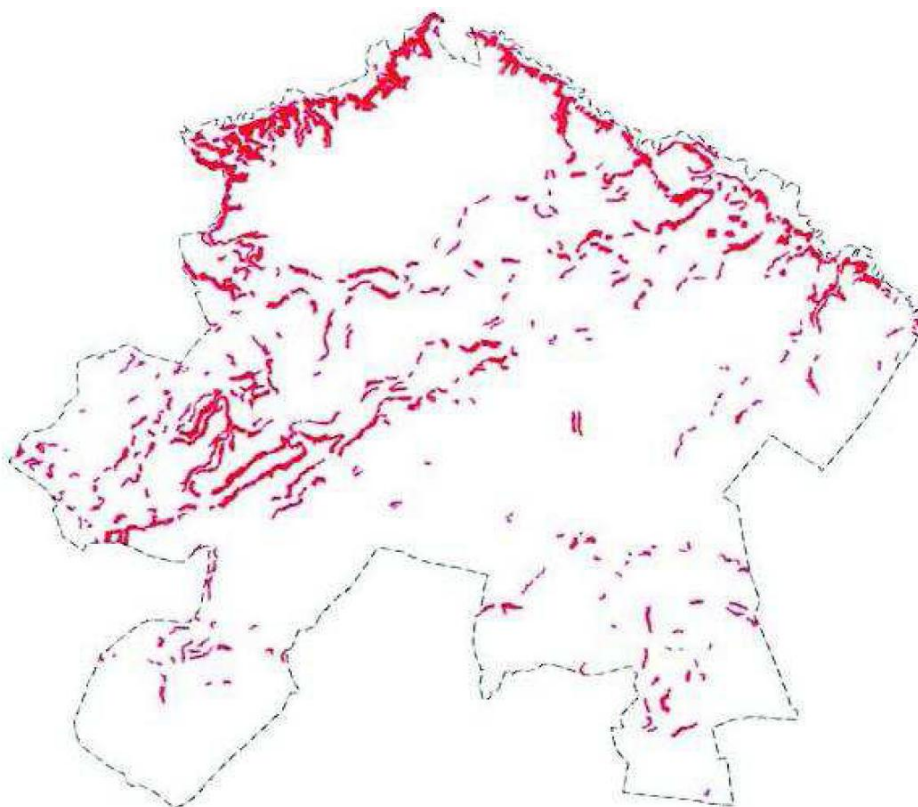
Na obszarze gminy występuje powierzchnia ograniczająca wysokość zabudowy i obiektów naturalnych w rejonie lotniska w Lisich Kątach k/Grudziądz:

- **powierzchnia stożkowa o nachyleniu 1:20, w której obowiązują zmienne, całkowite dopuszczalne wysokości zabudowy od 73 m n.p.m. do 128 m n.p.m. w zależności od miejsca ich lokalizacji (obiekty budowlane, w tym budynki z urządzeniami i obiektami zlokalizowanymi na dachu). Powierzchnia stożkowa ma zasięg okręgu o promieniu 3600 m od ARP (środku) lotniska.**

9. Naturalne zagrożenia geologiczne

Na obszarze gminy nie występują tereny poeksploatacyjne, ani tereny osuwiskowe.

Natomiast zaobserwować tutaj można tereny o dużym nachyleniu i spadkach terenu. Jest to istotny element fizjograficzny, decydujący o rozwoju osadnictwa oraz o rolniczym użytkowaniu terenu. Zbyt duże nachylenia utrudniają a nawet uniemożliwiają zabudowę, a w rolnictwie są powodem erozji wodnej gleb. Zbocza o nachyleniu przekraczającym 15° nie powinny być przeznaczane na grunty orne, ale jako trwałe użytki zielone (głównie pastwiska). Na terenie gminy Gruta, przeważają jednak zbocza o nachyleniach od 0% do 12%, gdzie występują lokalne ograniczenia rozwoju osadnictwa i upraw rolnych. Spadki powyżej 12 % występują jedynie na zboczach rynien i dolin Osy oraz Strugi Radzyńskiej. Podsumowując można stwierdzić, że mimo dużego zróżnicowania spadków terenu, na obszarze analizowanej gminy nie stanowią one zasadniczej bariery rozwoju osadnictwa i rolnictwa.

Rysunek 5 Tereny najbardziej narażone na erozję wodną na terenie gminy Gruta
źródło: Program Ochrony Środowiska Gminy Gruta

10. Występowanie udokumentowanych złóż kopalin, ~~oraz~~ zasobów wód podziemnych oraz udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Na terenie gminy stwierdzono trzy obszary prognostyczne występowania torfów. Pierwszy, położony jest w pobliżu Annowa (I). Jest to torfowisko niskie, mechowiskowo-olesowe o powierzchni 1,5 ha (Ostrzyżek, Dembek, 1996). Średnia miąższość kopaliny wynosi 4,4 m, a w nadkładzie występuje tylko warstwa gleby. Torfy charakteryzują się średnią zawartością popiołu 16,0% i stopniem rozkładu około 35%. Ich zasoby wynoszą 66 tys. m³. Kolejne dwa obszary znajdują się w pobliżu miejscowości Plemięta (II i III). Pierwszy z nich to torfowisko niskie, mechowiskowe o powierzchni 4,7 ha średniej miąższości kopaliny 2,02 m. Torfy zawierają 14,20% popiołu, a ich stopień rozkładu osiągnął 35%. Drugi obszar stanowią mechowiskowe torfy niskie, które występują na powierzchni 2,0 ha i posiadają średnią miąższość 1,62 m. Zawartość popiołu dochodzi do 15%, przy rozkładzie około 35%. Zasoby prognostyczne tych dwóch obszarów wynoszą odpowiednio 95 tys. m³ i 32 tys. m³.

Udokumentowano jeden obszar występowania surowców ilastych ceramiki budowlanej w miejscowości Orle - Gruta (IV) (Domańska, 1975). Wykonano tu dziewięć sond do głębokości 7,5 m, które wykazały występowanie glin zwałowych z domieszką frakcji żwirowej i otczaków w stropie, których zalegały piaski średnioziarniste, a w spągu mułkowate piaski drobnoziarniste. Kopaliny przydatnej na potrzeby ceramiki budowlanej nie stwierdzono.

Odnosnie kruszywa naturalnego w gminie występują trzy rejony - Grabowiec- Dąbrówka Królewska (V), Pokrzywno (VI) i Podgórze - część wsi Orle (VII) rozpoznano pracami geologicznymi w 1975 r. (Sylwestrzak, 1975). W pierwszym z nich wykonano dziewięć sond do głębokości 10,0 m, którymi stwierdzono występowanie gliniastych piasków drobno- i średnioziarnistych, o miąższości 0,4-2,5 m, zalegających na glinie zwałowej. Rejon uznano za negatywny. W rejonie Pokrzywna odwiercono 12 sond o głębokości 7,5-10,0 m. W północnozachodniej części tego obszaru, bezpośrednio pod warstwą gleby występuje glina zwałowa, a w pozostałej części piaski o niewielkiej miąższości, często gliniaste w spągu, w których występuje glina. W kolejnym rejonie, w okolicy miejscowości Podgórze stwierdzono piaski drobno- i średnioziarniste, często gliniaste o miąższości od jednego do ponad siedmiu metrów. Poniżej serii piaszczystej, w części południowej tego obszaru występuje mułek piaszczysty, a na północy - glina zwałowa.

W granicach gminy nie występują udokumentowane kompleksy podziemnego składowania dwutlenku węgla.

11. Występowanie terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych

Na terenie gminy Gruta obszary górnicze nie występują

12. Stan systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami

12.1. Stan systemów komunikacji

Sieć drogową gminy Gruta stanowią drogi wojewódzkie zarządzane przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, drogi powiatowe zarządzane przez Starostwo Powiatowe w Grudziądzu oraz drogi gminne należące do samorządu gminnego.

Układ uliczno - drogowy

Drogi wojewódzkie

Gmina Gruta ma dobre powiązanie z obszarem zewnętrznym. Zbiegają się tu trzy drogi wojewódzkie o znaczeniu regionalnym:

- 1) Nr 533 relacji Okonin – Mełno,
- 2) Nr 534 relacji Grudziądz – Radzyń Chełmiński – Wąbrzeźno – Golub Dobrzyń – Rypin,
- 3) Nr 538 relacji Radzyń Chełmiński – Łasin – Nowe Miasto Lubawskie – Udowo – Rozdroże.

Drogi powiatowe

Przez obszar gminy przebiega 17 dróg powiatowych, które uzupełniają sieć dróg o znaczeniu regionalnym. Są to drogi o następujących numerach i relacjach:

- 1) Nr 1380 relacji Grudziądz – Nicwałd,
- 2) Nr 1381 relacji Kłódka – Grabowiec – Nicwałd,
- 3) Nr 1382 relacji Nicwałd – Dąbrówka Królewska,
- 4) Nr 1383 relacji Dąbrówka Królewska – Gruta,
- 5) Nr 1384 relacji Pokrzywno- Orle – Słup,
- 6) Nr 1385 relacji Rogóźno Zamek – Kłódka – Gruta,
- 7) Nr 1400 relacji Stary Folwark – Okonin,
- 8) Nr 1401 relacji Okonin – Dębieniec,
- 9) Nr 1402 relacji Mełno – Boguszewo – Linowo,
- 10) Nr 1403 relacji Gruta – Mełno,
- 11) Nr 1404 relacji Słup – Linowo,
- 12) Nr 1405 relacji Słup – Świecie nad Osą,
- 13) Nr 1412 relacji Boguszewo – Linowo,
- 14) Nr 1413 relacji Boguszewo – Czeczewo,
- 15) Nr 1414 relacji Boguszewo – Kitnowo,
- 16) Nr 1415 relacji Zakrzewo – Szumiłowo – Fijewo,
- 17) Nr 1417 relacji Plemięta – Nowy Dwór.

Drogi gminne

Uzupełnieniem powiązań regionalnych jest również gęsta sieć dróg gminnych, ale ich znaczenie w powiązaniach zewnętrznych gminy, ze względu na funkcje, jaką pełnią, jest niewielkie. W gminie znajdują się następujące drogi gminne:

- 1) Nr 41401 relacji Dąbrówka Królewska od drogi gminnej nr 41402 – granica gminy,
- 2) Nr 41402 relacji Grabowiec – Orle – Słup,
- 3) Nr 41403 relacji Dąbrówka Królewska – Rogóżno Zamek,
- 4) Nr 41404 relacji Salno – jezioro Kruszyny,
- 5) Nr 41405 relacji Gruta za jeziorem Księżę,
- 6) Nr 41406 relacji Gruta – Orle – Piotrowo,
- 7) Nr 41407 relacji Słup – Słup Wybudowanie,
- 8) Nr 41408 relacji Słup Wybudowanie od drogi powiatowej nr 1404 - granica gminy,
- 9) Nr 41409 relacji Boguszewo – Słup,
- 10) Nr 41410 relacji Męno – Jasiewo,
- 11) Nr 41411 relacji Dąbrówka – Rywałd Szlachecki,
- 12) Nr 41412 relacji droga powiatowa - Gołębiewko – Bursztynowo,
- 13) Nr 41413 relacji Gołębiewko – Rywałd Królewski,
- 14) Nr 41414 relacji Gołębiewko – Szumiłowo,
- 15) Nr 41415 relacji Boguszewo – Dąbrówka – droga powiatowa nr 1414,
- 16) Nr 41416 relacji Kitnowo (droga powiatowa nr 1414 – droga gminna nr 41415),
- 17) Nr 41417 relacji Kitnowo (pomiędzy drogą powiatową nr 1414),
- 18) Nr 41418 relacji Boguszewo (droga powiatowa nr 1402 – droga powiatowa nr 1414),
- 19) Nr 41419 relacji Kitnowo – Kitnowo,
- 20) Nr 41420 relacji Męno – Zakrzewo,
- 21) Nr 41421 relacji Męno Stacja PKP,
- 22) Nr 41422 relacji Gruta (droga powiatowa nr 1403 – droga gminna nr 41410),
- 23) Nr 41423 relacji Gruta (droga wojewódzka nr 538 – droga powiatowa nr 1403),
- 24) Nr 41424 relacji Gruta – Jasiewo,
- 25) Nr 41425 relacji Gruta – Męno,
- 26) Nr 41426 relacji Męno (droga wojewódzka nr 538 – droga gminna nr 41425),
- 27) Nr 41427 relacji Męno (droga wojewódzka nr 533 – droga wojewódzka nr 534),
- 28) Nr 41428 relacji Okonin – Gruta,
- 29) Nr 41429 relacji Annowo – Gruta,
- 30) Nr 41430 relacji Ramutki – Gruta (droga gminna nr 41429),
- 31) Nr 41431 relacji Annowo – Gruta (droga powiatowa nr 1383),
- 32) Nr 41432 relacji Annowo – Ramutki – Annowo,
- 33) Nr 41433 relacji Annowo – (droga powiatowa nr 1384) – jezioro Kruszyn,
- 34) Nr 41434 relacji Nicwałd – Nicwałd,
- 35) Nr 41435 relacji Nicwałd – Okonin,
- 36) Nr 41436 relacji Nicwałd – Węgrowo,
- 37) Nr 41437 relacji Nicwałd (droga powiatowa nr 1384) – Lniska,

- 38) Nr 41438 relacji Pokrzywno – droga gminna nr 41436,
- 39) Nr 41439 relacji Pokrzywno – Nicwałd Wybudowanie,
- 40) Nr 41440 relacji Plemięta (droga gminna nr 41441 – droga wojewódzka nr 534),
- 41) Nr 41441 relacji Plemięta (droga powiatowa nr 1401 - granica gminy),
- 42) Nr 41442 relacji Plemięta (granica gminy – droga gminna nr 41443),
- 43) Nr 41443 relacji Plemięta wieś – Zielnowo (granica gminy),
- 44) Nr 41444 relacji Plemięta wieś – Stary Folwark (granica gminy),
- 45) Nr 41445 relacji Wiktorowo – droga gminna nr 41443.

Kolej

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa w układzie linii jednotorowej relacji Grudziądz – Brodnica z przystankami w Nicwałdzie, Mełnie i Boguszewie.

Gminna komunikacja zbiorowa.

Komunikacja zbiorowa oparta jest głównie na komunikacji autobusowej. Trasy autobusowe w gminie obsługuje PKS i przewoźnik prywatny.

PKS obsługuje następujące wsie: Annowo, Boguszewo, Dąbrówka Królewska, Gruta, Mełno, Nicwałd, Okonin, Orle, Plemięta, Pokrzywno, Salno, Słup, Wiktorowo.

Na terenie gminy działają dwie firmy prywatne, zajmujące się transportem osób:

- firma FUH TOMKAS Tomasz Schwertfeger obsługuje następujące wsie: Boguszewo, Mełno PKP, Mełno-Wybudowanie, Gruta, Okonin, Okonin- Wybudowanie, Pokrzywno;

Usługi Transportowe "Merc-Bus" Andrzej Zarzeczny obsługuje następujące wsie: Nicwałd, Annowo, Salno.

Wspomagającym komunikację zbiorczą wewnętrzną oraz zewnętrzną jest transport kolejowy tzw. szynobusem przez przewoźnika prywatnego.

12.2. Gospodarka wodno – ściekowa

Zaopatrzenie w wodę

Na terenie gminy ponad 95% mieszkańców otrzymuje wodę na pośrednictwem wodociągu. Woda jest pobierana przez stacje wodociągowe, które pracują w oparciu o studnie głębinowe. Studnie są usytuowane w następujących wsiach:

- a) Gruta – wodociąg komunalny 3 studnie,
- b) Mełno – wodociąg komunalny Cukrowni Mełno 2 studnie,
- c) Mełno – wodociąg zakładowy Zakładu Doświadczalnego Instytutu Zootechniki w Mełnie - 1 studnia zaopatrująca w wodę Zakład,
- d) Salno – wodociąg zakładowy Rolno-Handlowej spółki „PACHT” w Salnie 1 studnia,
- e) Boguszewo – wodociąg komunalny 2 studnie,
- f) Plemięta – wodociąg komunalny 3 studnie,
- g) Gołębiewko – wodociąg zakładowy RSP w Gołębiewku 1 studnia.

Tabela 30 Sieć wodociągowa w gminie Gruta

Rok	Sieć rozdzielcza w km	Połączenia prowadzące do budynków	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach
-----	-----------------------	-----------------------------------	--

		mieszkalnych	domowych
			Na 1 mieszkańca w m ³
1994	132,6	980	65,6
2000	170,3	1078	38,1
2010	176,2	1141	46,7

Źródło: GUS

Istniejąca sieć wodociągowa ma zbyt małą przepustowość, aby doprowadzić do odbiorców odpowiednią ilość wody nawet gdy jej nie brakuje w stacjach wodociągowych. Sieć ta oprócz tego, że wykonana jest ze zbyt cienkich rur to nie jest połączona w pierścienie (co zwiększyłoby przepustowość nawet tych cienkich rur). Występują niedobory wody.

Na terenie gminy występuje 7 stacji uzdatniająco - hydroforowych: w Mełnie, Grucie, zakładzie PACHT w Salnie, Zakładzie Doświadczalnym w Mełnie, Plemiętach, Boguszewie, zakładzie RSP w Gołębiewku które działają w oparciu o 13 studni głębinowych : Boguszewo (2), Plemięta (3), Mełno (2), Gruta (3), Salno (1), Gołębiewko (1), Mełno ZZD (1).

Wskaźnik skanalizowania obszaru gminy, obliczony na podstawie stosunku długości sieci wodociągowej do długości sieci kanalizacyjnej (biorąc pod uwagę że prawie cały obszar gminy jest zwodociągowany i przyjmując, że długość sieci wodociągowej to 100%) wynosi 8,6%.

Oczyszczalnie ścieków i sieć kanalizacyjna

Zgodnie z art. 7 dyrektywy Rady 91/271/EWG, ścieki komunalne z aglomeracji mniejszych od 2 000 RLM wyposażonych w sieci kanalizacyjne w dniu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej (tj. w dniu 1 maja 2004 r.), odprowadzające ścieki do śródlądowych wód powierzchniowych i estuariów powinny być przed zrzutem do tych wód poddane odpowiedniemu oczyszczaniu. Zgodnie z Programem wyposażenia aglomeracji poniżej 2000 RLM w oczyszczalnie ścieków i systemy kanalizacji sanitarnej, Warszawa, 2007 r. w gminie Gruta programem aglomeracji objęte są miejscowości: Gruta-Mełno i Salno.

Na terenie gminy jest kilka zbiorczych sieci kanalizacyjnych, które obejmują Grutę, Mełno, Salno i Gołębiewko. W Grucie, Mełnie i ZZD Mełno jest to kanalizacja komunalna, z której ścieki są odprowadzane do gminnej oczyszczalni Cukrowni Mełno. Natomiast ścieki z zabudowy w Salnie są odprowadzane do gminnej oczyszczalni ścieków w Salnie. Istnieje również oczyszczalnia ścieków w Gołębiewku.

Tabela 31 Sieć kanalizacyjna

Rok	Sieć rozdzielcza w km	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych
1994	5,7	104
2000	12,7	180
2010	15,2	209

Źródło: GUS

Charakterystyka działających oczyszczalni ścieków:

- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków Cukrowni Mełno; zgodnie z dokumentacją przepustowość oczyszczalni wynosi: średnio 4260 m³/dobę, maksymalnie 1200 m³/h; oczyszczalnia pracuje w następującym systemie technologicznym: zbiornik fermentacyjny z systemem urządzeń podgrzewających, pompownia cyrkulacji wewnętrznej zbiornika fermentacyjnego, dwa napowietrzane zbiorniki osadu czynnego, przepompownia osadu

powrotnego i nadmiernego, pompownia ścieków oczyszczonych; zakład dysponuje stacją zlewną ścieków oraz przepompownią tłoczącą ścieki komunalne;

- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Salnie; oczyszcza ścieki sanitarne z osiedla mieszkaniowego w Salnie; zgodnie z dokumentacją przepustowość oczyszczalni wynosi: średnio 120 m³/dobę; oczyszczalnia pracuje w następującym systemie technologicznym: komora zbiorcza, rów cyrkulacyjny napowietrzany walcami klatkowymi, osadnik wtórny;
- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków w Gołębiewku, zgodnie z dokumentacją przepustowość oczyszczalni wynosi: średnio 30 m³/dobę, maksymalnie 7,5 m³/h; oczyszczalnia składa się z następujących urządzeń: reaktor BIOPAN, zbiornik bezodpływowy, pompownia ścieków, studnie kanalizacyjne, rurociąg ścieków surowych, rurociąg ścieków oczyszczonych, przelew awaryjny, zbiornik osadu nadmiernego, wylot.

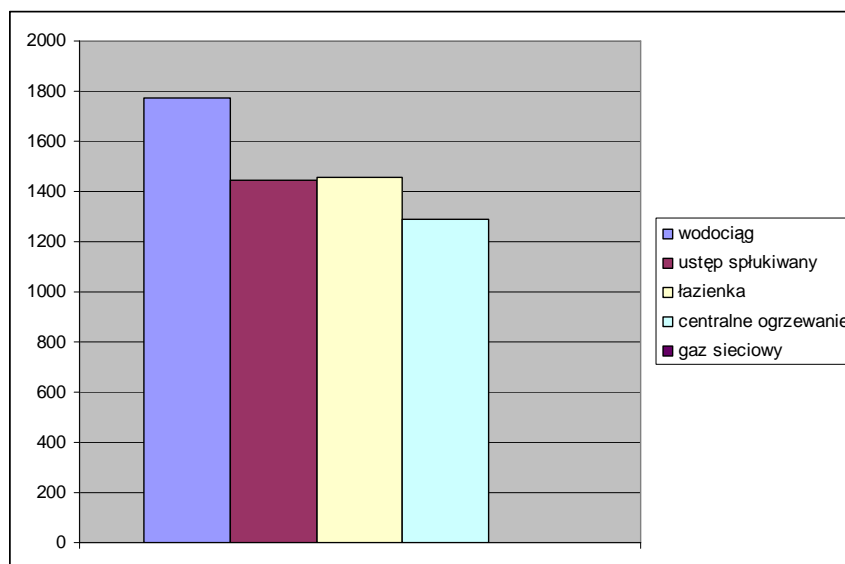
Zrzut oczyszczonych ścieków z oczyszczalni odbywa się do rowów otwartych:

- rowu melioracyjnego i dalej do Maruszy z oczyszczalni Cukrowni Mełno,
- rowu melioracyjnego i dalej do J. Skępe z oczyszczalni w Salnie,
- rowu melioracyjnego podstawowego Struga Radzyńska z oczyszczalni w Gołębiewku.

Jakość odprowadzanych ścieków jest zgodna z obowiązującymi normami.

Obszary wiejskie, z niewielką gęstością zaludnienia, które posiadają niekorzystne warunki wynikające z ukształtowania terenu są najlepszym przykładem funkcjonalności przydomowych oczyszczalni ścieków. Są to tanie, proste w budowie i obsłudze rozwiązania alternatywne dla gminnej sieci kanalizacyjnej oraz zbiorników bezodpływowych. Na podstawie Ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. z 2005r., Nr 236, poz. 2008) oraz Ustawy z dnia 1 lipca 2011r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011r., Nr 152, poz. 897) gminy prowadzą ewidencję przydomowych oczyszczalni ścieków w celu kontroli częstotliwości i sposobu pozbywania się komunalnych osadów ściekowych oraz w celu opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej. Od 2002 roku władze gminy Gruta prowadzą program realizacji przydomowych oczyszczalni ścieków w miejscach, gdzie budowa kanalizacji sanitarnej jest technicznie i ekonomicznie nieuzasadniona. Aktualnie toczy się trzeci etap wdrażania programu. Do końca 2012 roku w gminie będą 493 przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Zbiorniki bezodpływowe według Ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach z dnia 13 września 1996r. to instalacje i urządzenia przeznaczone do gromadzenia nieczystości ciekłych w miejscu ich powstawania. Rozdział II, art.3, ust.3, pkt 1 w/w Ustawy mówi o tym, że gmina ma obowiązek prowadzić ewidencję zbiorników bezodpływowych w celu kontroli częstotliwości ich opróżniania oraz w celu opracowania planu rozwoju sieci kanalizacyjnej. Firmą posiadającą zezwolenie na opróżnianie zbiorników i wywóz nieczystości ciekłych w gminie jest Zakład Usługowo Handlowy Budowa Utrzymanie Dróg Jarosław Chmielewski, Zawda, 86-320 Łasin oraz Usługi Asenizacyjne "Magda" Magdalena Muś, Pieńki Królewskie, 86-300 Grudziądz. Zrzut tych nieczystości odbywa się w punkcie zlewnym komunalnej oczyszczalni ścieków w Mełnie. Szacunkowa ilość zbiorników bezodpływowych znajdujących się w gminie Gruta ok. 300.

Rysunek 6 Wyposażenie mieszkań w gminie Gruta w instalacje techniczno-sanitarne GUS, 2010r.

12.3. Gospodarka odpadami

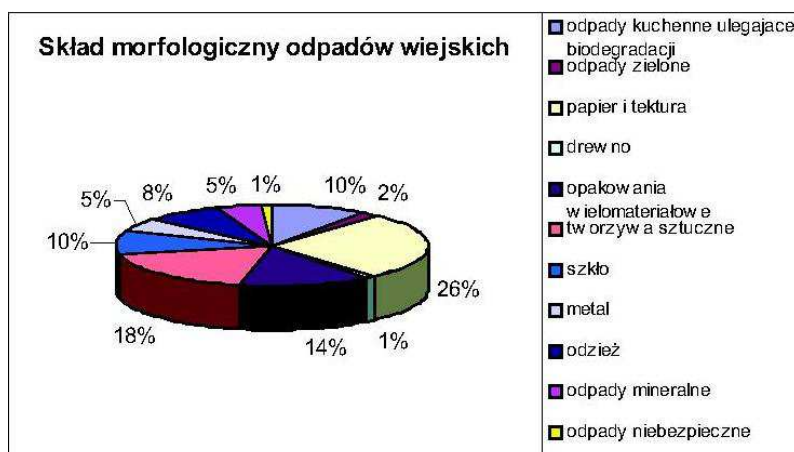
12.3.1. Odpady komunalne

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego za rok 2010 w województwie kujawsko- pomorskim zebrano od 190 do 329 tysięcy ton odpadów komunalnych. Po przeliczeniu jest to 299 kg odpadów wytworzonych i 249 kg odpadów zebranych na 1 mieszkańca województwa kujawsko- pomorskiego w 2010 r.

Gmina Gruta prezentuje typowo rolniczy charakter. Z tego też względu większość odpadów tutaj powstających ma charakter bytowy. Odpady tej grupy klasyfikowane są do grupy 20 – „odpady komunalne łącznie z frakcjami gromadzonymi selektywnie” według Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 27 września 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz.U. z 2001r., Nr 112, poz. 1206).

W skład odpadów terenów wiejskich województwa kujawsko – pomorskiego wchodzi:

- odpady kuchenne ulegające biodegradacji – 10%,
- odpady zielone – 2%,
- papier, tektura – 26%,
- drewno – 1%,
- opakowania wielomateriałowe – 14%
- tworzywa sztuczne – 18%,
- szkło – 10%,
- metal – 5%,
- odzież – 8%,
- odpady mineralne – 5%,
- odpady niebezpieczne – 1%.

Rysunek 7 Procentowy skład morfologiczny odpadów komunalnych wytwarzanych na terenach wiejskich w województwie kujawsko - pomorskim, badania przeprowadzono w latach 2000-2005
źródło: GUS

Na terenie gminy Gruta od 2003r. prowadzi się selektywną zbiórkę odpadów metodą „u źródła”. Odzyskuje się plastik, szkło i papier. Wywozem odpadów komunalnych zajmują się firmy Przedsiębiorstwo Usług Miejskich „PUM” Sp. z o.o. w Grudziądzu (501 umów) oraz Ekosystem Wąbrzeźno (538 umów). Według Programu Ochrony Środowiska wraz z Planem Gospodarki Odpadami województwa kujawsko- pomorskiego na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018 dla powiatów brodnickiego, wąbrzeskiego, golubsko- dobrzyńskiego, grudziądzkiego, rypińskiego, świeckiego i miasta Grudziądza docelowymi składowiskami odpadów komunalnych będą Zakurzewo (Grudziądz), Niedźwiedz (Dębowa Łąka) i Puszcza Miejska (Rypin).

Do niedawna na terenie gminy Gruta istniało gminne składowisko odpadów w Boguszewie, które było zarządzane przez Urząd Gminy Gruta. Odpady zaprzestano przyjmować do dnia 31 grudnia 2009r. Składowisko posiadało jedną eksploatowaną kwaterę, powierzchnia robocza 1,5 ha. Całkowita pojemność wynosiła 30000 m³. Było ono uszczelnione za pomocą folii PEHD o gr. 1,5mm. Posiadało system zbierania powstających odcieków, za pomocą drenażu znajdującego się pod warstwą złoża, które były odprowadzane do stawu stabilizacyjnego o pojemności 380 m³. Odcieki wykorzystywane były do zraszania przyzmy odpadów. Składowisko posiadało instalację do odprowadzania gazu składowiskowego poprzez emisję do atmosfery. Otoczone było ono pasem zieleni o szerokości 7,5 m, nie było wyposażone w wagę, posiadało natomiast urządzenie do mycia i dezynfekcji. Poszczególne warstwy odpadów były przykrywane warstwą izolacyjną z piasku, ziemi. Prowadzony był monitoring w pełnym zakresie, z wyjątkiem wód powierzchniowych. Składowisko przyjmowało odpady komunalne z grupy 20. Nie były przyjmowane odpady niebezpieczne.

Obecnie składowisko jest już zamknięte i znajduje się w fazie rekultywacji. Rekultywacją zajmuje się firma Przedsiębiorstwo Usług Miejskich „PUM” Sp. z o.o. w Grudziądzu. W momencie zamknięcia było w 98 % wypełnione. Ilość odpadów składowanych w ostatnich latach istnienia wynosiła: 708,7 Mg w roku 2007, 108,0 Mg w roku 2008, 120,4 Mg w roku 2009. Ilość odpadów zdeponowanych wg stanu na dzień 31.12.2009 wynosiła 7379,61 Mg (źródło: Program Ochrony Środowiska z Planem Gospodarki Odpadami na lata 2011-2014 z perspektywą na lata 2015-2018).

Według decyzji na zamknięcie składowiska w Boguszewie wydanej przez Starostwo Powiatowe w Grudziądzu dnia 02.08.2010r. do dnia 31 grudnia 2010r. od czasu zamknięcia uporządkowano tereny wokół składowiska, m.in. usunięto pozostałości odpadów, zniwelowano teren. Do końca roku 2012 planuje się wyrównać kwaterę w części wyeksploatowanej. W dalszej perspektywie, do końca 2015 roku zakłada się uformowanie powierzchni czaszy, wykonanie warstwy wyrównawczej, uszczelniającej i skarp kwatery.

Tabela 32 Harmonogram rekultywacji kwatery składowiska w Boguszewie

	Opis zadania	Termin zakończenia
Rekultywacja techniczna- zagospodarowanie terenu kwatery składowania odpadów	Uformowanie powierzchni czaszy, wykonanie warstwy wyrównawczej i uszczelniającej i skarp kwatery	do 31 grudnia 2015r.
	Wyrównanie kwatery w części wyeksploatowanej	do 31 grudnia 2012r.
	Wypełnienie i uszczelnienie części niezapełnionej kwatery od strony północnej kwatery składowiska	do 31 grudnia 2015r.
Zagospodarowanie pozostałego terenu składowiska (obszar rezerwowy)	Uporządkowanie pozostałych terenów składowiska- m.in.. Usunięcie pozostałości odpadów, niwelacja terenu	do 31 grudnia 2010r.
Rekultywacja biologiczna- zadarnienie kwatery składowiska	Zabiegi agrotechniczne	do 31 grudnia 2025r.
	Siew mieszanki traw i roślin motylkowych	
	Nawożenie, pielęgnacja, odnawianie zasiewów	

źródło: Urząd Gminy Gruta

12.3.2. Odpady przemysłowe

Niewielkie uprzemysłowienie gminy powoduje, że powstają znikome ilości odpadów przemysłowych. Pochodzą one przede wszystkim z sektora przetwórstwa rolniczego. Zgodnie z danymi Starostwa Powiatowego na terenie gminy Gruta rocznie powstaje około 1,1 Mg odpadów niebezpiecznych.

Liczbę odpadów innych niż niebezpieczne szacuje się na 200 Mg/rocznie.

Tabela 27 Odpady wytwarzane przez podmioty gospodarcze w gminie Gruta

Podmiot gospodarczy	Siedziba	Rodzaj odpadów	Ilość odpadów Mg/rok	Sposób gospodarowania odpadami
Odpady niebezpieczne				
Gabinet Weterynaryjny Leszek Dubowski 86-300 Mełno	Mełno	Inne odpady, które zawierają drobnoustroje chorobotwórcze lub ich toksyny oraz inne formy zdolne do przeniesienia materiału genetycznego, o których wiadomo lub co do których istnieją wiarygodne podstawy do sądenia, że wywołują choroby u ludzi i zwierząt	0,024	Odpady gromadzone w pojemniku w wydzielonym miejscu budynku a następnie przekazywane do uprawnionego podmiotu celem utylizacji
"PACHT" Rolno - Handlowa Spółka z o.o. w Salnie 86-330 Mełno	Salno	Inne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe	0,4	odpady magazynowane w szczelnie zamkniętych beczkach blaszanych, które umieszczone będą pod wiatą z zadaszeniem. Po zgromadzeniu odpowiedniej partii odpadów przekazywane podmiotom posiadającym stosowne zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami.

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

Podmiot gospodarczy	Siedziba	Rodzaj odpadów	Ilość odpadów Mg/rok	Sposób gospodarowania odpadami
		Opakowania zawierające pozostałości substancji niebezpiecznych lub nimi zanieczyszczone (np.. Środkami ochrony roślin I i II klasy toksyczności-bardzo toksyczne i toksyczne)	0,5	Odpady magazynowane w pomieszczeniu bez dostępu osób postronnych. Po zgromadzeniu odpowiedniej partii odpadów przekazywane podmiotom posiadającym stosowne zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami.
Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Mełno Sp. z o.o. 86-330 Mełno	Mełno	Mineralne oleje hydrauliczne niezawierające związków chlorowcoorganicznych	0,2	Odpady magazynowane na terenie zakładu w szczelnie zamkniętych beczkach w pomieszczeniu o betonowym podłożu
		Mineralne oleje silnikowe, przekładniowe i smarowe niezawierające związków chlorowcoorganicznych	0,5	
		Zużyte urządzenia zawierające niebezpieczne elementy inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 12	0,2	Odpady składowane w oznaczonym pojemniku w pomieszczeniu zamkniętym bez dostępu osób postronnych na terenie zakładu. Po zgromadzeniu odpowiedniej partii odpadów przekazywane podmiotom posiadającym stosowne zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie gospodarki odpadami
		Baterie i akumulatory ołowiowe	0,01	Odpady przekazywane na bieżąco do punktu sprzedaży akumulatorów
Telekomunikacja Polska S.A.	demontaż infrastruktury sieciowej oraz prace modernizacyjne na terenie powiatu grudziądzkiego, w tym w gminie Gruta	Zużyte urządzenia zawierające niebezpieczne elementy inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 12	0,012	Odpady przekazywane będą odbiorcy odpadów, posiadającemu stosowne zezwolenia w zakresie gospodarowania odpadami
		Baterie i akumulatory ołowiowe	0,085	
T.K.J. Matuszewski spółka jawna, ul. Por. Krzycha 5 86-300 Grudziądz	działalność remontowo-budowlana i modernizacyjna na terenie powiatu grudziądzkiego w tym w gminie Gruta	Materiały izolacyjne zawierające azbest	200,0	Odpady magazynowane czasowo w miejscu wytworzenia nie dłużej jednak niż wymaga to przygotowanie ich odpowiedniej ilości przed przekazaniem do transportu oraz na terenie nieruchomości przy ul. Por. Krzycha 5 w Grudziądzu. Po zakończeniu robót odpady będą wywiezione do miejsca unieszkodliwiania transportem własnym
		Materiały konstrukcyjne zawierające azbest	200,0	
Odpady inne niż niebezpieczne				

STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY GRUTA
CZĘŚĆ I – UWARUNKOWANIA

Podmiot gospodarczy	Siedziba	Rodzaj odpadów	Ilość odpadów Mg/rok	Sposób gospodarowania odpadami
"PACHT" Rolno - Handlowa Spółka z o.o. w Salnie 86-330 Melno	Melno	Opakowania z tworzyw sztucznych	4,5	Odpady przechowywane w wydzielonym miejscu na terenie spółki. Odpady przekazywane odbiorcy odpadów, posiadającego stosowne zezwolenia w zakresie gospodarowania odpadami
		Zwierzęta padłe i ubite z konieczności	8,0	Odpady gromadzone w szczelnym metalowym zbiorniku usytuowanym na uboczu gospodarstwa i w ciągu 24 godzin odbierane przez firmę, posiadającą stosowne zezwolenia w zakresie gospodarowania odpadami
Zakład Doświadczalny Instytutu Zootechniki Melno Sp. z o.o. 86-330 Melno	Melno	Odpadowa tkanka zwierzęca	9,0	Odpady składowane w oznaczonych pojemnikach w zabezpieczonym, wydzielonym miejscu a następnie przekazywane firmie posiadającej stosowne zezwolenia w zakresie gospodarki odpadami
		Odchody zwierzęce	300,0	Odpady składowane będą w zabezpieczonym wydzielonym miejscu, a następnie stosowane jako nawóz w nawożeniu pól
		Zwierzęta padłe i ubite z konieczności	8,0	Odpady składowane będą w wydzielonym miejscu w pojemnikach a następnie odbierane przez firmę posiadającą stosowne zezwolenia w zakresie gospodarki odpadami
		Żużle, popioły paleniskowe i pyły z kotłów (z wyłączeniem pyłów z kotłów wymienionych w 10 01 04)	30,0	Odpady składowane będą w sąsiedztwie kotłowni i wykorzystywane do utwardzania dróg i placów
		Opakowania z tworzyw sztucznych	1,4	Odpady magazynowane będą w wydzielonym pomieszczeniu a następnie odbierane przez firmę posiadającą stosowne zezwolenia w zakresie gospodarki odpadami
		Zużyte opony	0,5	Odpady składowane będą w wydzielonym pomieszczeniu magazynowym, następnie podlegają zwrotowi
		Narzędzia chirurgiczne i zabiegowe oraz ich resztki (z wyłączeniem 18 02 02)	0,01	Odpady składowane będą w wydzielonym pojemniku bez dostępu osób trzecich a następnie przekazywane firmie posiadającej stosowne zezwolenia w zakresie gospodarki odpadami
		Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	4,0	Odpady składowane będą w specjalnych pojemnikach z następnie przekazywane firmie posiadającej stosowne zezwolenia w zakresie gospodarki odpadami
		Telekomunikacja Polska S.A.	demontaż infrastruktury sieciowej oraz prace	Odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów
Drewno	4,0			

Podmiot gospodarczy	Siedziba	Rodzaj odpadów	Ilość odpadów Mg/rok	Sposób gospodarowania odpadami
	modernizacyjne na terenie powiatu grudziądzkiego, w tym w gminie Gruta	Szkło	4,0	Odpady przekazywane odbiorcy odpadów, posiadającemu stosowne zezwolenia w zakresie gospodarowania odpadami
		Miedź, brąz, mosiądz	5,0	
		Aluminium	9,0	
		Żelazo i stal	10,0	
		Mieszanki metali	25,0	
		Kable inne niż wymienione w 17 04 10	55,0	
		Opakowania z tworzyw sztucznych	1,5	
		Tworzywa sztuczne	1,5	
		Tworzywa sztuczne	2,0	
		Zużyte urządzenia inne niż wymienione w 16 02 09 do 16 02 13	20,0	
		Elementy usunięte ze zużytych urządzeń inne niż wymienione w 16 02 15	5,0	
Zakład Remontowo-Budowlany "REMBUD" Arkadiusz Niebojewski Mały Rudnik 5a	prace remontowo-budowlane na terenie gminy Gruta	Opakowania z papieru i tektury	1,0	Odpady będą magazynowane/zbierane selektywnie w miejscu prowadzenia robót (teren inwestora) lub na terenie zakładu (magazyn nr 2) luzem, w kontenerach lub workach a następnie przekazywane będą uprawnionej firmie posiadającej stosowne zezwolenia w zakresie gospodarki odpadami
		Opakowania z tworzyw sztucznych	1,0	
		Opakowania z drewna	1,0	
		Odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów	50,0	
		Gruz ceglany	25,0	
		Zmieszane odpady z betonu, gruzu ceglano, odpadów ceramicznych i elementów wyposażenia inne niż wymienione w 17 01 06	100,0	
		Usunięte tynki, tapety, okleiny itp..	5,0	
		Odpady z remontów i przebudowy dróg	25,0	
		Szkło	1,0	
		Tworzywa sztuczne	25,0	
		Miedź, brąz, mosiądz	0,1	
		Żelazo i stal	50,0	
		Gleba i ziemia, w tym kamienie, inne niż wymienione w 17 05 03	100,0	
		Materiały izolacyjne inne niż wymienione w 17 06 01 i 17 06 03	25,0	

źródło: dane pochodzą z decyzji zatwierdzających program gospodarki odpadami niebezpiecznymi poszczególnych przedsiębiorstw oraz z informacji dotyczących ilości wytwarzanych odpadów uzyskane od wytwórców, Urząd Gminy Gruta

Na obszar zamkniętego już składowiska w Boguszewie (działka nr 204, obręb Boguszewo), będącego obecnie w fazie rekultywacji, Przedsiębiorstwu Usług Miejskich „PUM” Grudziądz udzielono zezwolenia na prowadzenie działalności w zakresie odzysku odpadów (decyzja Starostwa Powiatowego OS.7645-2/30/10 z dnia 22 października 2010r.). Będzie tam działać kompostownia przyzłomowa wraz z instalacjami.

Odzysk odpadów odbywać się będzie wg kat. R3 tj. recykling lub regeneracja substancji organicznych, które nie są stosowane jako rozpuszczalniki oraz wg kat. R14 tj. inne działania polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub części.

Odzysk odpadów za pomocą procesu R3 będzie prowadzony w sposób naturalny w technologii pryzm otwartych z napowietrzaniem poprzez mechaniczne przetrzucanie pryzm z jednoczesnym ich nawadnianiem.

Odzysk odpadów za pomocą procesu R14 – odpady będą wykorzystywane do budowy skarp składowiska, do rekultywacji składowiska oraz do budowy warstwy izolacyjnej na składowisku.

Odpady przeznaczone do odzysku nie będą magazynowane lecz na bieżąco wykorzystywane do odzysku. Wszelkie prace będą prowadzone zgodnie z warunkami Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 21 marca 2006r. w sprawie odzysku lub unieszkodliwiania odpadów poza instalacjami i urządzeniami (Dz. U. Nr 49, poz. 356).

Na podstawie mapy geośrodowiskowej Polski w skali 1 : 50 000, wyznaczono obszary o bezwzględny zakazie lokalizacji składowisk odpadów. Brano pod uwagę wymagania ochrony hydrosfery, przyrody, infrastruktury oraz warunki inżyniersko- geologiczne. W gminie Gruta wyznaczono:

- obszar specjalnej ochrony siedlisk Natura 2000 – Dolina Osy,
- obszar siedziby Urzędu Gminy Gruta,
- obszary leśne o powierzchni powyżej 100 ha,
- rezerwat przyrody „Dolina Osy”,
- obszary bagienne, podmokłe, źródłiskowe oraz łąki na glebach pochodzenia organicznego,
- obszary wokół akwenów (do 250 m),
- powierzchnie erozyjnych i akumulacyjnych tarasów holocenijskich w obrębie doliny Osy,
- tereny o spadkach przekraczających 10°.

Według mapy głównych zbiorników wód podziemnych Polski (Kleczkowski, 1990) w obszarze miasta Grudziądz znajduje się Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 129. Północno zachodni fragment gminy Gruta, jak już wcześniej wspomniano, znajduje się w obszarze wysokiej ochrony (OWO) – tzw. otulinie GZWP 129.

12.4. Sieć elektroenergetyczna

Na terenie gminy usytuowane są następujące elementy sieci elektroenergetycznej:

- Napowietrzne linie elektroenergetyczne 110 kV relacji:
  - GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Jabłonowo,
  - GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Łasin,
  - GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Kwidzyn Celuloza Wschód,
  - GPZ Grudziądz Węgrowo – GPZ Kwidzyn Celuloza Zachód,
- Napowietrzna linia elektroenergetyczne NN 400 kV relacji:
  - GPZ Gdańsk Błonia – GPZ Grudziądz Węgrowo,
- Napowietrzne i wewnętrzne stacje transformatorowe 15/04 kV,
- Napowietrzne i kablowe linie elektroenergetyczne SN 15 kV i nN 0,4 kV służące do zasilania w energię elektryczną odbiorców na terenie gminy.

Gmina Gruta zasilana jest napowietrznymi liniami elektroenergetycznymi SN 15 kV z następujących głównych punktów zasilania (GZP): GPZ Grudziądz Łąkowa, GPZ Grudziądz Rządź, GPZ Jabłonowo, GPZ Łasin i GPZ Wąbrzeźno.

Energia wiatrowa

Na chwilę obecną na obszarze gminy nie znajdują się żadne elektrownie wiatrowe. Na rysunku studium oznaczono jednak lokalizację projektowanych siłowni wiatrowych wraz ze strefą ochronną.

Energia słoneczna

Na obszarze gminy nie pozyskuje się energii elektrycznej pochodzącej z kolektorów słonecznych.

12.5. Gazownictwo, ciepłownictwo

Gmina Gruta nie jest w ogóle zgazyfikowana. Jest to bardzo niekorzystna sytuacja dla gminy, ponieważ gaz należy do najtańszych i najbardziej ekologicznych metod grzewczych.

Obiekty użyteczności publicznej (urząd, szkoły, sklepy), jak również zabudowa wielorodzinna i jednorodzinna oraz obiekty przemysłowe ogrzewane są z lokalnych indywidualnych kotłowni opalanych węglem lub po modernizacji kotłowni - olejem opałowym.

12.6. Telefonii komórkowa

Na terenie gminy znajduje się jeden maszt w Dąbrówce Królewskiej oraz 3 nadajniki telefonii komórkowej umieszczone na kominie w Melnie Cukrowni.

13. Zadania służące realizacji ponadlokalnych celów publicznych

Zgodnie z najważniejszymi dokumentami planistycznymi determinującymi rozwój sieci drogowej, czyli:

- Strategią Rozwoju Kraju 2007 – 2015: priorytet „Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej”- działanie „Infrastruktura transportowa”- optymalizacja i podniesienie jakości systemu transportowego kraju powiązanie głównych ośrodków gospodarczych w Polsce siecią nowoczesnych korytarzy transportowych, zapewnienie im połączeń z międzynarodową siecią transportową, a także modernizację i poprawę parametrów eksploatacyjnych sieci dróg;
- Polityką Transportową Państwa na lata 2006 – 2025 cel „Poprawa dostępności transportowej i jakości transportu jako czynnik poprawy warunków życia i usuwania barier rozwojowych gospodarki”, działania polegające na budowie wybranych odcinków autostrad i dróg ekspresowych, programie wzmocnień konstrukcji nawierzchni dróg, likwidacji zaległości w utrzymaniu istniejącej sieci drogowej, programie budowy obejść miejscowości, przebudowie odcinków dróg krajowych pod kątem poprawy bezpieczeństwa ruchu, poprawie warunków przejazdu dla ruchu tranzytowego i obsługi ruchu źródłowo-docelowego w obszarach metropolitalnych i dużych miastach, unowocześnienie podstawowej sieci transportowej
- Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia, horyzontalny cel Budowa i modernizacja infrastruktury technicznej i społecznej mającej podstawowe znaczenie dla wzrostu konkurencyjności Polski na powiązanie wszystkich najważniejszych ośrodków miejskich w Polsce siecią autostrad i dróg ekspresowych
- Programem budowy dróg krajowych na lata 2008-2012, zadania stworzenie sieci dróg ekspresowych, wzmacnianie nośności dróg krajowych, poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego
- Strategią rozwoju województwa kujawsko – pomorskiego na lata 2007-2020 - cele operacyjne zostały określone poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej regionu oraz unowocześnienie układów transportowych wewnątrzregionalnych;

- Planem zagospodarowania przestrzennego województwa kujawsko – pomorskiego wskazano propozycję drogi ekspresowej S16 jako potencjalne przedłużenie S5 w kierunku wschodnim, od węzła Nowe Marzy przez Grudziądz w kierunku Olsztyna i granicy z Litwą ;

- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Grudziądza jako jeden z podstawowych elementów sieci miejskiej wskazano konieczność budowy Trasy Średnicowej. Jej zadaniem będzie sprawne poprowadzenie ruchu od węzła autostradowego A1 „Grudziądz” z ominięciem centrum miasta w kierunku dwóch głównych dróg krajowych regionu: 16 i 55,

proceedzi się prace projektowe związane z układem dróg krajowych w rejonie Grudziądza tj. powiązaniem drogi ekspresowej S5 w węźle „Nowe Marzy” oraz S16 w węźle „Grudziądz”; sukcesywna realizacją „trasy średnicowej” z możliwością jej wykorzystania jako drogi krajowej nr 55 i 16, po zlikwidowaniu obecnego ich szlaku przez centrum miasta.

Gmina Gruta znajduje się w obszarze gdzie zlokalizowano jedną z propozycji przebiegu nowych tras między Grudziądzem a granicą województwa Kujawsko - Pomorskiego i Warmińsko - Mazurskiego. Według opracowania pn. Studium sieciowe układu dróg krajowych w rejonie Grudziądza to rozwiązanie nosi nazwę Wariantu 1a – zaczyna się w węźle „Grudziądz” (A1), biegnie dalej omijając od południa miejscowość Mniszek i jezioro Rudnickie, dalej odbija na północ, wykorzystując lukę między Węgrowem a Maruszą dochodząc do jeziora Wielkie Lnisko, omija dolinę Osy od południa w rejonie Dąbrówki Królewskiej i przecina obszar doliny Osy na długości około 700 m w rejonie Rogóżna – Zamku, dalej trasa wariantu biegnie równoległe do drogi krajowej nr 16, omijając od północy miejscowość Łasin, przecina drogę krajową nr 16 koło Nowych Jankowic by trafić w granicę województw ok. 1,5 km na południe od miejscowości Zawda. Przebieg tego wariantu przedstawiono na załączniku graficznym do niniejszego opracowania.

Zgodnie z dokumentami:

- **Plan rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010-2025 sporządzony w oparciu o Politykę energetyczną Polski do 2030 roku, którego celem jest przedstawienie zamierzeń inwestycyjnych zapewniających pokrycie przyszłego zapotrzebowania na moc i energię elektryczną;**
- **Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju do 2030 roku kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymanie ładu przestrzennego, a także formułuje zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią oraz zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym energetycznego,**

planowana jest budowa dwutorowej napowietrznej linii elektroenergetycznej 400 kV Grudziądz–Pelplin–Gdańsk Przyjaźń, stanowiąca inwestycję celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, krajowym.

14. Wymagania dotyczące ochrony przeciwpowodziowej

Obowiązujące obecnie Prawo wodne uwzględnia konstytucyjną zasadę zrównoważonego rozwoju, przewiduje prowadzić ochronę przed powodzią w sposób świadomy i przemyślany, zgodnie z planami ochrony przeciwpowodziowej przewidującymi chronienie tych terenów, których zabezpieczenie jest niezbędne ze względu na ochronę życia, zdrowia i mienia ludzi oraz majątku o znacznej wartości. W myśl obowiązującego Prawa wodnego, pierwszym opracowaniem prezentującym takie podejście do problemu jest studium ochrony przeciwpowodziowej, w którym ustala się obszary wymagające ochrony przed zalaniem z uwagi na ich

zagospodarowanie, wartość gospodarczą lub kulturową. Tereny o szczególnym znaczeniu społecznym, gospodarczym lub kulturowym przewiduje się chronić przed zalaniem wodami o prawdopodobieństwie występowania co najmniej raz na 200 lat. W studium ochrony przeciwpowodziowej ustala się również obszary służące przepuszczaniu wód powodziowych, zwane dalej "obszarami bezpośredniego zagrożenia powodzią", a także obszary „potencjalnego zagrożenia powodzią” czyli te, które mogą być zalane w wyniku przelania się wody powodziowej przez wały przeciwpowodziowe, przerwania tych wałów lub na skutek katastrofy budowlanej budowli piętrzącej.

Jak już wcześniej wspomniano dla zlewni rzeki Osy istnieje opracowanie wykonane na zlecenie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gdańsku pt: „Wyznaczenie granic obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w celu uzasadnionego odtworzenia terenów zalewowych etap II” wykonane przez IMGW Oddział Morski Gdynia, na podstawie którego wyznaczono na rysunku studium obszary szczególnego zagrożenia powodzią dla przepływów o prawdopodobieństwie wystąpienia $p=1\%$.

Problemem jest, aby ustalenia zawarte w studium ochrony przeciwpowodziowej, wyznaczające wzdłuż koryt rzecznych obszary służące przepuszczaniu wód powodziowych, uwzględniane były w planach zagospodarowania przestrzennego jako obszary wyłączone spod zabudowy. Nie istnieją szczegółowe przepisy co można, gdzie i jak lokalizować na terenach zalewowych, a stosowanie wyłącznie zakazów nie wydaje się być dobrym rozwiązaniem. Zwłaszcza na terenach zagrożonych, już zabudowanych, chronionych wałami. Dla nowych obiektów lokalizowanych na takich obszarach należy określać wymagania dotyczące konstrukcji, stosowanych materiałów i różnego rodzaju zabezpieczeń w celu wzrostu bezpieczeństwa i minimalizowania strat powodziowych. Będzie się to wiązać ze wzrostem kosztów budowy takich obiektów, dlatego wydaje się celowe stosowanie różnego rodzaju rekompensat finansowych. W ostatecznym rozrachunku przyniesie to zmniejszenie wydatków państwa na usuwanie skutków powodzi. Wskazane byłoby również, aby pod zabudowę nie były przeznaczane tereny z obniżoną niweletą i okresowo występującymi oczkami wodnymi, które są mało użyteczne dla rolnictwa, ale cenne ze względu na naturalną małą retencję oraz wartości przyrodnicze.

Należy uwzględniać strefy zalewowe we wszystkich dokumentach planistycznych takich jak opracowania ekofizjograficzne, projekty i opracowania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Ważnym jest również fakt, że zagrożenie powodziowe mogą stwarzać małe cieki, zwłaszcza na terenach zurbanizowanych oraz w obszarach o dużym stopniu przekształceń antropogenicznych.

Kolejną rzeczą jest utrzymywanie rowów melioracyjnych w dobrej kondycji. Należy to do obowiązków właścicieli gruntów, zainteresowanych właściwym odprowadzaniem wód przez te rowy lub do obowiązków spółki wodnej, jeżeli taka istnieje i właściciele gruntów wnoszą składki na rzecz spółki, w wysokościach odpowiadającym potrzebom należytego utrzymania tych rowów.

Przepisy ustawy o ochronie przyrody zawierają szereg zakazów dotyczących niszczenia zadrzewień nadwodnych, wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, dokonywania zmian stosunków wodnych, niszczenia schronisk i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry. Pomimo, że zakazy te nie dotyczą robót związanych z ochroną przed powodzią oraz utrzymaniem i remontem urządzeń wodnych, to realizując prace utrzymaniowe należy dołożyć szczególnej staranności, aby nieuniknione przy tych pracach straty w środowisku wodnym były jak najmniejsze. Z drugiej strony należy również pamiętać, że niewykonanie przytoczonych wyżej prac związanych z zapewnieniem drożności koryta rzeki, powoduje zalewanie terenów przybrzeżnych, a w przypadku gruntów związanych dodatkowo długotrwałą stagnacją tych wód w terenie.